

(శ్రీ)

ప్రసన్నయాదవనాటకము.

ప్రథమాంకము.

నాంది.

మ. మును లాస్థానకి వీంద్రు ; లాగమచయంబు ల్వందిబృదంబు ; స
జ్జవచిత్తంబులు కొల్వకూటములు ; సంద్రింబు ల్ధనాగారము
లృనాజు లేసెడి సేవ యప్పనము ; బ్రహ్మాండంబు సామ్రాజ్య మె
వ్వని కాయాదిమచక్రివర్తికృపఁ గాపాడు నృభాస్తాయలన్.

1

యము

తే. గీ. పాణికోటుల నెల్లఁ బాత్రములఁ జేసి

జగ మనెడు మహారంగ దేశంబునందు

నాటకంబుల నేర్పుతో నడపునట్టి

సూత్రధారుండు మిముఁ బ్రోచు శుభము లొసఁగి.

2

సూత్రధారుండు—(నాన్యనంతరమున తెగవంకఁ జూచి) పారిపార్శ్వకా ! నీ
పారి యిటు రాగలవా ?

పారిపార్శ్వకుండు—(ప్ర)వేకించి, అయ్యా ! ఇదిగో వచ్చియున్నాడను. నీ
చేయవలసియున్నది ?

సూత్ర—ఓయీ ! సాయంకాలమునుండి ప్రయత్నము చేయుచున్న నీ విష్ణు
రంగకృత్యమును సిద్ధముచేయలేక పోతివా ?

పారి—అయ్యా ! మీరు నిష్కారణముగా నాపై నేరమును పోవుచున్నారా
యను నీవతి కే సిద్ధమయి యున్నది. సభాసదులతో మనము ప్రయోగింపఁబోవు
పకమును గూర్చి మీరు చెప్పవలసినది చెప్పకపోవుటయే యాలస్యము.

సూత్ర—ఏమీ ! నాదే యాలస్యమా ? అట్లయిన నిదగ్గో చిహ్నమన్నాడను
శిఖామణు లగునోసభా సదులారా ! విద్యజ్ఞనవిధేయుఁ డగు బ్రహ్మత్రీ చిలకమర్తి

లక్ష్మీనగసింహకవిచేత నాంధ్రభాషలో రచియింపబడిన ప్రసన్నయాదవ మనువీర ప్రధానరూపకమును, మే మీరాత్రి యిచ్చటఁ బ్రయోగింపఁ దలఁచుకొన్నార. కావున మీరు సావధానులరయి చిత్తశింతురు గాక !

పారి—అయ్యా ! ఈనాటకగుణాగుణంబులఁ గూర్చి యింఁచుకేసియుఁ జే వె తివేమి ?

సూత్ర—దానింగూర్చి చెప్పఁదగినవాడను నేను గాను.

మ. కవి పొన్నార, కృతుల్నగ, ల్కథయె బంగారంబు, శ్లేషాది సత్కవనంబు ల్నిగిషీపను, ల్లసదలంకారంబు లుద్యన్మణి నివహంబు ; ల్లృతిమేల్మి యెట్టిదియొ, త న్నిర్మాత నే చెట్టిదో వివరింపందగు నాణెకాండ్రు గద ! యుర్వి న్పండితగ్రామణుల్.

పారి—ప్రబంధ మెట్లున్నను బ్రయోగకుళలుల మగుమనము సభాసదుల జింపఁ జేయఁగలమని నేఁ దలంచెద.

సూత్ర—ఓపండితంమన్యా ! గర్వోక్తులతో శేమి ప్రయోజనము ?

క. తనరూపము, తనవిద్యయుఁ

దన నేర్పును దనగుణంబు దనగానము, గ

న్గొని యెవఁడు సంతసింపఁడు ?

తనవిషయము నెంచ నొరులె తగువారునుమీ !

మఱియు నీ వనినయట్లు మనము ప్రయోగకుళలులమే యయిన సంతమాత్రమున స సదులు సంతసిల్లరు. ఏమనిన—

చ. కృతి రసవంతమయ్య మది కిం పొనగూర్చు నాటకు ల్నమ

ర్థతమెయి నాడకుండెనఁ ; బ్రదర్శకు లెల్లఁ బ్రయోగపద్ధతి

నతురులె యైన నేమి కృతి చప్పని దైనపు ; డాప్రయోగము

స్మరియును మంచివై నపుడె నిండుముదల బగుఁ జాచువారికిన్.

పారి—అట్లయిన గ్రంథచమత్కృతియుఁ బ్రదర్శకులసామర్థ్యముఁ గనికటకు, సభాసదులుమాత్రము నేర్పరులయి యుండవలదా ?

సూత్ర—ఓయీ ! ఇటు వినుము ?

తే. గి. కవియు నాటకు లేర్పరు ల్గావలయును

సభ్యు లగువార లెప్పుడు చతురమతులె

కంటకత్తియ జాణ గావలయుఁ గాక !

తనెడనారికిఁ దద్మృచ్చి త్తలియకున్నె ?

పారి—సరే ! చతురమతు లయినసభాసదు లందఱు కావ్యమునందును మన యోగమునందును గలగుణముల గ్రహించి యానందింతురు గాక !

సూత్ర—గుణగ్రహణపారీణుడే యట్లు చేయుదురు. తదితరులు తోషాన్వేష యు జేయుచుందురు. అయినను నీ నాటకమును బ్రయోగించునపు డెల్లసభాస్థులు తో నిట్లు మనవిచేయుమని కవి యాశించియున్నాఁడు.

తే. గీ. సత్కవి యొనర్చు కావ్యంబు సరసునోలె
స్వచ్ఛమై రసవంతమై సౌఖ్యక మగుఁ
గుటిలధీవరు ల్గ్రసమాలు గోరిలలేక
నీచగతి విసారములకై నెనుకొందు.

7

ఃటీయా

తే. గీ. శ్రీపురాణపండతులాద్ధి శీతకరుఁడు
సరసుఁ డాంధ్రగీర్వాణభాషావిదుండు
మల్లయార్యుండు నా మేనమామ యగుటఁ
గవిత యెటులున్న నీకృతి గణుతిఁ గాంచు.

8

పారి—అయ్యా ! నీవు సభాసదులతోఁ జెప్పవలసిన గంతయుఁ జెప్పితివి గనుక నేనిక నాటకప్రయోగమున కారంభించెదను.

సూత్ర—వేషము లన్నియు సిద్ధము చేసితివా ?

పారి—సిద్ధమయి యెంత సేపయినది ? అదిగో ! మనసుమిత్తుఁడు నున్నోద్రుని వేషము వైచికోని నుహావైభవముతోఁ గొలువుండుటకు ముచ్చటపడఁచున్నాఁడు.

సూత్ర—(చూచి) ఔనాను. ఈసభాసదులతో నింకొకమాట మనవిచేసి పోవుము. కీ. సదస్యులారా !

మ. అనురాధీశునికొల్వఁ జూచి యట్లపై నయ్యూర్వశీనుంజువా
కృము లాలించి సుఖించి, ద్వారకను సత్యాపద్మగంధీసమే
తు మురారాతినిఁ గాంచి, మీద హరి దైత్యుల్ పోరు సంగ్రామము
ధ్యమునం దించుక నిల్చి, మీమనసు లత్యానందముర బొందుతెన్.

9

(అని యిద్దఱు నిష్క్రమించుచు న్నాను.)

ఇది ప్రస్తావన.

ప్రథమాంకము,

రంగము—ఇంద్రసభ.

అప్పుడు పీఠములమీఁదఁ గూర్చుండి మహేంద్రుఁడు, బృహస్పతి,
మంత్రుఁడు బ్రవేశించుచున్నారు.

మహేం—(విచారముతో నిట్టూర్పు విడిచి) ఆచార్య !

చ. పాడ వడఁగెన్ హిరణ్యకశిపుండు, గతించెను దారకాసురుం
డడఁగె గథావశేషుఁ డయి యాదళకంతుఁడు. మాకిరన్ భయం
బుడిగె నటంచు నీతిదివముద్భృతదానవకంటకంబయి
య్యెడుగద యంచు నేదనర నీనగకుం డెటునుండి వచ్చెనో.

బృహ—మహేంద్రా ! ఎటునుండి వచ్చెనో యన నేల ? పద్మగర్భుని యవి
మునుండియు నున మందభాగ్యమునుండియు—

ఆ. వె. మొదలఁ జేసినాఁడు పిదప దైత్యుతపంబు
మెచ్చినాఁడు వరము లిచ్చినాఁడు
వేల్పుఁబెద్దయనుచుఁ బేరు పెద్దయె కాని
యతఁడ చేసె నునకు నధికహాని.

మహేం—పద్మగర్భునినిందించుటకన్న మనభాగధేయమును దూరుటయొక్క మ
నేఁ జేసినదోస మేమోకాని యీనాపరిపాలనము నినదినగండయు వేయేండ్లాయ
వన్నట్టు లున్నది. ఒకరాక్షసుఁడు గాఁడు. ఒకనాటి పరితాపము గాదు. మూ
జగంబులకు నేకచ్ఛత్రాధిపత్వంబు నహించి ముప్పదిమూఁడుకోటులగిర్జలకు నాయకుఁ
నయి నేను తుణ్ణియు ననుగభీతిచే గుండెలు నేతఁ బట్టుకొనియుంటఁ జూ
సాలనాకె సిగ్గుచున్నది. అనగత మిత్త సంవత్సరకాలమున యీసామ్రాజ్యం
నేలుటకన్న నిరహాయంబును, నివృత్త కలనాకేక వ్యాసాగంబును, నిర్మనసాపమును న
మునివృత్తిఁ బూని నారాయణాచరణంబు శరణంబుగాఁ గానలనుంట ననుచితం
తోచుచున్నది. అనుగపక్షపాతి యగు నట్టనాభుం డెన్నెన్ని యవతారంబు లె
యెందఁ జెందఁ దైత్యులం మనిమనను నిర్జరులభాగ్యదోషమున వానికులంబులు తా
తంపరిలయి నానాట నభివృద్ధిఁ జెంది యిసుక సాతరలట్లు తలుగకున్నవి. సాప
క్షంబును, గుణగహితంబును నగు నాయధమదాననానీకంబునకు వంగివంగి జోహ

లోనర్పలేక, యొడిగియొడిగి యుండలేక, సపర్యలు సలుపలేక, విసిగిపోవుచుంటిని. ఈనరకాసురుండు మృచ్ఛదనమున నోమకునికన్న, గౌర్యంబునఁ దారకునికన్న, మగటిమి హిరణ్యకశిపునికన్న, బగకాంతాసక్తి రావణునికన్న, మిన్నయట. విశేషించి లోకభయంకరుండు మురుండును, దుష్కరాంభుండు నిశుంభుండును, గ్రూరస్వభావుండు హయగ్రీవుండును, శౌర్యధనుండు పంచజనుండును వానికిం హాసటయయి వచ్చి నాలుగుభుజంబు లట్లుపచరింతురు. ఇంతకు వారిసై నరిగిన మనబలంబుగతి యేమి యయ్యెనో తెలియదయ్యె. నేఁ డదియేమోకాని కూరజనములభ మగునుత్సాహము నాహృదయమున నెలకొనియుండలేదు. నామనస్సు పరాజయమునే శంకించుచున్నది.

బృహ—మహేంద్రా ! వెఱచ నేటికి ?

తే. గీ. మాండలంబున మేల్కొల్ప నీడ లట్లు

ధృతియు భీతియుఁ బొడసూపు హృదయమందు

సాధుజనములు వానిసూచన తెఱింగి

భావిగతుల బుద్ధిని నెంచి పని యొనర్తు.

వెఱచినమాత్రమున నాపదలు దూరమునకుఁ బోవు. ధైర్యమునైన నవి సమీపమునకు రావు. వగచి చేయునది లేదు. కావున నుదాగపురుషులక్షణ మగుధైర్యము విడిచి యుండరాదు.

జయం—ఆచార్యా ! అమరశ్వరున కింతవెఱుగుపాటుఁ గలిగింను నాడై త్వరఁ డెవ్వరి కుమారుఁడు ? ఏమిచుహిమవాఁడు ? ఈయుదంత మెఱింగింపఁబోలు నేని నా కెఱింగింప వేఁడెదను.

బృహ—వత్సా ! ఎఱింగింపరాకేమి ? చెప్పెద వినుము. వినియుందువు గదా ! తొల్లి భువనకంటకుఁ డగుహిగణ్యాత్ముఁ డనునానవకులసాగ్వభౌముఁడు కలఁ డని. అతఁడు తనచుగంటిమి నిర్జరుల కజేయుండై భూమిదేవిని సలుగులఁబెట్టి నాకారణమున ననవరతము దేవపక్షపాతి యగునారాయణుండు శ్వేతవాహనరూపమెత్తి యారక్కఁగుఁ బరిమార్చి భూమిదేవిని నుద్ధరించి తనకొమ్మున ధరియించి బుజ్జగించె. అప్పుడు పురుషోత్తమునకును భగవతి యగువసుంధరకును నరకుండు జన్మించె. పదపడి వాఁడు తనతపో శ్రేష్ఠమున వారిజాననుని మెప్పించి వరములఁ బడసి మర్త్యలోకము జయించి దివమును జాటుముట్టి యిప్పుడు మనకు వెఱపుఁగొలుపునంతవాఁ డయ్యె.

జయం—(ఆశ్చర్యముతో) ఏమి ? భువనరక్షణపరాయణుఁ డగునారాయణునకును, విశ్వహితకారిణి యగుధార్మిణికిని నుదయించిన నందఱుడో యితఁడు ? ఈతఁడు దైత్యకర్మములకు వెనుదీయనిరక్కఱుఁ డెట్లయ్యెను ?

బృహ—కుమారా ! ఆశ్చర్యమేల ? చూడు.

తే. గీ. నిఖిలబనులకుఁ జల్లనినీడ నిచ్చు
వృక్షశాఖలు రాపాడు వేళలందు
పాదము నగ్ని కణము కాల్చునడవు లెల్ల
జన్మభూమితో నేమి యసాధువులకు.

4

మహేం—కుమారా ! అది యట్టిద. చూడు.

తే. గీ. జలదములనుండి పిడుగులు జాఱునట్లు
మంచివారికి ఖిలులు జనించుచుందు
మంటిలో నుద్భవించెడు మణులలాగు
ఖిలులకడుపున నుత్తము ల్గులుగుచుండు.

5

జయం—అయ్యా ! మీరు సెలవిచ్చినదంతయు నిశ్చయము. దానవకులక్రిమా
గతం బగు కాశ్యపునకుఁ దోడు రణస్థైర్యంబునను నప్రతిహతప్రతాపంబునను వాడు
క్రిమంబునఁ దల్లిదండ్రులఁ బోలిపుట్టెఁ గావున నతఁడు నిర్జయుల కజేయుడని తోచు
చున్నది; యుద్ధవార్త దెలుపుటకు సమరరంగంబునుండి యింతవఱకు మనఁగిటుం దొ
క్కఁడు రాకుండుటకుఁ గారణ మేమయి యుండును ?

బృహ—అదిగో నెవ్వరో యిటు వచ్చుచున్నారు. (పోల్చిచూచి) కుబేరపరి
జనుఁ డగుమాణిభద్రుఁడు.

మహేం—ఈతఁ డేమివార్త చెప్పునొకద ! ముఖవై ఖరి కీడును సూచించెడును.

(అప్పుడు మాణిభద్రుఁడు ప్రవేశించుచున్నాఁడు.)

మాణి—(తనలో) కటకటా ! నేను మిక్కిలి మందభాగ్యుడను. ఈశ్రీవణ
కఠోర మగువార్త మహేంద్రునకు నే నెట్లు విన్నవించును ? అయినను స్వామి యగు
కుబేరుని నియోగము నడుపక తప్పదుకదా !

చ. అనుపమధర్మమార్గచరు లై ననుపర్వులు పాఱుచుంట గు
ర్జనులు కృపావిహీనులును రక్కసు లాజి జయంబు గాంచుటలో
గనుఁగొన ధర్మమే జయముగాంచెడు నంట యబద్ధ మంచునుకొ
నునభుజసారమే విజయకారణ మంచును నేఁ దలంచెదన్.

(ప్రకాశముగా) రక్షింపుము. రక్షింపుము. త్రిలోకాధినాథా ! (అని పాదములమీఁద
బ్రతుకుచున్నాఁడు.)

మహేంద్ర—(సంభ్రమముతో) ఓయీ! ఏమి చూచినది? దేవసేనల పరాజయ మెరింగింప నచ్చితివా?

బృహ—నాకలోకము ముక్కిడిరక్కసులపా లయినదా?

జయం—దేవకాంతల యదృష్టములు విపరీతములే యయ్యెనా?

మాణి—(లేచి) దేవా! మందభాగ్యుడైన నేనా దేవగతు దేవసేనలవిజయ మంగళవార్తలు దెలుప నోచుకొన్ననైతిని.

మహేంద్ర—ఆదేవాసురసమరము మన కశుభపరిణామ మెట్లయ్యెనో సంగ్రహముగా మాకెరింగింపుము. కాలోచితముగ వలయుప్రతిక్రియ యొనర్చుకొందము.

మాణి—(అంజలిపట్టి) దేవరవా రవధరింతురుగాక! ఆవిధమున ముగ, నిశుంబ, పంచజన, హయగ్రీవ సమధిష్ఠితంబు లయి దైత్యదానవానీకంబులు లోకంబులు మ్రొంగు లాగున నార్చుచుఁ బేర్చి నిల్చిన, యమ, యాదఃపాల, దహన, ధనద, పవన, పశుపతి, ప్రముఖు లగుదిక్పాలకులు వేలుపుమాఁకలం గూర్చుకొని యరదంబులు, ద్వీరదంబులు, బాణంబులు, శూణంబులు, హయంబులు, భటచయంబులు, నాయత్తంబు గావించుకొని మొగ్గరంబులు వన్ని యెదుర్కొనుటయు నుభయబలంబులు నోహరిసాహరిఁ బెనఁగి సమరం బొనర్చె. అప్పుడు నిర్జరసైన్యారణ్యంబునయిఁ గాఱుచిచ్చుమచ్చున దైత్య నాయకుఁడు పెచ్చు పెరిగె.

✓ పీ. కఱకుఁగల్గులఁ బూని కావేరబలములఁ జెఱకుఁగల్గుల నట్లు నెఱికినాఁడు
చుఱకాలఁ జెలరేఁగి యగ్ని దేవునిమాఁక సన్నచీమల నట్లు చమిరినాఁడు
కుగియ చేతనుఁ బూని కదిసి వారుణసేన నాలసుందల నట్లు తోసినాఁడు
శరపగంపగలేసి జముబంట్ల మేనులు చించిగల్గెడ లట్లు చేసినాఁడు

క్రొల్పులులఁబోలు దైత్యులకోల్తులఁ జెడి

వేల్పులలమేకలటుపాటి విఱుఁగవలసె

దిక్కు లేనివార లోదివిభినాథ!

దిక్కుమాలినవారలై తిరుగవలసె.

మఱియు సేనలు పోయినపోకగాఁ దిరిగి చూడక చనుటయు,

తే. గీ. మన కృశానునితేజంబు మంటఁ గలసె,

నాఁటివరుణదేవునిశక్తి నీటఁ గలసె,

నెదిటికో వాయుబల మెల్ల నెగిరిపోయె,

అక్కి సగ మయ్యె నీశానుఁ డుక్కు దక్కి.

మహేంద్ర—(విచారముతో) అన్నన్నా ! ఎంతకష్టము! అవ్వల నే నయినది.
 మాణి—అనంతరము సంగ్రామప్రసిద్ధు లగుసిద్ధులును, రిపుజనదుస్సాధ్యు లగు
 సాధ్యులును, పరాక్రమహర్యక్షు లగుయక్షులును, ధనుర్విద్యాధరు లగువిద్యాధరులును,
 గరుడగంధర్వాదు లగుతక్కుంగల భేచరులును, నిశాచరులం దలపడిరి.

బృహ—దైవము వారి కయినఁ దోడుపడకపోయెనుగా ?

మహేంద్ర—దానవులకుఁ దోడుపడియె ననుఁడు. ఆతరువాత నేమి జరిగినది?

మాణి—ఏమి జరిగినది యని యడుగ నేల ? ఈ యశుభము తుదనుట్లు జెప్పెద
 వినుండు.

తే. గీ. అసురసేన విజృంభించి యంతఁ దలుమ

వేల్పుజోదులు వెన్నిచ్చి విటిగి చనిరి

యొకఁడు పోయినదెసకు నిం కొకఁడు పోక

తెగినహారంబులోని ముత్తయము లట్లు.

బృహ—సరే. ఇంక వినవలసిన దేమి యున్నది ?

అ. వె. జ్వలనదేవుఁ డోడె, జలధినాయకుఁ డోడె,

వండపాణి యోడె, ధనదుఁ డోడె,

కూల్చువాఁ డెవండు కుటిలదైత్యులఁ గన్మ

మనుభవింపవలయు సంతెగాక.

మహేంద్ర—అయ్యా! మాణిభద్ర ! ఇప్పుడు నాయనంగు నెచ్చెలు లగుగిక్కా
 రెం దున్నవారు ?

మాణి—దేవా ! ఎం దున్నవా రని తెలుపుదును ? కొందఱు పలాయితు ల
 మండ దానవులు వారినిఁ బట్టుకొని బంధించి శిబిరంబుల నుంచిరి ; కొందఱు వాహ
 నుల నెక్కియు మఱికొందఱు పాదచారు లయియుఁ దల విరియఁబోసికొని వెన
 చూడక పోయెడుచో తొలుంగక దానవులబారిఁ బడక తప్పించుకొన నూడనిఁ బా
 మండిరి. కొందఱు పలుపడలేక యెందేని నక్కి న్రుక్కియున్నవారు.

మహేంద్ర—హా సఖులారా ! దిక్పాలులార ! మీకెట్టిగతి ప్రాప్తించెను ? ఓం
 దండధర ! ఎన్నడును నీడవోని నీకాలదండమునకు నేఁ డింతసాటు వచ్చెనే!
 ప్రతాపప్రకంపితకాలకంఠుఁ డగుదళకంఠునిఁ బూరికిం గొనని నీ మగఁగిమి తుచు
 డగునరకునిమోల మొక్కవోయెనే ? ఓయివరుణా! మృత్యుజాలసంకాశంబు లగు
 శంబులు దనుజకంఠప్రదేశంబుల నిర్భకంబు లయ్యెనే ? అగ్నిదేవా ! శాత్రవ

కులంబులం గాల్చునీకీలంబులు దనుజులకుఁ జంద్రకిరణజాలంబులయి తోఁచెనే? ఓయీ
నైర్భతా! 'వజ్రం వజ్రేణభిద్యతే' యన్నట్లు మాయబలాభివోభితు లగుదానవులను
వాసవాంశమునఁ బొడమిన నీవు నిర్జింతు వని కొంతయాశతో నుండిమి. అదియెల్ల
ప్రయ్యో. మిత్రమా! కుబేరా! నిగ్రహితుగ్రహసమర్థుఁ డగుభగవానుఁడు కాలకంఠ
కుడు నీకు సంగడికాఁడై నిను గాచుచున్నను నీ కీపాలులు దప్పవయ్యెను.

ఆ. వె. నరకుఁ డెంతవాఁడు నారాయణుఁడు తోడు

నుదనజైరి తోడు నున కటండఁ

జింత దక్కియండఁ జిట్ట లింతలు పుట్టె

నుక్కుమేదఁ గాల్చె లక్కనీల.

11

జయం—అయ్యా! మిక్కిలి యధైర్యము పడియెద నేల? ఆపత్స్వమయంబున
నాకు లనుసరింపదగినమార్గ మనుసరింపుఁడు.

మాణి—కుహేంద్రా! ఊగక యధైర్యముపడి యేమి చేయుదురు? ఇంకను
నావలియింపవలసిన దించుక కలదు. నేను చెప్పునది సాంగముగా విని సమయాను
కూలముగా నెయ్యది కర్తవ్యమో దాని నొనర్తురాగాక!

మహేం—అట్లయిన నీ చెప్పవలసినదంతయుఁ జెప్పుము వినుచున్నాఁడను.

మాణి—పిచ్చుట యత్యేశ్వరుఁడు కుబేరుఁడు గణగంగమునుండి తొలగి త్తి
హయముపైఁ గూరుచుండి పరుగిడుచు మార్గాయాసముచేత వగర్చుచు నెంతయుఁ గష్ట
మునన్నుఁజేరి తమ కిట్లు సందేశ ముంసె. “త్రిలోకాధినాథా!”

చ. నే నిటు లైతి; నాజి రజనీచరవీరుఁడె గెల్చె; వాయు, వై

శ్వసరముఖ్యులుం దొలగి పాటిరి, కావఁ గదయ్య నందనో

ద్యానము, నంగనాతతి, సుధా కలశంబును, పారిజాతసం

తానముఖాచరద్రుమవితానమును, స్మృతకామభీనువుకొ.

12

మహేం—మిత్రమా! కుబేర! ఆపత్స్వమయమునందును స్వామిహితమును నులు
నినీచరిత్రము శ్లాఘాపాత్రము. ఓయీ! మాణిభద్ర! అట్లయిన నిష్పాదం రాక్షసేంద్రుని
యద్యను మేమి?

మాణి—దేవా! దురాత్ము లయినశాత్రువులు జయమొందినపుడు సగాఢము
యిన పగతుర నేమి నేదుయుగో యదియే వాని యుద్యమము.

బృహ—అది యేదో తేటతెల్లముగా నెఱింగింపుము.

మాణి—దానవబలంబులు దేవబలంబులను నులుమాడి వెన్నంటి తలుముచుండ
భూంభీరభీషణంబు లగుభాషణంబులతో దాక్షసరాజుతనబలంబుల కిట్లనియాశతిచ్చె.

ఆ. వె. పూలతోట లనక పుణ్యభూము లనక
రాచనగరు లనక రచ్చ లనక
వేల్పుబోలు సొచ్చి వీరదానవులార !
కొంకు జంకు లేక కొల్లగొనరొ.

బృహ—అట్లయిన మనము మనజాగరూకతమీద నుండవలయును.

మ. హేం—అయ్యా ! ఎయ్యది యాయవసరము దాచరణీయమో యెయ్య
యనాచరణీయమో నే నెఱుంగజాలకున్న వాడే. మనసేన చన్న తెఱఁగున గాక్షన
యున్న తెఱఁగును విన నామనమున సమరసన్నహనోత్సాహంబు డిందుపడినది. తి
వంబు విడిచిపోవుదనుచు పరిజనంబులు పడునగచాట్లు దలంపునకు వచ్చి నన్ను గా
గదపనీయవు. దానవు నెదుర్కొందనుచు వాని నోర్చుటతిని. కావున నిష్కడు నే
మార్గ మవలంబింపవలయునో మీరు నిర్ణయింపవలయును.

(తెరలో)

ఓహో ! సిద్ధ, సాధ్య, విద్యాధర, గంధర్వ, యక్ష, కిన్నర, భేదగులారా ! త్రిలోక
నాథుఁ డగుచు హేందుఁ డెందున్నవాఁడు ? ప్రాశస్త్యతిషాధినాథుఁ డగుదానవేశ్వ
డాతని దర్శనము చేయవచ్చినాఁడు. కావున నాతఁ డున్నతా వెఱిగింపుఁడు.

బృహ—(ఆలకించి) కడనుపని చేయుటకు రాక్షసాధముఁ డిదిగో నీవే
వచ్చినాఁడు.

మ. హేం—ఆచార్య ! ఆచార్య ! కర్తవ్యము ? కర్తవ్యము ?

జయం—అంతఃపురగతుణ మవశ్యకర్తవ్యము.

బృహ—మ. హేంద్రా ! ఆ. వె. కౌర్యఫక్తిదలఁపఁ జూచి యుండుట మేలు

శత్రుధాటిదలఁపఁ జూచుట మేలు

రెండు పోల్చిచూడ మొండిగక్కునునకు

సకల మిచ్చి చనుట చాల మేలు.

మ. హేం—అట్లయిన స్త్రీలగతియేమి ? తక్కుంగలవాగఃగతి యేమి ?

నీ. కళబద్ధసతినెల్లఁ గవయఁజూచెడునీచు గారవించునె వేల్పుఁ గన్నియలన

మాపేరు వినినంత నుండిపడెడుదాయ ముద్దుసేయునె నాదుపుత్రకులను ?

స్వర్గసంతయుఁ బాడునలుప నెంచెడుకుశ విడిచిపోవునె కల్పవృక్షముల

మునిగూగపకువుల మ్రుచ్చిలించెడుపాపి యపహంపుడె వేల్పుటావు ను

కరుణ యెట్టిదో యెఱుంగని కటిక చనఁటి

బ్రతుకనిచ్చునె యింక నెరావతమును ?

ముజగంబులదొర కింత మూడు ననుచు

నించు కేనియుఁ గల నేని నెఱుంగనైతి.

15

బృహ—వాఁ డెంతఘాతుకకర్మనయిన నొనర్చుటకు సందేహింపఁడు. కావున
గలను, దక్షుఁగల వియచ్చరాంగనలను మేయపగవతగుహలకుఁ దొడ్డొని పొమ్మని
పంతకుమారు సంపుట యుచితము. అన్యతభాండమును గానుగవియు వారలతోఁ
ప్రగాక !

మహే—అట్లయిన నింక జాగ్రహించిన ప్రయోజన మేమి? పత్స! యంతా!

చ. తడయకు మన్న దానవకదంబము సేరకమున్న వేలుపుం

బడతులతోడ మీజని భద్రముగాఁ గొనిపోఁ గదన్న కా

బడవులకైనఁ బర్వతగుహంతరభూములకైనఁ జెప్పెద

స్వనావఁగఁ గొంతకాల ముటఁ గ్రహ్మవత్తుయగాక యిందలుక

16

యూఁ బులోముని గాగపుఁబట్టియూఁ బతుర్దశభువన నాయకుని పట్టకహిషయూ,
శ్యంపశ్యయు నగు మీయంబతో నాలుబిడ్డలసంగతుణము సేయఁజాలని వజ్రపాణి
ల్లు చెప్పె నని పలుకుము.

చ. నునమునఁ దొంటిసంపదలమాట దలంపకు, శోక మెచ్చు ; నొ

క్కనెలవునంద కష్టములు గాపుర ముండునె యెల్లయప్పు ; మే

ల్దినములు వచ్చు, వెండియును దివ్యులకో సఖి ! యాకురాలు నే

శను జిగిదూలుచెట్లు మరల న్మనుమాసమున న్నిగుర్పవే ?

జయం—దేవా ! అట్లయిన మీ రానతిచ్చినట్లు చేసెద. (అని పోవును.)

(తెరలో)

చ. తునియలుగాఁగఁ గొండలను ద్రుంచినదొగ్గలశాలి, యాయహ

ల్యను వలపించినట్టిరసికాగ్రణి స్వర్గపురై కనాశుఁడున్

గను లొకవేయి దాలిచి జగత్త్రయము న్గనినెట్టుసేత, య

య్యనిమిషనాథుఁ డేడె, దనుసాధిపుఁ డాతనిఁ జూడఁ గోరెడున్.

18

బృహ—అదిగో నడచుచున్న తమాలవృక్షమునో, పుంజిభూతము లగు కాలు
యలో, యన రాత్.సులు మన మున్న దెస క్కవచ్చుచున్నారు. ఇదియును మేలే.
గో జయంతకుమారుఁడు కాంతాసంతానమును నిరపాయముగాఁ గొనిపోవచ్చును.

మహే—అచార్య! నివు డితనితో నె ట్లెదుర్కొని సంభాషింతము? సామ
ములతోఁ బట్టుపఱచిన సంధికి నంగీకరించునేమో?

బృహ—ఎంత వెట్లినాడవు! దురాత్ముఁడు శాంతవచనములఁ దక్కఁబడునో?

తే. గీ. అధముఁ డగువాని సామవాక్యముల మోగ్యు
 లనునయింప నాతనియల్క యినుమడించు
 నెఱయఁ గ్రాగినచమురుపై నీళ్లుచల్లఁ
 బొగయు మంటయుఁ బుస్సున నెగయునట్లు.

మ హేం—అట్లయిన నతఁడు రాకమున్న యన్యమేయము నుపదేశింపుఁడు.

బృహ—అది యీవఱకే యుపదేశింపఁబడినది. అయినను మఱియొకమాట చెప్పెద. ఆదానవుఁ డీకొలుపుకూటముంజొచ్చినతోడనే నీవును నేనును మనవైరము మనమనములనుండి దూరముగఁ దొలి యతని సబహుమానంబుగ నెదుర్కొనిచింతామృత భిద్రీపితంబున నాసీనుఁ గావించి నాకభువనంబును, నందనవనంబును, గల్పభూమి హంబును గనకాంబుజములు వాని కొసంగి మనము దొలఁగుట కార్యము.

మ హేం—మన మెచ్చట నుండవలసివారము?

బృహ—మేరుగుహలచెంతనో, మానససరోవరముపొంతనో?

మ హేం—నున కీదుఃఖమునుండి విమోచన మెప్పుడు?

బృహ—రాక్షసుని మరణనూచన మెప్పుడో యప్పుడు.

మ హేం—అది సంభవించు టెట్లు?

బృహ—ఇట్లు. ఆశ్రితావసరాయణుఁ డగునారాయణుఁడు దుష్టదానవని హంబునకును, శిష్టమానవానుగ్రహంబునకును యాదవవంశమున నుదయించెనని పరమేశ్వర సునత్కుమారునకుఁ జెప్పుచుండఁ దొల్లియుక నాఁడు నేను వింటిని. నునమా దేవకీనందన నాశ్రయించి యీవిపత్సాగరము నీదుదము. అతనిచేతఁ గాని తదన్యనిచే నీలోకకర్షకుఁడు పిల్కుమారఁడు. మేటిరాకాసులఁ బోకార్ప నతఁడు కంకణము గట్టియున్న వాఁడు. ఆ నందనందన చరణారవిందములపాలఁ బడినవారు చెడినవారు లేరు.

మ. అగదంకారము లాజవంజవతమోహరప్రభావంతము

జ్జగదానందదముల్ సురారియువతీ సౌభాగ్యలుంటాకము

ల్నిగ మోర్వీజశిఖాప్రవాళములు కాళీయాపినిర్బంధముల్

భగవంతుం డగు దేవకీతనయు శుంభత్పదపంకేజముల్.

కావున నాపుండరీకాక్షుకడకు మాణిభద్రుని నుచితసంహేసముతోఁ బుత్తెంచుము. మన నెంజిలి సమగ్రముగాఁ దీఱును.

మ హేం—అవివేకాంధకారాతిశయమునఁ దెన్నఁగానక తిరుగులాడుచు

నామనస్సునకు మీవచోదీపికలచే జక్కనిదారి పొడకట్టినది. అట్లొనర్చెద. అయిన మాణిభద్ర! నీవు మాకుదూతవై యమరకార్యముం దీర్పవలయు. ఇదిసకలభువనహితము.

మాణి—దేవా! అజ్ఞాపింపుము. సేవకున కిది మహాప్రసాదము

మహేం—అట్లయిన నోమాణిగద్ర! జగద్భద్రసంధాయకుఁ డగుహనుదేవుఁడు సము సేయు ద్వారకానగరమునకుఁ జని యదుకుల కమలాకరప్రభాకరుం డగునా డరీకల్లోచను సందర్శించి దివోకనులయార్తి సమగ్రముగా విన్నవించి,

చ. కాశీయధనిధాగ్రములఁ దాండవమాడునడుగుఁదమ్ములకు నోహారు లనుము
అదితికశ్యపులకు నవతరించిననాఁడు మా కొనర్చినమేలు మఱవ మనుము
అమరసంతతి యిట్టు లగచాట్లు పడుచుండ నొరునికైవడిఁ జూచు పొప్పదనుము
ఈతెఱంగునఁ జేయ లాఁతివారమె మేము చాలకాలమునాఁటిసఖుల మనుము

అలుబిడ్డలదెసఁజూచి యమగవిభుఁడు

వేయుఁగన్నులబాష్పము ల్విడిచె ననుము

అసురఁగడతేర్చుపని తన కలఁతియనుము

దైవహిత మాట నీయది తప్ప దనుము

మాణి—దేవా! అట్లంతయు విన్నవించెదను.

బృహ—దానవుఁడు మచ్చువఱకు నీ విటనుండి యతనిపల్కులువిని చెయిదములఁ
యట్లు నరుగుము. అప్పుడు నిర్జరులయవస్థ యాదవేంద్రునికు సమగ్రముగ నెఱిఁ
ప నవకాశ ముండును.

మాణి—హా! కష్టము. కష్టము. దానవసైన్యంబులు సకలధర్మములకు రానే
వని.

బృహ—మహేంద్రా!

చ. మనయున నించుకేని యనుమానము నొందక దానవేశ్వరు

గ్గని వినయంబుతో నెనురుగాఁ జని గడ్డియఁ జేర్చు; లావు మా

యునపుడు నల్పుడై యొదిఁగియుండుట న్యూనతగాదు; గ్రీష్మమం

దున బలుతిప్పలుంబడునదుల్గొలుకారునఁ బూర్తిఁ జెందవే?

22

ను నోసునాశీర!

తే. గీ. ఆధిక తేజస్సులకు నైన నప్పడప్పు

డుచ్చనీచదశలు గల్గుచుండుఁ జూవె

జగము వెలయింపఁగల సూర్యచంద్రులకును

గ్రమతే నుదయాస్తమయములు గల్గునట్లు.

23

మహేం—దేవగురువులయుపదేశము శిరసావహించినాఁడ, (అప్పుడు నరకా
డు, పంచజనుఁడు, వజ్రకంఠుఁడు బ్రవేశించుచున్నారు.)

నర—ఓయీ పంచజనుడా! బాహుబలంబున, బుద్ధివైభవమున మనకన్న నల్పుడగు మహేంద్రుని సింహాసనభ్రష్టునిఁ గావించి నాకలౌకమునుండి పాణిగోలక మువంశకర్తలగు నాదిరాక్షసు లారకుండుటకుఁ గారణమేమి?

పంచ—దేవా ! ఆమహాత్ము లారకుండలేదు. దివిజదుస్సాధ్యవిక్రమక్రీడారంబయిన నపుర్యులు త్రిలోకవిజయంబు గాంచినపుడు కుటిలుఁ డగు విష్ణుదేవుఁడో మేలేని శంకిరుఁడో యేవో రూపములెత్తి వారలఁ గడతేర్చుచుండువారు. ఆ కారణంబునీతని కింతవిభవము జరుగుచున్నది. ఈపర్యాయము మీగన్నట్లు నిరాటంకముగా జరుగఁగలదు.

నర—(నవ్వుచు) మనదానవవీరులు నిజముగా నాదామోదరునిచేత సయితము నిహతులయిరా? అట్లయిన వారిపరాక్రమ మెట్టిదో చూడవలసినదే.

వజ్ర—మహాప్రభూ! వారువట్టిపిటికివారు. మీముందర వారు నిగద్యులును నను బనికిరారు.

బృహ—మహేంద్రా! అదిగో దానవుఁడు. వాని నెదుర్కొందము తమ్ము. మహే—దానవేంద్రా! నీకు స్వాగతము.

బృహ—దానవేశ్వరా! విజయ మగుఁ గాక!

పంచ—నీ వన్న ను ననకున్న ను విజయ మీవఱకే యయినది.

✓ నర—(ఆశ్చర్యము నటించుచు నిందునితో) ఎవరు నీరు? నముచిగర్వనిర్వాహ ధూర్వహులు, పాకప్రతాపగంధసింధుర్దపంచాసనులు, బలప్రాణానిలకాలభుజంగులగు నహల్యాభుజంగులా? మహేంద్రా!

మ. అపరాధంబులు గల్గె మావలన చండారాతి సైన్యాటవీ

తపనోద్బద్ధహనాయమానపటుదోర్దగప్రతాపాధ్యుని

న్నిపు డీరితినిఁ జూడవచ్చితిని నే నిన్నాళ్లు రాకుంటకు

న్యపతోడకొ క్షమియింపు తమ్ముడఁ గదా యెంతైన జేవేశ్వరా!

అయ్యో! మఱచితిని. నేను మీకుఁ దమ్ముడ ననుట మిమ్ము రెండవమా అను నించుటగదా!

వజ్ర—అజాగ్రత్తనములవలె నిరర్థక మయినవశ్రాయుధము ధరించి యీ పక్రమహీనుని తమ్ముడనిపించుకొన్న మీకవమానము మహాప్రభూ!

పంచ—ఓమహేంద్రా ! ఓదేవగురూ! నేను పంచజనుడను; నగకనహార బంటును.

బృహ—మేము మీ మైత్రుఁగకపోదము.

మహేంద్ర—దానవేశ్వరా! ఉల్లసపులుకులతో నేమి ప్రయోజనము? శత్రు రాజులపై దండువెడలుట తుత్రయధర్మ మగుటచే నీ విటు చేసితివి. ఇందు తుమింప లసిన దేమున్నది? జయము నొందితివని యెఱుఁగుదును.

మాణి—(తనలో) ఈసమయమున నే నిచ్చట నుండరాదు. చాటుననుండి వీరి గనిపెట్టెద (అని పోవును.)

నర—పురందరా! నామాటలకు నీ వింత యుడికదవేల? అట్లయిన నింక నుల్ల సపులుకులతో నేమి? నావచ్చినపని చెప్పెద వినుము.

తే. గీ. ఎల్లభువనంబులకు నీవ యేలిక వటు

బలము గలవాడ వటు మానవంతుడ వటు

కొండ తెక్కలఁ గొన్నింటిఁ గూల్చితి వటు

యేది మాతము రణ మిమ్ము యించుకంత.

బృహ—(తనలో) మా యసహాయత్వము నెఱిగి వీడు మమ్ము మాటిమాటికి నామనకుం బిల్చుచున్నవాడు.

మహేంద్ర—నునుజేశ్వరా! రణమునకేమి? అది యొక భాగ్యముకాదు. మాదాము.

కనుగొని దేవదానవులు కశ్యపుసంతతివార కావున

స్తనుజవరేణ్య! యన్నలకుం దమ్ములకుం బగ జెల్లునయ్య? లోఁ

గినియక మీరు మే మెపుడు క్షీరము నిరములట్టు లుండిన

న్మనలను దేఱిచూడఁ దరమా యొకమాత్రపువాని కాజిలోక.

నర—అహాహా! ఎంతకాలమునకు నేను మీకుఁ జుట్టము నయితిని?

పంచ—సోదర ప్రేమ మహేంద్రునిశరీరమునుండి వెల్లివిరిసి పాఱుచున్నది.

వజ్ర—పిల్లల తెలుకలును, దోడేశ్వరు మేకలును నెంత దగ్గఱచుట్టములో ను మీరును నెంత దగ్గఱ చుట్టములే.

బృహ—ఓదానవసార్వభౌమా! ఈమహేంద్రుడు వచియించినట్లు నునయు పకులములు పొందుపొసఁగియుంట యుచితిము. మీరు రాక రాక వచ్చినయతిగుల చే మా కాదరణీయులరు. అందుచేఁ గూడుచుండి ప్రసంగింతము. నీ వామహేం ద్రము నధిష్ఠింపుము.

మహేంద్ర—దానవేంద్రా! అట్లు చేయుము. మాకు మీ రతిథులుగదా!

నర—ఓహోహో!

తే. ఎన్నఁడు లేనికూర్కొ యిది యెప్పటినుండి నిరసనయ్య? నీ

కిన్నరకుండు దేవభుఁ డెక్కఁకుపీఠము నెమ్మవాడే మీ

ప్రసన్ను నే నొర్పగలనా యది యయ్యది యెక్కువాడు తా.

గన్నులు వేయి దాల్చువలె గౌతమునింటను గోడి గావలె.

శ్రజ—నిజము. నిజము. అంతమహిమ గలవాడే దాని నధిష్ఠింపవలెను. సా
మీను హేంద్రుడు కష్టపడి రేయి యనక పగ లనక కోడియో కుక్కయో యం
వేయిగన్నులు దెచ్చుకొన్నాడు. అంతపాటిశక్తి యెవరికున్నది?

బృహ—(తనలో) రాక్షసుల యెత్తిపాడుపుమాటలు భరింపశక్యముగాకున్నవి.

మహేంద్ర—(తనలో) ఇంతకన్న శూలములతో బాడిచిన పేలు. కటకటా
కాల మెంతలో మాటినది?

బృహ—నానవనాయక! ఎన్నడో పొరపాటున నొనర్చిన లోపముల నెం
యింతవానిని మీరధిక్షేపించుట మీవంటి వీరపురుషుల కుచితముగాదు.

నర—అట్లయిన మీకు హితమగుపనియే యొనర్చదను. చిత్తగింపుడు. ఓం
నమోహేంద్ర! భూధరపక్షచ్ఛేదనశౌండ!

నమ. భరణీరాజ్యము వీరభోజ్య మని పెద్ద తృప్తిగా విందు ని
జ్జలాశేష్యర! రెండుపల్కుల కిటు స్పృశ్యతురం బిమ్ము నీ
కరమందుం గులికాయుధంబుగొని సంగ్రామంబు గావించువా?

సూరసామ్రాజ్యపదంబు నాకుఁ గరము జ్ఞోడించి యర్పించువా?

పంచ—మహారాజా!

తే. గీ. కాలుదండంబు, ధనదునికఱకుఁగత్తి,

నరుణపాశంబు, సునమీద వమ్ములయ్యె!

శ్రజ మేటికి ధరియింపవలయు వీడు?

కొండలను రాళ్ల శూలచి చెక్కుటకె గాక!

శ్రజ—దేవా! మీరు వాచినవోడనే యెన్నడో చచ్చిపట్టు విశ్లేషుల
నీదేవరాజబృహస్పతులు యుద్ధము సేయుదురా? బలహీనులమీద నెగురు మన్నన
నీయనవంటివారు మఱియుండరు.

నర—మహేంద్ర! ఊరకయుండెదవేల? ప్రత్యుత్తరమిమ్ము.

పంచ—హరియో నామదో తమకుఁ దోడ్పడువలకు నిరుత్తరులయి యుండు
కాబోలు?

శ్రజ—హరియా వచ్చుట? అతడు తనరాక్షసుల జేసికొన్న జాలు. నీ
జ్ఞులచింతిఫలము.

నర—అన్నట్లునుచితిని, ఓదేవరాజా!

మ. హరి మీపాలింటి దేవతం బనుచు దైత్యధ్వంసి యంచు న్నుతిం

తురుగా మీరలు సర్వకాలమును జేతులొడ్చి ; వాఁ డే డి ? య

క్కరకు నాడది యేమి ? వచ్చి మిగుల న్నాయుణ్య మేపాగ ని

ర్జరుల న్రోవ డదేమి ? పిమ్మట సమాశ్వాసింపఁ దావచ్చునే ?

30

మహేం—(తనలో) హరి నీవిధముగా నింపించు వీని కేమితి కలదోకదా ?

బృహ—(తనలో) ఇట్టివై పశిత్యములు కాలమాసన్న మైనవానియందుఁగన్పట్టును.

వజ్ర—గురుశిష్యు లిద్దఱు బెల్లము కొట్టినరాళ్లకంటె నురకుండెద రేల ? మహా

జాన కేదో యొకప్రత్యుత్తర మిండు.

మహేం—అచార్యోత్తమా ! ప్రత్యుత్తర మొనఁగుఁడు.

బృహ—దానవేంద్రా ! వేయుమాట లేల ? ప్రతాపాలనపరిశోషితదిక్పాలక

ముద్రలును దృఢీకృతనారాయణులును నగు మీతో నురుగ మొనర్ప మహేం

డెంతవాఁడు ? అతఁడు సంధి యుచిత మని యూహించుచున్నాఁడు.

పంచ—దేవదానవులవైరము సంధి జేసికొనుటకుఁ బాకము తప్పినది.

వజ్ర—ఇందున కిప్పుడు భయజ్వరముచే నొక పెద్దసంధిరోగము ప్రవేశించినది.

మహేంద్రా ! అట్లయిన నానిశ్చయము విస్పష్టముగఁ జెప్పెద వినుము.

చ. పలునాఱు వింటి నచ్చగలపాటలు చేర్చితి వీవు మేను ని

ర్మలప్పుడుపారిజాతకుసుచంబుల నెజ్జలమీఁద నాకథా

ములు చితకాల మేలితివి పూర్తిగఁ జెల్లెను వంతు మీకు దే

త్తుల కింక వంతు చెల్లఁదగు దూరము పొందు తొలంగి వేలుపుకో. 31

అంతకాలము స్వర్గము పరిపాలించి రంతకాలము దానవులును పరిపాలించిగాని

యెరు. మఱియు స్వర్గమునుండి యొక్కపూరిపుల్ల యయినఁ గొనక రెండయినఁ

బతుకుఁడు. దీనికి విరుద్ధముగాఁ బ్రవర్తింతురేని యీనరకుఁడు వేల్పులపైఁ జాలి

పవాఁడు కాఁడని మీర యెఱుఁగుదురు.

పంచ—దేవా ! మీరు లెస్సగా నెలవచ్చితిరి.

వజ్ర—ఈపాడుదేవతలు నెఱికాలమునకు మాయునురు తగలి పోవుచున్నారు.

మహేం—(విచారముతోఁ దనలో) రాజ్యలక్ష్మీ ! నీవు చంచల వనుమాట

నిశ్చయ నుయినది.

బృహ—(తనలో) అనుకొన్న దాని కేమియుఁ గొఱత కలుగలేదు.

మాణి—(తనలో) కటకటా ! త్రిలోకాధిశ్వరున కెంత కష్టమువచ్చినది ? ఇంక

మిలువఁజాలను. నాపనిమీఁదఁ బోయెదను.

(అని నిష్క్రమించును.)

నర—ఓయింద్రబృహస్పతులారా ! మీయునికి నాకోపానలంబునకు ప్రజ్వహేతువు. కావున మీ రిటునుండి సత్వరమ పొండు.

వ్రజ—చుట్టుపట్ట పొలిమేరలోనైన మీరు కనబడుదురేని మీగుండెల నిద్రపోయెదను. జాగ్రత.

బృహ—మహేంద్రా ! ఏల యాలస్యము ? పోవుదము రమ్ము, మహే—(తనలో).

సీ. చిరకాలముననుండి సురలకాణాచి యా విబుధలోకంబును విడుచు టెట్లు ?
చింతామణీభద్రసింహాసనం బున్న యమరావతినిఁ బాసి యరుగు టెట్లు ?
మఘవైరిచరణాబ్జమకరందరస మైన మందాకినీనది మఱచు టెట్లు ?
సిరికిఁ దోబుట్టువె క్షీరాబ్ధి నుదయించుపారిజాతముఁ బాసి బ్రతుకు టెట్లు ?
దినము నైరావతము నెక్కి తిరుగ కుండ
కాలినడకను నట్టిట్లు కదలు టెట్లు ?
నందనోద్యానవీధుల నడువకుండ
నిముసమైన నేఁ బెఱవోట నిలుచు టెట్లు ?

(మహేంద్రబృహస్పతులు నిష్క్రమించుచున్నాడు.)

వ్రజ—ఇప్పటికి నాకమునకు దరిద్రదశయంతయుఁ దొలగి శోభ కలుకాలము వచ్చినది. దేవా ! మీ రీచింతామణీభద్రసింహాసన మధిష్ఠించి దేదప్యమానలతోఁ గొలుపుదీర్చి మాకన్నులకు విందు నేయవలయును.

పంచ—దేవా ! ఇప్పు డీపీఠము నెక్కవలదు. భగవంతుఁడును దానవజేమంకరుఁడును నగుశుక్రాచార్యుని యనుమతంబునఁ బుణ్యాదినంబున సుముహూర్తంబున మీరు సురసామ్రాజ్యపట్టాభిషిక్తులగుట యుచితము.

నర—ఇది యవశ్య మాచరణీయము. ఇంతలో నాకలోకవైచిత్ర్యములఁ గొందము రండు. పట్టాభిషేకముకన్న ముందు మహేంద్రుని యుంపుడుకత్తె యసూర్యశిని సందర్శించుటకై నామనంబు తత్తరపడుచున్నది. దానిచక్కదనము వక్షితీతమని మున్న నారదాదిమునులవలన వినుచుందును. కావున సత్వరమ పోదముః.

పంచ—చిత్తము.

(అందఱు నిష్క్రమించుచున్నాడు.)

ప్రసన్నయాదివసాటకము

ద్వితీయాంకము.

(అప్పుడు మందపాలుఁ డనురాక్షసుఁడు ప్రవేశించుచున్నాఁడు.)

మందపాలుఁడు—(తనలో) చీ! చీ! ఈపాడుస్వర్గమున కేలవచ్చితిని? ఈయ
 పట్టమును జూచినది మొదలు నాకు 'పేరుగొప్ప యూరుదిబ్బ' యనునామితి
 వచ్చుచున్నది. ఈనగరము సకలవస్తుసంపన్న మనియు సకలసంపదలకు స్థాన
 మహావైభవసమేత మనియు పలుమాటులు మహర్షులు వేనోళ్లబొగడు చుండ
 తాతలు ననుకొని నామనోరథము లన్నియు సఫలంబు లగు నని పుట్టెఁడాశతో
 చ్చి తుదకు మోసపోతిని. మునులుముండకొడుకులు స్వర్గము పైఁ గలదురభిమానముచే
 నంతగా వర్ణింతురే గాని దీనియం దేమిగొప్ప యున్నది? ఈమందాగినది యొక
 క్రిమంత యున్నది. కాని యిందు నాకుఁ గావలసిన చేపలు, జెల్లలు, నత్తలు, కీత
 లు, యిక్కడ లభింపదు గదా! ఈనదికన్న మాయూరిచెలువే నయము. ఈనదిలో
 గాఢపుడమరపువ్వు లున్న వట. అవి యెందుకు? దేవతలు తలలు పగులఁగొట్టు
 పటకుఁ దినికివచ్చును. మూఁడుదినములనుండి నాకు ముంజెకాయల పై ధ్యానము
 యైనది. దారిద్ర్యదేవతకు నిలయ మైనయీవేల్పువీటియందు తాటిచెట్టే లేదు గదా?
 ము తిని నీశ్శుత్రాగి యెఱుఁగనియీనిర్భాగ్యు లగుదేవతలకు తాటిపండు తినునంతటి
 ముకూడ లభించునా? ఈపట్టణస్థితిఁ జూడ నిందు వసియించువేల్పులు నాగరకత
 దో యెఱుఁగని మోటపకరము లని నాకుఁ దోచుచున్నది. పోనీ. ఆవస్తువులు
 కపోయిన మానే నామనసున నున్న తక్కినకోరిక లైన నెఱవేఱినవా? దేవేం
 పైఁ గత్తిగట్టి దండయాత్రకు వెడలు రాక్షసులందఱుఁ గావలసినంత యమృతము
 ని చిరకాలజీవులు గావచ్చు ననియు స్వర్గలోకమునం దప్పరసలు వేనవే
 లుగనుక దేవనికిఁ గావలసినవానిని వాఁ డశ్రమమునఁ జేయిపట్టుకొని తీసికొని

పోయి సుఖింపవచ్చుననియు, నేనానాయకు లగుమురహయగ్రీవులు నొక్కి పలుకుటన కొండంతయుత్సాహముతో నేను రంభను జేపట్టి తీసికొనిపోవచ్చు నని యిందు వచ్చి తిని. కాని యచ్యుతభాండ మంతరించింది. గడుసు లంజ రంభ యేమైనదో యెవ్వరికి తెలియదు ; దానిబాడ దెలుపువారు నా కెవ్వరయిన గనబడిన బాగుండును. (అని యిట్లుజూచి) అదిగో మావజ్రకంఠుఁ డిటువచ్చుచున్నాఁడు. వీనినడిగి తెలిసికొనియెద.

[అప్పుడు వజ్రకంఠుఁడు ప్రవేశించుచున్నాఁడు.]

వజ్రకంఠుఁడు—(తనలో) బలీ ! బలీ ! ఈనరకసుహారాజుగారు నిరకాలజీవులయి యుందురు గాక ! ఈతనియధికార మాచంద్రార్థము నిలుచు గాక ! ఈమహత్మునివలన నే గదా రాక్షసుంభకర్ణులనాటను, తాదకాసురబలిచక్రవర్తులనాటను, తేనిగోరవము మారాక్షసులమువకు నేఁడు కలిగింది ! కాని నరకసుహారాజు మహేంద్రుని యుంపుడుకత్తె యగునూర్వశినిఁ గూడుట కయి యభిలషించుచుఁ జంద్రోదయము కాఁగానే నన్నుఁ దనగద్దకు గమ్మనియానతిచ్చె. ఇంతలో మందబుద్ధి యగుమందపాలునితో నించుక మాటలాడి విన్నోదించెను. కేఁ దెవరికొఱకొనిరిక్షించుచున్నాఁడు. (అని ప్రకాశముగా) ఓరీ ! మందపాలా ! నీ వెవరికొఱకు వెదకులాడుచున్నావు ?

మంద—(సమీపముగా వచ్చి) ఓరీ ! వజ్రకంఠా ! నీ పిప్పు డెం దఱుగుచున్నావు ? నీ కెక్కడనైన రంభ యగపడలేదు గదా !

వజ్ర—అహా ! నా కొకయాఁడుది కనబడినది. అది రంభయే యై యుండువచ్చును. అయిన నది యెట్లుండునో నీ వించుక యానవాటా చెప్పిపక్షమున దానిబాడ నీకు తెలిఁగింపఁగలను ?

మందపా—(సంతోషముతో) కనబడినదా ? వెనుక రెండుమూడుసార్లు దానిని నేను దూరముననుండి చూచితిని. అప్పటినుండియు దానియాకృతి నాచుననున నాట కొనియే యున్నది. దాని కానవా తెలిఁగించెద పినుము. అది చక్కనిచుక్క. గాళిరకాంతి తాటిశేషమువలెఁ బచ్చగ నుండును. దానితలవెండ్రుకలు ముసిబొగ్గులొచ్చి గింజలో యనుకొనవలయును. దానికొప్పు మాలకాకివలె. నప్పుడే యావములోనుండి తీసినపిడతవలె నల్లనై పెద్దదిగా నుండును. దానిబడ యినుపగరితెకాడలాగుననుండును కన్ను లాలిచిప్పలు. దానినెదవి క్రొత్తావకాయ పేడువలె నెల్ల నై యుండును. మొమిత్తడిసిబ్బినలె గుండ్రముగ నుండును. అది పువ్వులపావడఁ గట్టి యల్లిపొగవలె యుత్తరీయము వల్లెవాటు వేసికొని రక్తుచు తారుచు సోకుచు పోలుచు నిక్కుచు నీల్లుచు కంఠుచు పొంగుచు నాడుచు పాడుచు నడచినప్పుడు చుక్కలలోఁ జంద్రులాగ గజ్జెలగోడగ లాగు రామచిలుకలాగు గోరింకలాగు పికిలిపిట్టలాగు నెఱులిపెంటిలాగు

ంజీలుగు తళతళలాడుచు మెలమెలలాడుచు జలజలలాడుచు చకచకలాడుచు పక
డుచు నచ్చనుగ బోగముదానివలె నుండును. వేయేల! అప్పుడు దానింజాచిన
మునుల కయిన మనసు కరుగక మానదు. నీ కది యొక్కడఁ గనబడినది ?

వజ్ర—నిన్న రాత్రికలలోఁ గనబడినది.

మంద—(కోపముతో) న న్నెగతాళి చేయుదువా ! నీపొట్టపొడిచివెయ్య !
ప్పుడు నిటువంటిబుద్ధులే. నీనోరుమాటలాటచున్న నీనొసలు వెక్కిరించుచుండును.
దటనుండి యొక్క మచ్చునవే బ్రతికినావు. నీబ్రతుకు బండలుగాను. నేనా నీకు
య్యమునకు దొరకినవాడను ?

వజ్ర—తాతా ! కోపము. ఉడుతలుపీకిన తాటిపెంకవలె తల గలిగి మీస
గడ్డము నరసినముసలిముండకొడుకునకు నీకు రంభ గావలసివచ్చెదదా యని యొగ
చేసితిని. కాని నీ విప్పుడు రంభవిషయమయి వేసినవల్లనము మెచ్చదగియున్నది.
జముగఁ గోరినపక్షమున రంభను గలిసికొను నుపాయముఁ జెప్పద వినుము.

మంద—నాతండ్రి ! నానాయనా ! చెప్పు చెప్పు. ఈయుపకారమునకు నే
క జన్మమున నీయింటఁ గుక్కనై పుట్టి నీముణముఁ దీర్చికొనియెదను. నాకుఁ
కుకుపుట్టినపక్షమున నీ పేరు పెట్టుకొనియెదను.

వజ్ర—ఇదిగోఁ జెప్పెద వినుము. రంభ మొదలగునచ్చరలు మనము స్వర్గ
కు వచ్చినతోటనే పొటిపోయిరి. అయినను భయము లేదు. యుద్ధములో
తేటినవా రందఱు రంభాసంభోగము గాంతురు. అందుచే నీ వొకకత్తితోఁ
పించుకొని చచ్చిపోము. అప్పుడు నీకు రంభపొత్తు గలుగును.

మంద—అదిగో ! మరల హాస్యము నాగంభించినాడవు ; నే నడవద్దన్నది.
గోపము వచ్చినయెడల నేను మంచివాడను కాను. కాబట్టి యా మాటను
నే నడిగినదాని కుత్తము చెప్పుము. రంభ పొటిపోయినది సరే. దీక్షాశి
కేమయిన కొంచె ముపకారము సేయునా ?

వజ్ర—బౌరా ! సిహగా ! నీకడుపులో నెంతయూహ లున్నవిరా ! నుహాగా
ను మోహించిన యూర్వశియే నీకుఁ గావలయునుగా ! సరే ! బ్రాగ్భక్తగా నుండు.
నీ మహారాజుగారిగోఁ జెప్పి, నీడొక్క చీలించి, పేర్లులు తోడించి, గుడ్డు
చి, వెన్ను చీలించి, చెంపలు పగులఁగొట్టించి, బుగ్గలు సాగఁదీయించి ; పిఱ్ఱతో
రఁగొట్టించి, మోకాళ్ళచిప్పలు తీయించి, నాలుక కోయించి, తల గొట్టిగించి,
దవీడ నెక్కించి, యూరేగించి కొఱతను వేయింపకపోయిన నా పేరు వజ్ర

కందుడు గాడు. మహారాజుగారి మంత్రమేమి నీమంత్ర మేమి? తానత్తు
మెలుగుక మాటలాడెదవా?

మంద—(వ్రజకంతుని కాళ్ళపైబడి) నాతండ్రీ! నన్ను రక్షింపుము. బ
నేగక నోటివట్టపుకూతలు కూసితిని. మఱియొకసారి నే నిట్లు పేర్చితిని నేని నశ
నీచిత్తమువచ్చినాడు చేయింపుము. కావలసినవాడవు గదా యని నీవట్ల నిట్లంట
గాని యని తప్పెనచో మరల వందునా?

వ్రజ—సరే! నిన్ను రక్షించితిని. ఇంకముం ట్టిమాట లెన్నడు ననకు
ఇంక నేం బోవలయును నన్ను విడువుము.

మంద—(లేచి) నీదయచేత నిప్పుటికి గండముగడసి బ్రతికి బయటబడితిని.
విప్పు డెక్కడికి బోయెదవు?

వ్రజ—నరకమహారాజుగా యాగ్యశీవిగహతాపమున కొగ్వక యారాత్రి వా
లలో బువ్వులపాన్పుపై బవ్వళింతురు. ఊరడించుటకు ప్రియభృత్యుడ నయిన
నాయనప్రక్క నుండవలయును. ఎన్ని వర్తమానముల నందిన నూర్వశి మహారాజువద్ద
రాలేదు. అందుచే నామెను దోడితెచ్చుటకు నేనాపతియైన నిశుంభుని మహారా
గారు పంపినారు. ఎట్లయినఁ జంగ్రోదయ మగునప్పటికి నే నక్కడ నుండవలయు.

మంద—అదిగో విబూదిపండో ముగ్గుబుట్టయో తగినపుపత్నీమో యివ్వ
చంద్రమండల ముదయించుచున్నది. నీ వింక సత్వరము పో. నామాట నచ్చట
పెట్టుకునుమా! గంభ నీకగపడినప్పుడు నాతోఁ గొంచెము చెప్పు.

వ్రజ—వేయేండ్లు లలక్రిందుగఁ దపస్సుచేసిన గంభకు నీవంటి గసికుడు
కందు. అమెను నీవే వెదకికొనుము. నే వెతకజాలను.

(అని యిద్దఱు నిష్క్రమించుచున్నారు)

ఇది విష్ణుంభము.

(అప్పుడు దేవేంద్రమందిరము ముందట నొక చంద్రకాంతవేదికమీఁద బువ్వులపాన్పు
గూర్చుండి సరకాసురుఁడు వ్రజకంతునితోఁ గూడి ప్రవేశించుచున్నాఁడు.)

నర—ఓరీ! వ్రజకంతా!

వ. అదిమితి నవ్వుదిక్పతుల వాహభూమి నటన్న సంతసం

బాదన దొకింక; రాజ్యరమ నూనితి నందు మహంబునందు స

మ్మద ముదయింప దించుకయు, ముక్తువమై నొకసారి యూర్వశి

సదయుగము స్వజింపఁ గలభాగ్యము నాకు లభింప కుండుటక,

నది—దేవా ! ఆకోరికయు మీ కనురకాలంబునఁ దీరఁగలదు. యోగ్యుల వోడి
మ్మని మీరు మననిశంభుని బంపియన్నార్యుగదా ! అట్లఁ డామె నీపాటకి వెంట
ట్టుకొని నచ్చుచుండు నని నే ను హించెను.

నర—అహహా ! నా కంతభాగ్యము లభించునే ? ఒక నేళ లభింపఁ దలఁచు
న్నను దుస్సహ మయిన యీవిహతాపము నన్ను నెఱుఁపఁ బ్రతుకనిచ్చు నని నాకుఁ
గదాదు. ఈమదనునకుఁ దోడఁగుట కదిగో శీతమయూఖుఁ గుదియించినాఁడు.

శ్రీ. గీ. కాసి వేల్పులు భుజియించుకొని మనఁగఁ
సంద్రబింబము వెలుంగుందుఁ జగల నదీగో !
సురలు దినువేళఁ గంచుచుచుట్టుబడిన
మెతుకులట్టులు మక్కలు మెఱయునుండు.

నది—మహాప్రభూ ! మీరు సరిగా వర్ణించినారు. ఆకింజయలోఁ బట్టిన
శ్రోతయుగిరికి నచ్చడిముద్దవలెఁ జంద్రునిలో మచ్చఁ గనఁబడుచున్నది.

నర—ఓ చిత్రకాండ !

శ్రీ. గీ. విహతాపాతిశయామున వెచ్చి నార్చి
వికలచిత్తులై యున్న కాముకులబట్టి
నూటి బాడిచెడు నబ్రింపుటేఁడె లనఁగఁ
సంద్రకిరణము ల్వాప్యపించె జగతియందు.

తీయు.

శా. వీరజ ప్రభవాండ మంతయును నిండెన్వెన్నెల, ల్పిష్పము
వారావారతదంగమాలల కనుప్రాసంబులై, దిన్యా
న్వరంగిన్మహంనహానసులకున్ నెయ్యంబులై, సాగి
కూరతిన్మహారాఘంజములకు నర్పరానివియ్యంబులై.

4

నది—ఈవెన్నెలకతిమున బ్రహ్మాండ మంతయు నున్న పుగడఁగఁగఁ దల్లనయి
న్నది.

నర—ఈచందమామకాంకలకు, నాపువ్వులుకానిధాకలకు నాశరీర మింక నిలు
ట యరద. ఈశశాంకునివి శాతశరములుగాని శీతకరములుకావు. సుధాంకుఁడని
పేరొంది నిష్కలం జరుగుచున్న యువఁడు పయోముఖవిషకుంభమునుమీ ! అందుచేతనే

శ్రీ. గీ. వనజనాభులై న నవ్యజ్జిత
వగ్నిదేవుని కై నవయ్యునుని కై న

వెనుచు యెటుగనినే నిప్పు వెలువ వలసె
నిండు నెలకును పండు వెన్నెలకు నకట !

వజ్ర—కామలరోగము గలవానికి జగ మంతయుఁ బచ్చిఁగి దోచునట్లు వ
త సముగల మీకుఁ జల్లనివెన్నెల పీడాకిరముగఁ దోచుచున్నదికాబోలు! చిన్న
దిగినదున్న పోతువలె నె నీ వెన్నెలలో హాయిగ నున్నాడను.

నర—ఓరీ ! నీకు బలె నా కీజాబిల్లి నుఖప్రదముగ లేదు. నేను ద్విదివము
నందువిడిసి మహేంద్రాదిదిక్పాలకుల రణరంగమున నొడిచిపుచ్చి నాకమునుండ య
రులఁ బాఱిగోలితి నని మనసునఁ గొధము నిలిపి యమరపక్షపాతు లగుమన్మథు
కుఁడు మొదలగువారు హాళాహళి మెఱియ నన్నెచుచున్నవారు. చూడు—

సీ. మంద వీజనములు మాటిమాటికి వీచి కసి మసంగఁగఁ జొచ్చె గాలివేలు
చలివెలుంగులపేరి పలుబల్లెములఁ గ్రుమ్మిసంపారింపఁగఁ జొచ్చెచందమా
కలువరేకుల పేరి కఱకుఁగెత్తులఁ జల్చి పగఁ దీర్చుకొనఁజొచ్చెబంచళరు
నలతాంతములతో నందనమ్మునునింపి యలయింపఁగాఁజొచ్చె నామనిదో

అక్కటక్కట ! పీరియం దొక్కఁ డొక్కఁడె

జగము లొక్కొక్కడకుఁ దేజాలు ననఁగ

దుర్మదమున నీదుష్టచతుష్టయంబు

చేర నొక్కతావున కింకఁ జెప్ప నేల ?

వజ్ర—(తనలో) ఈయన యిప్పు డూర్వశిష్యుఁ గలమోహముచే ననుస్తము
మఱిచియున్నాడు. వీనిమనసును మఱియొకవిషయముమీఁదికి మలపెదను. (ప్ర)కా
ముగా) దేవా ! స్వర్గలోకము జయించియు మీరు విజయఫలము ననుభవింపకున్నార
ఒక్కసారి యచ్చరలయాటలం జూచి, గంధర్వులపాటలు విని, మందారపుష్పదామము
మెడఁ దాల్చి, నందనోద్యానమున విహరించి, మేరుగిరికూటముల నెక్కి, సురదీర్ఘి
జలక్రీడఁగావించి, సుఖించి, యమరావతిని గొల్లలాడి, మాకన్నులకు విందొనరింతురు
కయని ప్రార్థించు చున్నాడను. అమృతకలశము కామధేనువు చింతామణీరత్న
మనఘాలబడు నేమో యను నీసున వింద్రహాతకుఁడు వానిని మనము రాకమున్నె
నించుకొనిపోయె. ఉన్నవైనను మనసార ననుభవింపవలదే ?

నర—వజ్రకంఠా ?

శే. గీ. నందనోద్యానవన మేగ నాక మేల ?

కాముగి వి యోగ ? మణి లు ? కల్ప మేల ?

యప్పుస లేల ? యింక నా కమృత మేల ?

తెలియ యూర్వశి ననుగ్రహింపకున్న.

తీయ నామనోనిశ్చయ మొక్క సారి వినుము.

సీ. ఈవెన్నెలలవేల్పు తెలనాతోడి సయ్యాటలేకాని యేయాటలొల్ల
నొప్పులకిని యెసయూర్వశీరమణి సంగాల మే నని సంగీత మొల్ల
పగ లెల్ల మఱపించు సంగసులాడిపసాళినవృత్తేకాని యేపువ్వులొల్ల
నలనుతాపమచంచు నాకాంత యేకాంత శేవలేకాని యేశేవ లొల్ల
ననురగిణిక తిలక యుకూటములే కాని
కనక గిరికూటముల నొల్ల గడియయైన
గోమలాంగి సిగ్గులు కొల్లగొనుటేకాని
యచరనగరంబు నేల నొల్ల లాడనొల్ల.

బ్రా—నర ! మీ నశ్చయము తెలిసినది. మీరే వేల్పుబోగిముత్యములకును పుష్ప
కుంభింతురు. ప్రసంగ మేమొనరించుచున్నారు. ఈవీలు చూచి దురాత్ము లగునిర్జరులు మగల
జ్ఞులైతిరు. అంతట నెండిపోయినచెఱులోఁ జేపవలె బయలుపడి మేము నశిం
చుము. దుర్వశికి న్న మిన్నలగు వెలయాండు భూలోకంబున నెందఱు లేరు? దీనికియి
యంత దురపిల్ల నెల ?

నర—ఒరీ ! నాక వేశ్యలకు భూలోక వేశ్యలకుఁ గలతారతమ్య మెఱుంగని
ఋషికుండ వగుటచే నీ విత్తెఱుగునఁ జేరఁజొచ్చితివి. అభేదముఁ జెప్పెద వినుము.

వజ్ర—వద్దవద్ద చెప్పనక్కఱలేదు. నే నాభేద మిదివఱకే యెఱుంగుదును.
భూలోక వేశ్యకాంతలకు బలె స్వర్గవారకాంతలకు విటులయెముకలు కటకట కొటికి
గించుకొని తనుతల్లిముండ లుండరు. నెత్తురు నీల్చుజలగలట్లు మర్త్యవారాంగనలు
మని ధన మెల్ల హరించి యిల్లు గుల్లఁజేసి తిరిపమెత్తింతురు. సురవేశ్యలకు సొమ్మ
ఱలేదు. కాని మనుజులొక మునందలి పశ్యాంగసలకుఁ జావుండుటచే నెప్పటికయిన
గడ యయిపోవుదురు. ఈస్వర్గలోకపు బానిసకూతులకుఁ జావు లేదు. పాపీ చిరా
యన్నట్లు బ్రతుకుదురు ఇదియే నే నెఱిగినభేదము.

నర—ఒరీ ! నే నడిగినభేదము సౌందర్యవిషయమున; ఇట్లు విను—

ఆ. వె. ఎంతకాలమైన నెలజవ్వనమె నిల్చు
ముదిమి రారు నెడదు మోవికావి
నిడుగకనులబెనుమ నే మ్మీనితె మిగును
నింతకంత కెచ్చు నచ్చుగలకు.

వజ్ర—నాకంటే కాదువాండ్రందఱు సోగముగ నే గనబడుదురుగావున చక్క వనమున నెక్కువతక్కువలు నిర్ణయింపజాలను. కాని మీపలుకులంబట్టి వేల్పువెలయాడ్రకు మగణము లేకపోవుటయేగాక ముదిమియు లేదని తెలిసది. పోనీ. అందఱకొంపఱ దీయుచు తాళ్ళలాగున బ్రతుకనిమ్ము.

సర—వజ్రకంఠా ! మననిశుంభుఁ డేలొకో కడునాలస్యము చేయుచున్నాఁడు ఊర్వశి వానికిఁ గనబడియుండదా ? కనబడిన రానొల్లదా ? అలస్యకారణ మేమో నీపుపోయి తెలిసికొనివచ్చెదవా ?

వజ్ర—నాకింతకన్న నుద్యోగ మేమున్నది ? అట్లే పోయెదను. ఓ దైవమా అందఱు నాచుట్టునుదిరిగి నాకాళ్ళపైబడునట్లు నన్నొకస్వర్గలోకపు బోగముదాని డియక యీదిక్కుమాలినపుట్టుక యేల పుట్టించితివి ? (అని కొంచెమునడిచి) అమ్మయ నాయదృష్టము బాగున్నది. ఊర్వశిం దోడ్కొని యదిగో నిశుంభుఁ డిటుకే వచ్చుచున్నాఁడు.

సర—(దిగ్గునలేచి) ఏది ? ఏది ? నాయాణవప్రాణము !

వజ్ర—అదిగో ! మననిశుంభునివెనుక నడుగులు లెక్కపెట్టుకొనుచుఁ దలవం కొని వెళ్ళికూతురువలె నడచి వచ్చుచున్నది.

సర—వజ్రకంఠా ! మహేంద్రుఁ డూర్వశి నిచ్చట విడిచిపోవుటనెఁ గ గవియు నమృతభాండము మొలగు దివ్యవస్తువులను దివమునుండి తఱలించుకొనిపో నని నాకిపుడు విచారములేదు.

క. నాపాలిసురభి యిదియే

నాపాలిఁటిపారిజాతనగ మియ్యదియే

నాపాలియమృత మిదియే

నాపాలిఁటిరత్న మిదియే నానిధి యిదియే.

వజ్ర—వెట్టికి వేయివిధములు. అందులో నిది యొకటి.

సర—ఓరిమూర్ఖుడ ! జగన్మోహన మగుదానియాకాగ మొక్కసారి క కఱవుదీరఁ జూడుము. ఆహాహా ! నాకన్న లింతకాలమునకుఁ జరితార్థత నొందినవి

సీ. లావణ్యమును గ్రొక్కులలనమోమును జూచి చూడనక్కఱలేదుసోమునిం

సిరికఁ దానక మైన చెలవమాడ్కిఁదలంచి తలప నక్కఱలేదు తమ్మితేరు

మిఱుమిట్లు గొలుపు నెమ్మేనివన్నియ నెంచియెంచనక్కఱలేదుమిం

ఘొండిలేనట్లు బుండు నువిడనెన్నడు మెన్నియెన్ననక్కఱలేదుమి

తేట తేనియబావియూ తెరకమోవి
జెప్పి చెప్పనక్కటలేదు చిగురు పేరు
పొలతి బిఱునమండలి పొర్రోబోయి నీదకు
బోన బనిలేదు మిన్నేటి ఫులిములకు.

పతియును.

ఆ. వె. ఇంతికన్ను లుండ నించువిల్లానికి
మాణ మేల? వేరుబాణ మేల?
కలికిప్రాపుడని కాబోలు మరు డిట్లు
లాడలు నూతి తిరుగు మన్న నానె.

(అప్పుడు నిశుంభుడనురాత్తునుగట్టి, కిర్యశితో బ్రవేశించుచున్నాడు.)

కిర్య—(తనలా రుభాదులగు నచ్చరల యదృష్టములు తిన్న నగుటచే నా
రాత్తునిదృష్టిపథమున బడకుండ నావలకుం నాటిరి. మందభాగ్యురాల నగు నే
తటిపుణ్యము చేసికొన్నాతిని. ఇంతకు విధినియోగము దుస్థరము. అచ్చరనైన నేమి?
—అచ్చరప్రాపకము గాంచిన నేమి? ఇడుమలు గుడువవలసినకాలము వచ్చి
పుప్ప పిప్పునా? రాత్తునులే తులువలు. అందునరకు డధమాధముడుహనియనుచుల
వ్యలం జూచి మహాపాతకు లందఱుం దలలు వంచుకొనవలయు. నీనియెదుటికి గాక
కుండనుని యెన్ని విధముల బ్రయత్నించినను సాగదయ్యె. అయినను బడఁగుల బలి
బట్టి మానభంగము సేయు నరకహతకునిబారినుండి తప్పించుకొనటకు దైవ మేద
యన నో క యుపాయము గోపింపఁడే? (తలవంచి నిలుచున్నది.)

నిశుం—(తనలా స్వామి కేది మనఃప్రియ మగు నది సేయువాడె విశ్వాసము
అనేకకుడు. యజమానుల యజ్ఞ జెల్లింపక వారిమేలుకొనికే వారిమాటలు మేము
కరించుచున్నవార మని చెప్పు సేకకులు కేవలము కృతఘ్నులు దండ్యులు నని నా
ప్రాయము. మంచిదేకానీ చెడ్డదేకాని రాజ్యాజ్ఞ చెల్లి తీరవలయు. అందుచేతనే
ార్యశీవిరహతాపమున దురపిల్లుచుహారాజునకు నేను వాంఛితార్థసిద్ధి జేసితిని. నా
క్తికి నరకుడు శాశ్వతకాలము గృతఙ్ఞుడై యుండు (రాజును సమీపించి ప్రకా
శం) సుహారాజా! జయము! జయము!

నర—మిత్రుడా! నీవుకావించిన సుహారోపకారమునకు గృతఙ్ఞుడ నగుదు
డను.

నిశుం—దేవరవారికి నేను జేయవలసినపనియే జేసితిఁ గావున స్తోత్రమునకన్యడ

వజ్ర—ఈనిశుంభునకు సైన్యాధిపత్యమున నున్న సేర్పకంటె మహారాజునకు మిండగతైలను దార్చుటలో నెక్కువప్రజ్ఞ యున్నట్లు కనబడుచున్నది. వాని నిఁగి మిఁద నిట్టి యుద్ధోగములో నుండుటయే మంచిది.

నిశుం—ఓరిమూర్ఖుడా! వజ్రకంతా! సింగము నాశ్రయించిన నక్కువలె రాజశ్రీయమున నీవు నిర్భయముగఁ జరించుచున్నాడవు. ఇప్పు డీమహారాజు మొగముఁ జూచియేసుమా సీప్రాణంబులు నీశరీరములో నే నుండనిచ్చినది.

నర—మిత్రమా! ఈయవ్యక్తునిమాటలు మొదటనుండేయు నీ వెఱిగినవేకదా.

నిశుం—డేవా! వానిమాటలు నేసరకు సేయ. ఇనిగో యూర్వశి వచ్చి జంత్రబొమ్మవలె నిలుచున్నది. దేవగ యపాంగావలోకనముల దీనిపైఁ బఱపి మన్నింపుడు.

నర—మిత్రుడా!

తే. గీ. వేయిఁగన్నుల ననయంబు వేల్పు తేడో

తరుణిలావణ్యమును జూచి తనివిసనక

యున్నవాఁడన నేఁ దృప్తి నొందఁ గలనె?

కనులు రెండింటితో నొక్కఁగడియ చూచి.

గౌతమకాపము మహేంద్రునకు నిజముగ నీవిషయమున వరమేయైనది. ఈసమయమున నేను సహస్రాక్షుడను గాక పోవుటయు నొక్కలోపమే.

వజ్ర—అది యెంతభాగ్యము. ఏమునియో పట్టజాలనికోపము వచ్చినప్పుడు మన కంతటిభాగ్యముఁ గలుగఁజేయకపోడు.

నిశుం—ఊర్వశీ! కొయ్యబొమ్మవలె నిలిచియుండెద వేల? మహారాజునకు మ్రోకుము.

ఊర్వ—(తనలో) కటకటా! మహేంద్రునకు వేల్పులనిండోలగంబున నోహా సేయుచేతులతో నీదానవాధమునకు మ్రొక్కువలసె. (ప్రకాశముగ) దానవేంద్రా! నరస్తారము.

నర—(తనలో) దీని నిప్పు డేమని దీవింతును? నామనసులోభావము తేటపడుటాశీర్వాదింపవలెను. (ప్రకాశముగ) ఓ. త్రిభువనరత్నమా!

మ. త్రిజగన్మోహన మై, దివాభగణ మై, దేవేంద్రునిదేవ మై,

మజనిర్మాణముకన్నఁ బ్రాథమిక మై, యామన్యగోద్యజ్ఞయ

ధ్వజ మై, కన్నులపండువై, లలిత మై, ద్రవ్యశ్యమై, చాఁచ

క్రజ మా నీనెఱజవ్వనం బలరుత స్థశ్యాశి! యెల్లప్పుడుకొ,

వజ్ర—తథాస్తు.

ఉగ్ర—(తనలో) ఈదురాత్ముడభూర్వమైన యాశీర్వచనముచే దన నింద్య భావమును వెల్లడి చేయుచున్నాడు అయ్యో! నా కీదినమున నేనియో నీడువూర్ న్నది.

నిశుం—ఈదీపనకామె యలిగి మీపై కోర చూపులఁ బ్రసరింపఁజేయుచున్నది.

నర—అట్లయిన నామెచూపులను నేను బ్రసన్నములుగఁ జేసికొనెద. ఓలా

బృరాశి!

ను, చెలు లై శేంట్లకు, సోగ లై, వెడద లై, చెంగల్వచుట్టంబు లై,

శిలజాతంబుల నేలునట్టి దొర లై, సౌభాగ్యపుందీవు లై,

కలుముల్లిమొడుక్కోవు లై, కఱకు లై, కందర్పవాల్తువు లై,

నెలునొప్పారెడు నీడు కన్నులకు నాశీర్వాద చుట్టాననా!

వజ్ర—తథాస్తు.

నిశుం—ఈఫలుకులంబట్టి మీకు శతమన్యునికంటె నూఱునుడుంగు లెక్కుడు

నిశుం లని యూర్వసి యిప్పు డయిన దెలిసికొనకపోదు.

వజ్ర—అయిన నూఱుగెట్లు రసికుఁడు. ఆయనబంటువు నీవేబదిరెట్లు రసికుఁడవు.

నిశుం—ఓరి! తులుపా! నీపాడునోటికి బుద్ధి చెప్పట కిది సమయముకాదు.

రాజుతో) దేవా! మురహయగ్రీవులు నారాక నిరీక్షించుచుందురు గావున శిబిరము

కుఁ బోవ నా కానతిండు. ఉగ్రశి! లేనిపోని బోగము లెక్కులు చేయక ప్రసన్ను

ల వయి మహారాజు ననుగ్రహము సంపాదించుకొనుము.

నర—నీమేలు నేను మఱచిపోను. నీ వింక శిబిరమునకుఁ బోము.

నిశుం—చిత్తము. మీబంధున కదియే కావలసినది. (అని నిష్క్రమించును.)

వజ్ర—(తనలో) ఇప్పుడు మారాజునకు శనిగ్రహము వదలిపట్టె యున్నది.

ఉగ్ర—రాజవేశ్యరా! నేవరవారు నన్నుఁ బిలిపించినకారణ మేమో తెలియఁ

కుచున్నాను.

వజ్ర—తొందరపడకు. స్వల్పకాలములో నే దెలిసికొనఁగలవు.

నర—ఓసుందరీ!

ఉ. ఇన్నెలరాలతిన్నియల నిన్న ససాన్పుల మేను జేర్చి యీ

వెన్నెలరేల నే నిటుల వేగుచు నన్నె గొఱంగి యుండుటలో

కన్నులఁజూచియు న్బిలువఁగాఁ గత మే మని నంగనాచి వై

న న్నడుగం దలంపు లేది నాయమె కారణ మీ వెఱుంగవే?

అయినను దత్తాత్రేయము నీవు నానోటనే వినఁ దలఁచుచున్నదానవు గా
నేఁజెప్పక పోవుట పాడికాదు. సహస్రాక్షుని గెలిచి యమరసామ్రాజ్యాధిపత్యము
నేను గైకొంటిని గాని నీవు లేనిచో నిత్యత్యము పరిపూర్ణము గాదు. స్వర్గరాజ్యలక్ష్మి
నీతోఁ జిరకాలముఁ గలసి మెలసి యుండుటంజేసి తా నొంటిగ నాకడ నుండ నొ
కున్నయది. కారణము తెలిసినదా?

వజ్ర—దేవా! దీనికి స్పష్టముగఁ విప్పిచెప్పినంగాని తెలియదు.

నర—అట్లయిన నిదిగో విస్పష్టముగాఁ జెప్పుచున్నాఁడను.

తే. గీ. ఇంచువిలుకాఁడు నన్నదియే మొ కాని

యేఁచుచున్నాఁడు నెన రొక యింతతేక

మరునితోఁ జెప్పి యాపీడ మాన్పఁ గదవె

మరుఁడు వినకున్న నీవైన మాన్పఁ దగవె?

వజ్ర—ఈమాత్రపుఁగార్యమునకు నీమె నింత వేడవలయునా? నాకలొకవేళ
లలో నార్వశి పెద్దపిన్న తారతమ్యము తెఱిగిన యోగ్యురాలు. మఱియు నిది దా
చేతిలోనున్న పనియే గనుక నీ మాట తోసివేయదు.

ఊర్వ—(తనలో) ఆహాహా! ఆ యజమానున కి సేవకుఁడు దగినవాఁడె. ఈ
క్షుసాధముఁడు కామాయత్తుఁడయి యొడలు దెనియక యున్నవాఁడు. వీనికి నే నిష్క
దేమి యుత్తరముఁ జెప్పుదును? (అని యాలోచించుచున్నది.)

నర—(తనలో) ఇది నామాట కుత్తరమియ కున్నదేమి? (ప్రకాశముగ)

మ. అనుమానించెద వేల సుందరి! యహల్యాజారుడ నేను గా

వనియో, కన్నులు వేయి లే వనియొ నా, కయ్యింద్రునం దున్న పే

ల్లొనము ల్నొకడఁ గానరా వనియొ, నీతోఁ జింత, నే నెట్లు లు

న్నను మీయిందునిపాటి సేయనఁటె? శంతా! భ్రాంతి నీ కేటికే?

ఊర్వ—దేవా! ఎదుట లేనిను హేంద్రుని దెప్పుట సగవుకాదు. వారిగుణము
మీకు రావు; మీగొనములు వారికి రావు. వారంతవారు వారు మీయం వారు మీ

వజ్ర—సరే! నాయంతవాఁడను నేను, నీయంతదానవు నీవు.

నర—ఓకళ్యాణీ! నీ కిష్టములేదుగావున నింక ను హేంద్రునిమాట నే నెత్త
కాని నాప్రార్థన మంగీకరించి నాయంతిపురమునకుఁ గమ్ము. నావలన నేభయంబు
నీవు పడనక్కఱలేదు.

మ. పొలతీ! కన్నులఁ గప్పుకొందుఁ బువులం బూజింతు నిన్ను న్మనం

బలరం బట్టుపుడేవిఁ జేయుదును నీయాజ్ఞం దలం దాల్తు నే

బుల కల్లం దో సాని వయ్యెనను ముప్పొద్దు న్నినుం గొల్తుంటే
త్యు లిక న్ని కనుసన్నల స్మృతిగి చేతు లొడ్డి నీభృత్యులై.
మఱియు నిందునిడ నీవనుభవించిన పానికంటె వేయిమడుగులు మహాశ్వ
ననుభవింపగలవు. అదియును గాక,

తే. గీ. ఎంతకాల మింద్రునిగూడి యెఱిగితి గద

యతనిసరత్వ నుతనియొ ప్పతని నేర్పు

చిగురుబోడి కొన్నాళ్లు మాచెనవు గాక

నాదురసికత నాసూరు నాపెఱంగు.

20

ఊర్వ—దానవేంద్రా! దుర్నిరీత్యుతేజోరాశివై శ్రేయఃకాముడ వైన నీనోట
యిట్టేపలుకులు రానిచ్చుట కేవల మనుచితము.

వజ్ర—అబ్బో! ఇది క్రిరంగనీతులు చాల నేర్చినది.

సర—ఊర్వశీ! ఇది యెఱిసరసమే?

మ. పనితా ప్రాపకు తాటకు స్వరసు లెవ్వారై న రా, వారి గ

న్గొని లాలించుట యొప్పుగాని, విరసోక్తు ల్పల్కి తచ్చిత్తగం

జనము న్జేయకఁ జెంద నాడుదుర? వేశ్య ల్లార? మీ రింక చా

లును, మీసానెఱికంబు లింతటివశే లోమల్ నినుకొ నవ్వరే ?

21

వజ్ర—అయ్యా! ఇది సరసురాలు గానట్టు నటించుచున్నదిగాని సరసము లేక

ఇది యెన్నెన్నో కొంపలు గాల్చిన కొఱవి గాని సామాన్యరాలు గాదు.

ఊర్వ—దేవా! మహాగసికు లయిన దేవరచిత్తము రంజనము జేయగలపాటి
నావద్దలేదు.

సర—సుందరీ! ఇది నిశ్చయముగ గర్వోక్తి సుమా!

తే. గీ. ఎంతరసికురాలవొగడే యింతి నీవు

ఎంతదానవు గాకున్న నింద్రుఁ డట్టి

ముట్టగంబుల దొర కేలుమొడ్చి నీకు

దేవసంతతితోడ విధేయుఁ డగునె!

ఐ

తే. గీ. ఎల్లజగముల గెల్చె దేవేశ్వరుండు

అతని గెల్చితి నేను బాహుబలమున

నన్నుఁ గెలిచితి వీవు విస్మాణమునను

నిన్ను సామాన్యరాలన నేర్చు నెట్లు ?

వజ్ర—మహాప్రభూ ! ఏలినవారు నిజము గ్రహించినారు.

ఉర్వ—రాక్షసేశ్వరా ! చక్కదనమున నెఱజాణతనమున నన్నుఁ బు
గైకొననిప్రోడలు స్వర్గమర్త్యపాతాళములియందు మీకుఁ గావలసినందఱుండఁ గ
డో యశావనమంతయుఁ బోయిన ప్రాతదానను నన్నుఁ గోరదరేల?

వజ్ర—ఈవగలాడి మిమ్మును బుట్టలోఁ బెట్టుటకుఁ బ్రయత్నించుచు
జాగ్రత్త.

నర—ఏమి ! నీవు యశావనము నెల్లిపోయిన ప్రాతదానవా ?

తే. గీ. ప్రాతవడియును బంగారు వన్నె చెడునె ?

ప్రాతచెట్టులు తియ్యనిపండ్ల నిడవె ?

ప్రాతదయ్యను జాబిల్లి పసచెడియెనె ?

ప్రాతక్రొత్త తేమిటికి సువస్తువులకు ?

వజ్ర—ప్రాతమానులు చేవదేరునట్లు లీమె ప్రాత గొట్టచే నెక్కుడుజ
గానున్నది. మఱియు ప్రాతవస్తువులు పథ్యములని చెప్పుదురు. కావున నీమెపా
మీకుఁ బథ్యమే !

ఉర్వ—నాయందు మీకుఁ గలయనుగాతిశయముచే మీకన్నులకట్టు నేఁ
నిడుచున్నదానను.

నర—కాంతా ! అట్లు గాదు.

తే. గీ. మెఱుపుదీగకు వన్నెలు తఱుంగు నేని

గలికి ! నీ మేనినిగులు కగ్గ వచ్చు

బుట్టతేనియలోఁ దీపుపోవు నేని

బొలఁతి ! నీయందు రసికత పోవవచ్చు.

ఉర్వ—నరకమహారాజా ! జన్మమునుబట్టి నే నొకపజ్ఞాంగన నైనను నీ
గజ్జనకుఁ డగుమహేంద్రునికు వలపుగ తైనై యుండుటంజేసి నే నట్టియోగ్యతకుఁ
యిందకపోయినను నింద్రునియందలి గౌరవమునైన లోకమాతగాఁ బరిగణింపఁ
వలసినదానను.

నర—(ఆశ్చర్యముతో) ఏమీ ! నీవు లోకమాతవా !

తే. గీ. మగువ ! నీయందు నింతింతమహిమ లుంట

యింత కాలమునుండి నే నెన్నఁ డెఱుంగఁ

ననుచు నున్నాను.

నజ్ర—ఓహోహో ! ఇది లోకమాతయట ! మాకందిలుకు దల్లిని బైలు చేరును గోలు ! అట్లయిన నీమె మాపాలింట నెద్దమ్మయె.

ఊర్వ—అసురనాయకా ! నేను లోకమాత ననుట నీకు హాస్యాస్పదముగ నుండు. అట్లయిన నిటు విను. పితృసమోక్ష్యేష్ట, యను శాస్త్రవచనమునుబట్టి మద్రుడు నీ కగ్రసహోదరుఁ డగుటచే నే మీకు వది నెనైతిని. మోహ మెంత న్ను ను వావియైన దలఁపవలనా ?

నజ్ర—ఇష్టము లేనప్పుడు కులటలు వావివరుసలు వెదకుదురు.

నర—ఓహో ! ఇప్పుడు నీకు వావివరుసలు గావలసివచ్చినవా ? నీపూర్వ చరిత్రముక దలఁచుకొనుము. కాదుకాదు. నేనే జ్ఞప్తికిఁ దెచ్చెద వినుము.

చ. నెలతరొ ! యేమి కావలయు నీ కలపాండవమధ్యముండు, నీ

గళమునం దాళిగట్టిన మగం డతఁ నీకుఁ బురూరవుండు, నీ

చెలియగునట్టి మేనకకుఁ చేరునచుట్టమె గాధిపట్టి ; వా

వులు వెదకం దిలం చెదవు బోగముబోటికి వాపులేటికే ?

27

ఊర్వ—(తనలో) ఇతఁడు నాప్రాంతతప్పు లన్నియుఁ బయలబెట్టుచున్నాఁడు శ్రమివంకఁ జెప్పుదును?

నజ్ర—నూదికొఱకు సోదికిఁబోవఁ బ్రాంతంకులు బైటఁబడినవట ! ఈకథయది.

ఊర్వ—రాజా ! నే నెవ్వతెనైనను నీకుఁ బరికాంతనుగదా !

నర—పరకాంత వెట్లగుదువు ? వేశ్యవగుటచే నందఱకు సామాన్యకాంతవు.

తే. గీ. ఎవఁడు ధన మిచ్చు మీకు వాఁడె నుగఁ డంచు

బ్రహ్మ మూడుబంతులఁ దీర్చి వాఁసె నుదుట

గడునుపోకడ లికఁ జూలఁ గట్టిపెట్టు

సకియ ! నీ యాట లిచ్చట సాగిరావు.

28

ఊర్వ—అనురాగము లేనియబలను బలిమిం బట్టఁజూచుట యధర్మము కాదా ?

నర—ఏమి ! మా కిప్పుడు ధర్మోపన్యాసములు నేయవచ్చితివా ?

చ. జలిబిలితేనెపల్కులును జెన్నగుతఁకులు పాలుచూపులుకొ

జెలువపుఁగోపులుకొ రకపుఁజిన్నలు వన్నెలు పెన్వగ ల్నుగల్

నిలుకడలేని హాసములు నింద్యపువేసములు న్ధరించి లో

కులఁ బడఁద్రోయువేశ్య లిటఁ గ్రొత్తగ నేర్చిరె కొన్నిధర్మముల్.

29

తే. గీ. దనుజులము మేము మాకేల ధమ్మమేల ?

వావి వరుసల నెన్నెడువారు వేరు

వేల్పు తెవరైన నినుఁ గో పిలుతు లేని

వారికడఁ జెప్పు నినితిర్రనములు.

వజ్ర—తొండముదిరి యూసరి వెల్లి యయినట్లు పొత్తికలటలు పగుపత్రిక
లగుదురు గాఁబోలు !

ఊర్వ—(కోపముతో) ఓరాక్షసరాజా ! మేము వేళ్ళెల్లమీనను త్రొక్కులపే
సుమా !

నర—పతియొన్న ప్పడేగదా పతివ్రత యగుట ; పతియే లేనదానమాటయేమి ?

ఊర్వ—దివస్పతియే నాపతి.

నర—ఈదివస్పతి కట్లు నీవిదివ్రత కందఁజేకో పతివ్రతవేతివి. అట్టి నన్నుం
బతిగఁ జేసికొని నాకునుం బతివ్రత నగుము.

వజ్ర—ఊర్వశీ ! నీవెట్టిపత్రికనో యాయనయు నట్టియొక పత్రికనైదు.
వాయనను జేపట్టితివేని మీకనుకూలదాంపత్రి మగును.

నర—మఱియు భుజులంబున వేల్పులం బలివి నే నిప్పుడు దివస్పతివేతివి. నీ
వు మాటనిలుకడ గలదానవై దివస్పతివైన నన్నుం జేపట్టాము. నీవు నాకుఁ బ్రసన్ను
రాలవగుదువేని సకలలోకకళ్యాణంబగు. కానేని నాక రాజ్యలక్ష్మీం దైకొన్న చందం
బున నిన్నుం బలిమిఁ గైకొనవలసివచ్చు.

ఊర్వ—(తనలో) ఈదురాత్ముఁడు నామానభంగంబు చేయఁ గృతనిశ్చయఁదై
యొన్న వాఁడు. మఱినవస్త్రమును మాలిన్యముచేత నే శుద్ధిఁ జేయనట్లు దురాత్ముఁడు
కపటోపాయములచేత నిర్జించుట యుచితము !

వజ్ర—ఓవెట్టిదానా ! ఊర్వశీ ! ఈమహారాజు మిక్కిలి మంచివాఁడు. నేడఁ
గొట్టుకొనక యాయనప్రాపకము సంపాదించుకొని సుఖపడు.

ఊర్వ—దేవా ! ఈవఱకు నాపతికనపరుపోతులకు నన్ను తమియింపవలయు
నే నెప్పటికైన మీదాననే.

నర—(సంతోషముతో) ఓభువనైక సుందరీ !

తే. గీ. నిన్ను తమియింప నేటికి నీపలుకులు

చాలఁ గలనంబు లయ్యును జల్ల నగుచుఁ

బరమసుఖ మిచ్చె వడగండ్లపగిది నొప్పి

భుజినగుంత ప్త మైన నామదికి నబల !

నజ్జి—వలపుగలవారు ప్రియుర్రాండు తాళ్ల రువ్వినఁ బువ్వుల రువ్వినట్లు
ంతసేతును.

ఉర్వ—బావగారూ! నిజముగా నామీఁద మీకు మనసునఁ జేసెదగలదా?

నర—రవణీ! నన్ను నీ విట్లు వేర యడుగువలయునా? నీకన్న నాకుఁ బ్రేమా
ద మగుపదార్థ మేది?

ఉర్వ—నేను నమ్మజాలను. మగవారి కెదుట నున్నదే పెండ్లికూతురు. పురు
షులు కామాయత్తులుటై క క్కుటితి చేతఁ దమయక్కఱఁ దీర్చుకొనుట కయి లేని
ప్రియుఁ జూపి యిచ్చికపుమాటలాడి బాసలునేసి యంగనల వంచించి మరల మొగ
నఁ జూడరు. నిజముగ నాపై ననురాగము మీ కున్నయెడల నాకొఱ కొకమాణయిన
తకాలమునుండి స్వర్గమున కేల రారయిరి?

నర—సుందరీ! నీవు సగవనియధీనమున నున్న పడఁతుకవు. మిండటికమునకయి
వంటివాఁడు సగతునిపట్టణంబునకు వచ్చుట యనుచితముగదా!

తే. గీ. ఎంతకాలంబునుండియో యేను నిన్ను

గాంచఁ దలఁచిన సమయంబు గలుగదయ్యె

విబుధలోకంబునై దండువిడియు కతన

వాలుగంటి! ని ద్దన నేఁడు వీలుగంటి.

32

నజ్జి—ఇప్పటికి మీరి కిద్దఱకు నొహఁబడికలు జరిగినవి. ఇంక మేము భస్మలగు
తిమి.

ఉర్వ—బావగారూ! ఇది యొకకంకగాని నిజముగా మీకు నాపై సమగ్రహ
న్నయెడలఁ గాకిచేఁ వర్తమాననంపిన నేను తొక్కులు గట్టుకొని మీపాదములపై
గ్రలనా?

నర—సుందరీ! నాకంతయూహము తోఁచినదికాదు. నన్ను మన్నింపుము.

నజ్జి—అయూహముతో తోఁచినయెడల మీయిరువురసందునఁ దిరుగలేక నేఁ
పోదును. ఇంకను నాపుణ్యము బాగున్నది.

ఉర్వ—ఓగనిక భావణీ! నీవ ననున నిజముగ నాపై కలపు గలదో లేదోయని
అంచుటకయి నే నెన్నియోవిధముల నిన్ను దూలనాడితిని. ముజ్జగంబుల గలిచి
వైభవముతోఁ గన్నులసండువుగ రాజ్యమేలుచున్న మీవంటిగనిక శ్రేణుని విడిచి
వైభవమై నిలువ నీడలేక కొండల జరియించు మునికాపోపహతుని మహేం
గొల్చె యుండుటకు నే నంత తెలివిహాలినదాననా? ఎవ్వరుం దగినవారు లేకపో

వుటచే నున్నంతలో సరిపెట్టుకొనుట మంచిదని యింద్రునియందనుండి గౌరవముగాలము గడపు చుంటిని. ఇంక నేను నీధనము. నీవే నాప్రాణమువు.

నర—ధన్యోస్మి! ధన్యోస్మి! నే నిష్పడు నిజముగా నింద్రుడ నైతిని.

చ. నిజమఁటే నీదుపల్కు నను నీబిగికాఁగిటఁ జేర్చుదొక్కొ యం

గజపరితాపము ల్దొలఁగుకాలము వచ్చెనె నాకు నాదు ది

గ్విజయము సార్థకం బగునె కీర్తి నెలంగునె యింక నీముఖాం

బుజమును ముద్దులాడుటకుఁ బున్నెముఁ జేసితి నే? తలొదనీ!

వజ్ర—మీరే కాదు నేనును నాపితృదేవతలును పదునాల్గుతరములవఱకు దరించితిమి.

నర—దేవీ! నందనోద్యానమునకుం బోయి విహరింతము రమ్మ.

ఊర్వ—దేవా! నా కొక్కసరితిన యున్నది. అప్రతిని చెల్లించి నన్నుం జేపవలయు.

నర—నీప్రతినిఁ బాలించుటకయి నీసేవకుఁడు సిద్ధముగనున్నవాఁడు. అనతిము

ఊర్వ—మీరు పాకశాసనుని కన్నె యశోదగ్రీవదవి నాక్రమించుకొంటి కాని బ్రాహ్మణులు మహర్షులు నేయున్నంతలో హవిర్భాగములు వైకొన్నప్పు కాని దేవేంద్రత్వము సార్థకముగాదు. అప్పుడు నే నిన్ను వరింతు. ఇప్పుడు బధరి వనమున సత్రియాగము జరుగుచున్నయది. అక్కడను మోగిని ఋషుల నొప్పిఁ హవిర్భాగముల భుజించి గండు.

నర—(నవ్వుచు) ఇదియా నీసరితిన! సరిగ్గతి. ఇది చెల్లించు టెంతసేపు. ఇకన్న మతియేనియు లేదుగదా! అట్లు చేసికవిదప మణియొకవంకఁ జెప్పవగద !

ఊర్వ—యశోవంకయఁ జెప్పను. మాటఁ బట్టితి నేను. మిమ్మును సంఘకొట్టే. ఇంక నాకు నెలసిండు. నేను బోయి మోరారక నిగ్రహించుచుందును.

నర—దేవీ! అట్లేపోమ్ము. నేనునీదాసుఁడ ననుమాట మనసులో నుంచుకొను

ఊర్వ—(తనలో) ఇప్పుటికిఁ బులిసోటికందవలె టైటబడితిని. ఈబుద్ధిపీడిగండము గడచి బ్రతికినప్పటిమాటగద ! మీఁద దైవమున్నాఁడు. (అని నిష్క్రమించును)

వజ్ర—(తనలో) ఈగడుసుబానిసకూఁతు లేదో చిరక చెప్పి యీమందభాని కన్నులలో ముమ్మకొట్టిపోయినది. ఇది వీనికి నీమె నిక్కి-నప్పటిమాటకగా !

నర—వజ్రకంఠా! మురనిశుంభాద్విపైన్యార్థపతులయొద్దకుఁ బోయి దాసవస్త్రములు బధరికాశ్రమమునకుఁ బోవలయుగాన ప్రయాణమన్నాహము నేయుమనిచెప్పు

వజ్ర—చిత్తము. (అని కొంచెమునడచి) దేవా ! ఎందుకో మురుఁ డిట నే వచ్చు న్నాఁడు. నీనిమొగము సంతోషమును సూచించుచున్నది.

[అప్పుడు మురుఁడు ప్రవేశించుచున్నాఁడు.]

మురు—దేవా ! విజయమగుఁగాక !

నర—మురుఁడా ! మీస్వామిభక్తియు భావబలమును మాకు విజయకారణము యైనను.

మురు—దేవా ! నే నిప్పుడు కావించినమహాసాహసమును మీకు విన్నవింప న్చుతిని.

వజ్ర—ఈమహాసాహస మేదో వినఁదగినదే.

నర—నీసాహసమును వినిపించి మానీనులకు విందు నేయుము.

మురు—దేవా ! చిత్తగింపుము.

ఆ. ప. అనురమాత యైనయదితిదేవిని క్షేరి

గూమెకుండలముల నపహరించి

తెచ్చినాఁడ నిపుడు దేవరవారికి

నర్పణంబు నేయ నధికభక్తి.

ఇదిగో రత్నకుండలములు (అని యిచ్చుచున్నాఁడు.)

నర—నీసాహసము సంస్తవనీయ మయినది. నీపేరు విన్న నిర్జరాంగశలకు గర్భ భేదక మగుఁగాక ! ఈకుండలము లూర్వశికి సమర్పించెదను.

వజ్ర—ఆఱు నెలలు సాముచేసి మూలసున్నముసలిముండను గొట్టినట్లు ముది చేఁ గదలలేక భయముచే సగము చచ్చి యొకమూల నొదిగియున్న వేల్పుటవ్వను చివచ్చితివా ? నీవంటిధైర్యవంతుఁడు దేవరాక్షసులలో నెచ్చటను లేఁడు.

మురు—ఓరినాచాటా ! నీవు రాజుగారి కిదూషకుఁడ వగుటచే నిప్పుడు బ్రతికితివి.

నర—మురుఁడా ! మనవజ్రకంఠునిమాటలు పాటింపనక్కరలేదు. యాగహవిర్భావులు గ్రహింపకున్న నాకింద్రత్వము సిద్ధింపదుకావున నేనాసమేతులరై మీరిప్పుడు రికాశ్రమమునకుం బోయి యచ్చటి తాపసుల నడిగి నయమున భయమున వారి ప్పించి హవ్యంబులఁ గొనవలయు. నేనలకుఁ బ్రియాణముఁ జాటఁబంపుము.

మురు—(సందేహముతో) మహర్షులు మహా మహిర్భాగముల నిచ్చుటకు సమ్మతముగో జేనా.

వజ్ర—నే నవశకునపక్షి వంటివాడే నని మీ రనుకొన్ననుసరేగాని సమ్మతింక మాట నిజము.

నర—(కోపముతో) ఏమేమీ? చతుర్దశభువనైక వీరుఁడును దృణీకృతపురః రాదిదిక్పాలకుఁడును విజయలక్ష్మీకరుణాపాంగవిలాసకనప్రవర్థితనుహావిభవుండును నవరకదానవేంద్రునిమాట వారు నిరాకరింతురా?

శి. దక్కునె యింక పాణిములు తాపనవర్యుల కెల్ల, మానము
 ల్దక్కునె నేలవేల్పులకు దైనతఱోకికి, యాగభాగముల్
 గ్రక్కున నిల్చినన్సరియె కావర మొంది యొసంగ కుండినన్
 వ్రక్కులు చేసెదన్ దలలు భస్మముఁ జేసెద నాశ్రమంబులన్.
 మఱియు నచ్చటి మునులు మనపలుకుఁ ద్రోసిపుచ్చిన వారితో నిట్లనుము.
 మహాస్థంధర. సవనంబు ల్సాగ వింక స్థపములు తపముల్ స్నానముల్ సెల్ల వింకన్
 భువనంబు ల్నిల్వ వింక న్నొదలు టరిది గో భూసురవ్రాత మింకన్
 దివిజుల్ మర్త్యుల్ భుజంగుల్ స్థిరమతులయి వర్ణిఁగాఁ జాల రింకన్
 రవియు స్థంద్రుండుఁజొక్కల్లహములు గతి వక్రత్వమున్ గాంతురింకన్

వజ్ర—మాకింక చేతినిండ పనిగలిగినది.

మును—చిత్తము. అప్పటికిని మహర్షులు మీగూన తిరస్కరించిన మాయిత
 వచ్చిన తెఱంగున మేము సేయవచ్చునా?

నర—అహా త్రికరణశుద్ధిగా.

శి. గీ. చెలఁగి యిచ్చ నచ్చినగీతిఁ జేయవచ్చు
 నచట కెవఁడు నచ్చునో మాతు నద్దగింపఁ
 బహుమన మగంటిమిఁ జూపి పస యడంతు
 నబ్జభవు నైన నాతని యబ్బ నైన.

వైశ్యంబులఁ దోడ్పొని మీరందఱు బదరికాశ్రమమునకుఁ బొందు. నేను బ్రాహ్మ్యోప
 ఖున కరిగి యచట నుండి కాలయునన్న బదరికావనంబునకు నచ్చునాడ. హయగ్రీవు
 డేంద్రలోకమును నాకుఁ బ్రతినిధియై యేలుగాక! నున మింకఁ బోవుదము.

(అందఱు నిష్క్రమించుచున్నారు)

(శ్రీ)

ప్రసన్నయాదవనాటకము

తృతీయాంకము.

ప్రదేశము—ద్వారకానగరము.

(అప్పడు మాణిభద్రుడు ప్రవేశించుచున్నాడు.)

మాణి—(తనలో) అహహా ! ఏమి యీనగరవైభవము ! నాపేరు ద్రుని యనురావలభురమును ధనదుని యలకానగరమును నిగంతరమును గనుచున్న నాకన్నులకే నగర మింతసొగసుగనుండఁ దక్కినవారిమాట చెప్పనేల ? మహేంద్రుడు మాకు దేవును వానికి క్షేమాడయినను వైభవమున నిశ్చయముగఁ గన్పించే యని చెప్పుచును.

మ. ఇది కైకుంఠము గాక కేవలపురంబే, యెంచ నీనాగరుల్
త్రుదకు ల్గాక మనుష్యమాత్రులె, ధరితీభారము న్బాపఁగా
నుదయం బందినచక్రి గాక నరుఁడే యూహింప నీకృష్ణుఁడీ
యదువంశంబు పవిత్రమయ్యెఁ గద యాయబ్బొక్షుజన్మంబుఁచో.

తీయు నీపౌరులు చేసికొన్న పున్నె మెట్టిదాగదా !

మ. అరవిందాననుఁడు న్మహేశ్వరుఁడు దివ్యాప్తంబు లాన్నెని ను
స్థిరభక్తిఁగల మాచరించయును పీఠంపంగ లేరేని నా
సరసీజాతునిఁ గన్నులార గని తత్సన్నిధ్యము న్జేంది న
ల్లరు సేవితురు మాటలాడుదురు బంధుత్వంబు గాపిత్రహా !

గోకులత్త శ్యామకరుఁ డగువానుదేవుని ప్రాసాదరాజము. హరి యుండున్న నాఁడో
వావృద్ధకంచుకి నడిగి తెలిసికొనియెద. (ప్రకాశముగా) ఓయీ భద్రముగఁదా !
కుంజరుని సందర్శించుట కిది సమయమా ? ఏమనుచున్నాడవు “ నీనామ గయ
జగింతు వేని నేబోయి నీరాక దేవకినందను కడఁగించి ముదల యయ్య నేని నిన్ను
గిరికిఁ దోడ్పని పోయెద ” ననియూ ? సరసరి. ఇదిగో నీ న్నిచ్చిఁగించుకొనియెద.

పరుఁ డెవ్వడైన దేవేంద్రపదముఁ బడయఁ

దపము సేయుచు నుండునా తగవుమాలి.

సత్య—దేవా ! అనురక్షణముఁ జేయుటకుఁ గంకణముఁ గట్టుకొని మీరుండ
నేదైనను మహేంద్రునకు భయములేదు. అదిగో ! దేవలుఁడు మాణిభద్రుని వెంటఁబెట్టు
కొని వచ్చుచున్నాఁడు. కారణ నిప్పుడే తెలిసికొనగలము.

(అప్పుడు దేవలుఁడు మాణిభద్రుఁడు ప) వేశించుచున్నారు.)

దేవ—అయ్యా ! మాణిభద్రా ! అదిగో భగవంతుఁడు. ఇంక నీగొడవలు చేప
నుదలు పెట్టుము.

మాణి—చుంచిది. (తనలో) ఇంద్రునిలమణి గోచులు వెదజల్లు నీతనిమూ
యంద్రసౌందర్యమును వెల్లడించుచున్నది గదా !

మ. పగచె దైత్యులు, గాట మా వలపుచే బాధోఁపప్రత్యేక్షణలే
పగచే నార్తులు, జ్ఞానవైభవముచే బ్రహ్మరు లే తేజముఁ
దగి నేవించి ముముక్షు లయ్యెదకొ బంధంబు తృప్తంబాయ నా
భగవంతుం డగుదేవకీసుతుని నాభ్యంగ్యంబునం గాంచితిన్.

దేవ—దేవా ! ఇతఁడే దేవదూత. నే నిక పోయి ద్వారముకడ నుండెద. (ఁ
పోవును.)

మాణి—త్రివిక్రమునఁ బివాదనము సేయుచున్నాఁడను.

కృష్ణ—మహేంద్రదూతకు స్వాగతము.

సత్య—దివ్యపురుషదృశ్యముచేఁ గృతార్థుల మైతిమి.

కృష్ణ—మాణిభద్రా ! నిర్జరకొటికి భస్మమా ?

మాణి—ఊపేంద్రా ?

తే. గీ. తెలిసి యడిగెద వనఁజాలఁ దెలిసియున్న

మరల నానోట వినఁగోర వెఱుంగనట్లు

తెలియ కడిగెద వనఁజాలఁ దెలియకున్నె

సర్వ మెఱిగిన నీ కిట్టిస్వల్పవార్త.

కృష్ణ—(ఆశ్చర్యముతో) ఏమిది యిట్లనుచున్నాఁడవు. సపరివారముగ బిర
నకుఁ గుశలమా ?

సత్య—నిర్జరాంగులతోఁ గలిసి యింద్రాణి కుశలముగ నున్నదా ?

మాణి—విన్నవించుచున్నాఁడను.

చ. కుశలము జేపెదన్ నినుము గోపకుమారక ! కాననంబులన్
గుశలము పాక శాసనునకున్, గనకాగిలకహ్వరంబులం
గుశలము వానినందనునకున్ శివకిం, సహసాలమూలలకె
గుశలము తచ్చయూపతులకుం బెరవాళలమాట లేటికిన్.

9

కృష్ణ—ఏమీ ! దుష్టదానవుఁ డెవ్వఁడైన నేల్పునీటిపై దండువిడిసి యమర
జకుటుంబమును నగరమునుండి నెడలనడఁచెనా ?

సత్య—అట్లే జరిగెనని తోచుచున్నది.

మాణి—దేవా ! అవధరింపుము. ప్రాస్థ్యోతిపాధీశ్వరుఁ డగునగకాసురుఁడు
స్తాగరిష్ఠుఁ డయి చిరకాలము తపముఁ జేసి పరమేష్ఠిం బ్రసన్నుఁ జేసికొని తదను
హంబున వంబు లనేకంబులం బడసి జగత్కంటకుఁ డయి యభేచ్ఛంబుగ విహ
మచుఁ బ్రజలకుఁ గీడు న పాదించు చున్నవాఁడు.

కృష్ణ—ఆదానవునిదౌష్ట్యమునుగూర్చి యిదివఱకే కొంత వినియున్నాఁడను.

సత్య—అనేకరాజకన్యలం బలిమిం బట్టి తెచ్చి చెఱఁబెట్టిన నీచదానవుఁ డతఁడే
దా ?

మాణి—అమ్మా ! ఆయధముఁ డతఁడే. ఆకథఁ గొనముట్ట వినుఁడు. అదనుబ
దీరవుఁడు మిడుతలదండుంబోలె మితిమీరిన దనుజబలంబుం గూర్చుకొని యీనడుమ
పరావతి ముట్టడించి వేల్పుదళంబుల నొడిచి పాఱఁదోలె. అప్పుడు వేల్పుదొరల
వస్థ నేమని వర్ణింతు ? వా యుదేవుండు కన్నుల కగపడుక యేమూలనో యొదిగి
బుండ్. వరుణదేవుఁ డాపత్సముద్రనిమగ్నుఁ డై యున్నవాఁడు. వైశ్వానరుఁడు
భానలసంరప్తమనస్కుఁ డయ్యె. ఈశానుండు సర్వస్వము గోలుపోయి నిర్భాగ్యు
లు యిల్లు వల్లకాడుగఁ జరించు చున్నాఁడు.

కృష్ణ—సరే ! ఇంక బృందావకేంద్రుఁడు రాజ్యభ్రష్టుఁ డై విదేశంబులనున్న
డని నీవు చెప్పనక్కఱలేకయే తెలిసికొనవచ్చును.

సత్య—అయ్యా ! మహేంద్రుఁడుఁ బొలామియు నిప్పు డెందున్నవారు ?

మాణి—(దుఃఖముతో) దేవా ! దేవీ ! మహేంద్రుని యవస్థఁ జిత్త గింతురుగాక !

సీ. అడుగువారలకోర్కె లప్పుడ సమకూర్చుపసర మెవ్వనియింటిపాఁడిమొదవు
అరకాల ముజ్జగం బ్రాకమించిన యట్టిధవళాక్షుఁ డెవ్వనితమ్ముఁగుఱ్ఱ
కల్పధూరుహపంచకము మొల్పునందనం బెవ్వఁడు విహరించుపువ్వుఁగోట
యఖిలయాగఫలంబు లవలీల నొడఁగూర్చు పడఁతు బెచ్చనినీటి సజ్జాసతులు

జగము లన్నియు వెలిగించు చండకరుడు

చిన్నమబ్బులచేత సంధన్ముఁ దగును.

మాణి—అంత నుహతేజశ్శాసీ కింత పరాజయము కలుగఁ దగినదికాదు.

కృష్ణ—ఓయీ ! తేజశ్శాలుల కేగగా జయాపజయములు కలుగుట, చూడు

తే. గీ. న్యూనతయు గౌరవంబు మహోన్నతులకె

గాక నీచుల కెబ్బంగిఁ గలుగవచ్చు ?

నలఘుతేజు లౌ గూర్యచంద్రులకె గాక

గృహణ ముందునె మింటిచుక్కలకు నెల్ల ?

మాణి—దేవా ! మీసమాశ్వాసంబున నాహృదయతాపము దీక్షింపడి. నువ్వే ద్రుఁడు మీకు విన్నవింపు నున్న సందేశము వినుఁడు.

కృష్ణ—సావధానుఁడ నయి యున్నాఁడను.

సత్య—ఆపత్సమయమునఁ బంపిన యీసందేశము జాలిగ నుండకపోదు.

మాణి—దేవా ! నా చెప్పబోవునవి మహేంద్రవాక్యములు.

సీ. కాలీయసనిభణ్ణాగ్రములఁ గాండవమాడు నడుగుఁదమ్ములకు జోహారులనుము
అదితికశ్యపులకు నవతరించిననాఁడు మా కొనర్చినమేలు మఱవనుము
అనురసంతతి యిట్టులగచాట్లుపడుచుండ నొరునికైవడిఁజూచు టొప్పదనుము
ఈతెఱంగునఁజేయ లాఁతివారమె మేము చాలకాలమునాటి సఖులమనము

ఆలుబిడ్డలదెసఁ జూచి యమరవిభుఁడు

వేయఁగన్న లబాష్పము వ్విడిచె ననుము

అసురఁడతేగ్గుపని తన కలఁతి యనుము

దైవహిత మాట నీయని తప్ప దనుము.

సత్య—ఈసందేశము విన్న పిదప తాతిగుండెలయిన కరగి జాలినొందును.

కృష్ణ—అన్నన్నా ! ఎంతమాట. నిరుపమానమహిమాధ్యుఁడును నిర్జ్వరలాకన
భౌముఁడును కూరశిఖామణియు నగుశతక్రితుఁ డిట్లు దీనోక్తులం బలుకవలసినే ?
సేవకునకు నా కింత పినయపూర్వకముగ నునవి సంపవలయునే ? మాణిభద్రా ! నీ
మహేంద్రునితో నిట్లని విన్నవింపుము.

సీ. ఋజుమార్గచరులౌట బృందారకుల కెందు దేవకీనుతుఁడు విభేయుఁడనుము
పదునాల్గుజగముల పారుపత్తెముఁబూను నింద్రునానతి మాళి నిడిదు ననుము
తనయనుగ్రహమున్న దనుజవీరులనాజి నిగ్రహించుట యొక్కనిముసమనుము
నిర్భిమిత్తంబున నిరసరాసుల నేచు పాపకర్మను లింక బ్రతుక గనుము

దివిజవైరి నిశ్చయముగఁ దేగియె ననుము
ధర్మమే జయించెడుమాట తథ్య మనుము
మదిని వగదక్కు మనుము నామాట వినుము
వేల్పువీటికి నీవు వేవేగఁ జనుము.

24

మాణి—దేవా! ధన్యోస్మి! ధన్యోస్మి! వేల్పులయిడువలు కడముట్టినవి. ఇంక నే నరగద (అని నిష్క్రమించును)

సత్య—ప్రాణేశ్వరా ! మీరాపదాఞ్చంధవులన్నమాట నేఁడు స్పష్టమైనది. తొలి క్షేంద్రక్షణము పరోక్షమునం జరిగినది. మహేంద్రక్షణము నేఁడు ప్రత్యక్షముగ జరుగుచున్నది. మునులపాలింటికి దేవతల పాలింటికి మీమూర్తి భూలోకమందాగము దా !

[తేరలా]

దేవనందనా ! రక్షింపుము రక్షింపుము.

కృష్ణ—ఏమది ? ఆర్తనాదము వినబడుచున్నది. ఓరీ ! ఎవఁడొరయక్కడ? దేవలుఁడు—(ప్రవేశించి) ఇదిగో వచ్చినాఁడ నాజ్ఞాపింపుము.

కృష్ణ—దేవలా ! ఎవరో రక్షింపుమని కుయ్యిడుచున్నాడు కనుగొని రమ్మ.

సత్య—దేవలా! అతిత్వరితమున రమ్మ. నామనసు తత్తరపడుచున్నది.

దేవ—చిత్తముదేవా ! (అని నిష్క్రమించి మరలఁ బ్రవేశించి తనలా) అబ్బ! నడచునుఁగులవంటి యీమునిముచ్చలకు సిగ్గు లేదు గదా! జనుపనార పీచులవంటి క్షములు, నీతతుష్పలవంటి తలలు బరుసుమేనులుగల యీపాడుమునులు పనిపాటులు క దుంపలు కాయలు కూరలు తిని తఱపి దూడలవలెఁ దెగబడిసి యెవరితోనో గ య్యమునకుఁ గాలుద్రువ్వి వైరముఁ దెచ్చుకొని యందఱకు లోకువగ మాయమర్మము రుగని వెట్టిగొల్లఁ డిక్కడ నున్నాఁడుగదా యని వచ్చి యిచ్చకాలు మచ్చికలు చె కల్లబొల్లి యేడ్చు లేడ్చి మనసు విఱచి యీయయ్యను దీసికొనిపోవుదురు. పోవద్దని నెంత మొత్తుకొన్న నామాట వినఁడు. పోనీ. నాకేమి ? (అని ప్రకాశముగా) హాప్రభూ ! ఎవరున్నాడు? మనచుట్టాలు బదరికాశ్రమ తాపసులు. మీదర్శనము వలయునట.

కృష్ణ—అట్లయిన సత్వరమ వారిం బ్రవేశపెట్టుము.

దేవ—చిత్తము (అని పోవుచున్నాఁడు)

సత్య—నునార్లు లూరక రాదు. మహాత్కారణ మేదో యుండవలయును.

కృష్ణ—లోకసంబంధములేని యీ తపోధను లిటుకు రాగారణ మేమిచ్చెపుడు
వీరి కేదుర్జనులకలన నేని భయము కలిగియుండదుగద !

మ. మనుచుం గానలఁ జెట్లనీడలను, జర్మంబుల్ మెయిం దాల్చుచుం,
దనుచుం దుంపలు కాయఁగూరలు, నదీనీరంబులం ద్రావుచున్
మనమం దెప్పుడు నీశ్వరుం దలఁచుచు, శౌనంబుతో శాంతతన్
దినము ల్వుచ్చెడు నీయతొకికుల, నేనీచుండు బాధించెనో ?

సత్య—ఈమహాత్ములును రాక్షస బాధితులే యని నేఁ దలంచెద.

[అప్పుడు పులహాబృహదశ్వ లనుమహర్షులతో దేవఁడు ప్రవేశించుచున్నాఁడు.]

దేవ—మునులారా ! అదిగో వాసుదేవుడు. పనులన్ని మానుకొని మీనిమి
మెదురు చూచుచున్నాఁడు. దర్శనము చేసికొనుఁడు.

పుల—(కృష్ణనిఁజూచి) బృహదశ్వా! ప్రావృట్టయోనముఁ దలఁపించు నీమ
ర్రిం గనుఁగొంటివా ?

బృహ—పులహా! మాఁగినరేగుఁబండ్లు తినమరగి బదరికావనమును బాసిపోవడ
తోల్లి మనలం గలసిమెలసి చరించిన నాఁటి నారాయణుని దివ్యమూర్తియే యిది.

పుల—ఔనొను.

నీ. పడఁతిఁ బాయగలేక పాలసంద్రమునందు నిల్లటికముఁగొన్న యల్లుఁ డితఁడు

బృహ—మొసలికోఱలఁ జిక్కి పసదూలి పలవించు సింధురేందునిప్రాణబంధు వితఁడు

పుల—ఏడువార్ధులనీళ్లు లేకంబ యగునాఁడు మట్టియాకున నున్న కుఱ్ఱఁ డితఁడు

బృహ—భువనకంటకు లైనపాలసుడిండులఁ బట్టి మట్టుపెట్టిన జగజెట్టి యితఁడు

పుల—మీనమీతఁడు తా మేటిమేటి యితఁడు

ప్రాత్రి యితఁడు నరసింహమూర్తి యితఁడు

బృహ— పుట్టుబుద్ధులు గలపొట్టిప్రోడ యితఁడు

చూడఁజూడ వీసులపాలి చుట్ట మితఁడు.

దేవ—(కృష్ణనితో) దేవా! వీరే పులహాబృహదశ్వ లనుమహామునులు. నే
క ద్వారముకడ నుండెద. (అనిపోవును.)

ఋషులు—విజయతాం విజయతాం దానవకురంగకంఠీరవ!

కృ—మహర్షుల కభివాదనము నేయుచున్నాఁడను.

ఋషు—అనయోర్దంపత్యోరభ్యుదయోస్తు.

కృ—మీదాసీతములమీఁద నాసీనులుగండు. (ఋషులు కూర్చుండురు.)

సత్య—(మెల్లగా) ప్రాణేశ్వరా ! మహర్షులు భిన్నులై కనబడుచున్నారు.
నీవు మడుగుచును.

కృష్ణ—దేవీ ! నాకు నట్లే కనబడుచున్నాను. (ఋషులతో) మహాత్ములారా! ఫలాపేక్ష పరిత్యజించి పరమేశ్వర సృత్యర్థము జగదభ్యుదయము నిమిత్తము మీరు గావించు తపస్సులు నిర్విఘ్నములుగ సాగుచున్నవా?

పుల—ఈకఱకు సాగుచున్నవి.

ఉ. ఎన్నఁటిమాటలో యడిగి దీ విటు, మామదగవనంబులో

నిన్నుచుచుం బ్రవర్తిల్లిన వెల్ల నెఱుంగవు గాక ; ధర్మముల్
జన్మములుం దపస్సులును జన్మవి మొన్నటితోనె, యింతగా
నున్నది నీజగద్భరణ మొనలి నేక్షణ! యిన్ని నాశ్చకున్.

23

బృహ—ఇంక జగదభ్యుదయమునకు లోప ముండదు. ఏమనిన,

తే. గీ. ఇంద్రుఁ డైనవాఁ డిపుడు దైత్యేంద్రుఁ డొకఁడు

వాని వాహినీపతులు దిక్పతులు గాఁగఁ

బ్రబలమవ్యకర్మములు ధర్మములు గాఁగఁ

విశితబోజనుల్ మునులుగా వృష్టితిలక.

24

కృష్ణ—అయ్యా! మీరును నరకబాధితులైతిరా యేమి?

పుల—దేవా! నీవు లెస్సగ గ్రహించితివి. మేము బ్రతికియుండియు భూలోక
నరకబాధ ననుభవించుచున్నాము.

బృహ—ఇది పుణ్యాత్ములే యనుభవించు యపూర్వనరకబాధసుమా !

సత్య—ప్రాణేశ్వరా ! ఏజోలికిరాని పరమవైదికుల నైనయిన నాదుర్జనులకు
నిగలుగదయ్యెఁ గాఁబోలు!

కృష్ణ—కళ్యాణీ! కూరు లుచితానుచితముల నెఱుంగరు కదా!

తే. గీ. కాననంబున రేగినకారుచిచ్చు

వేములను గాల్చి మామిళ్ళ విడిచి చనునె?

మృగయునకుఁ బెద్దపులి యెంతో మెకమునంత

జుష్టులకు సాధువులు నసాధువులు నొకట.

25

ఓమహాత్ములారా! నరకుఁడు మీపై కేల రావలసివచ్చె ?

పుల—దేవా ! తత్కారణమును మే మానుపూర్వగ నెఱుంగుముగాని కర్మాకర్మిని
యున్నారము. మాదురదృష్టము మూర్ఖులైకొన్నదో యన్నట్లు త్రివిధమున నూర్వ
ను నొకబోగముది కలదట !

కృష్ణ—అవును. పూర్వ మచ్చరలకై గోపముచే నారాయణబుష్టి యామె సృజించెను.

సత్య—ఏమి! బుష్టియే సృజించెనా? పద్మగర్భుడు కాడా?

పుల—అమ్మా! ఇట్టియవివేకకార్యములు మహర్షులుగాక యెవరుచేయుదురు?

బృహ—ఒక్కమహర్షులే కాదు. బ్రహ్మయు నట్టివాడ.

తే. గీ. ఊరకయె నెక్కుకల్పంబు లుండియుండె

వెట్టిబ్రహ్మ తా నొకదైత్యవిభు సృజించు

వానిఁ దెగటార్చ భవనముల్ పల్లటిల్లు

మొదటినుండియు నిదె మచ్చు మొదటివేల్పు.

పుల—దేవా! అవధరింపుము. ఆదురాత్ముడు స్వర్గము లయించి, యింద్రుల బొఱదోలి, యూర్వశిని దిన కుంపుడుకై తైగ నుండునుని ప్రార్థించెనట! అదియు మునుల యాగముల హవిర్భాగములు గ్రహించి యింద్రత్వసిద్ధి జేకొన్నపిపప వానిని వరింతునని పలికెనట! అది విని దుష్టదానవులు మాయాశ్రమములకు వచ్చి దానవేంద్రులకు హవిర్భాగములు తే తమ్ముని నినోధించి యడిగిరి.

బృహ—సాంగ్రామికకాస్త్రవేత్తలై యాయుధపాణు లయినవీరులే వానియ గుట నిలువలేకపోవ నాయుధములులేక దండకమండలు కృష్ణజినదర్భాశనాదులకు నిర్ధక సాధనములు గల మావంటి పరమవైదికు లేమి చేయుదురు?

కృష్ణ—అప్పుడేమైనది? మీరు హవిర్భాగముల నిచ్చుటకు సమ్మతించిరా!

పుల—పాపము శమించుఁగాక! పాపము శమించుఁగాక! మాధవా! మేము పరమఛాందసులగుయినను మహాపాతకు లగుదానవాధములకు హవిర్భాగము లిత్తుమా అది స్వప్నవార్త. వారితో నప్పుడే నిట్లంటి.

క. నెత్తురు ద్రావిన ద్రావుడు

కుత్తుక గోసినను బట్టి కోయుడు మీ కే

మిత్తుమొక హవిర్భాగము

తొత్తుకొడుకులార! వేల్పుదొర కిడ కుండన్.

సత్య—మునులదైర్యము మెచ్చదగినది.

కృష్ణ—అప్పుడు వాగలు మిమ్మేమి చేసిరో మే మూహించుకొనవచ్చును.

బృహ—మాదీనచరిత్రము మానోట నే వినెడు.

గీ. మొగము నెత్తురు గ్రమ్మ నెగగుంజి దిగగుంజి బిరుసుగడ్డము లూడఁబెట్టికిర నా
వేలు పున్నెటిజడల్ కలుదోయినిఁ బూని హుమ్మని యున్మాట లూఁగినార

ఆశ్చర్యమంతయుఁ ద్రావి యగ్నిహోత్రములార్పి హోమకుండంబుల నుమిసినారు
సాతీపోహఁ నీక నోరు బ్రద్దలు చేసి కుక్కమాంసము నోటఁ గుక్కివాగు

చెట్టులకు రెక్కలు విటిచికట్టివారు

చింతిబరి కెలతో వెన్నుఁ జెండినారు

వారగోచులు దిగలాగి నవ్వివారు

కూడ లగుచు రక్కసిముండకొడుకు లనఁకు !

28

కృష్ణ—కటకటా ! అప్పుడు దేవబ్రహ్మర్షులకు మహత్తర మైనచిత్త త్రోభము
లిగియుండును.

సత్య—అహోహా ! ఋషు లెంతదయామయులూ మాడుడు, అప్పటికయినను
ప్రదానపులను శపింపరైరి.

పుల—అమ్మా ! శపింపకపోవుటకు మాదయ కారణము గాదు.

క. శాపం బిచ్చుట కైనను

శాపోదకములు గ్రహించి చల్లుట కైనకా

గోపించుట కైనను మా

కోపిక లేదయ్యె చేష్ట లుడిగినకతనకా.

29

కృష్ణ—అనంతర మేమి జరిగినది ?

బృహ—అప్పు డప్పొలనుదిండులు కొండముచ్చలమచ్చనం బెచ్చు పెట్టిగి
కూశమమహీరుహంబుల నిర్మూలించియుఁ జెంపుడుమృగములఁ జూపియు ఋషి
న్యలఁ జేజఁబెట్టియు కమండలంబులఁ దుత్తునియు గావించియు నాసాధదండంబులు
శీచియు మొలత్రాడుల నిన్నిదంబులఁ ద్రొంచియుఁ బుష్కాలలు భస్మపటలంబు గావిం
యు వర్ణింపరాని క్రూర్యంబుల నెఱపిరి.

పుల—తే. గీ. నా కమండలు వట్లు భిన్నంబు లగునె

యాదురాత్ములతల లెన్నఁడైన కష్ట !

బృహ— యాశ్రమమహీరుహము లట్లు లా హతకులు

దుంపతెగి యెన్నఁడైన పోదురె ? ముకుంద !

కృష్ణ—ప్రామినుకులవంటి మీపలుకు లసత్యములు గావు. వా గట్లే నశింతురు.

సత్య—వీరుపడిన యలజడి వీరిమాటలం దెలియవచ్చు.

పుల—ఓ మమరపక్షపాతి ! వాని నాశనము నీవే చేయవలెను. ఏలయన,

తే. గీ. కూలివలనఁ గా దిది తమ్మిచూలివలనఁ

గాదు మఱి యెవ్వరివలనఁ గాదు శున్న

నరకు మూర్ఖంబు ధరఁ ద్రెళ్ళి నటుకలుడును
సరగ నీచేత నీసుదర్శనముచేత.

బృహ—దేవా ! ఈవిషయమున నిన్నుం బురికొల్పుటకు మేము కడుశంకిం
చున్నాము. ఏమన,

క. నీకొడుకుఁడు యాదనుజుఁడు

నీకొడుకే యిట్లు నేయ నిలుచునె జగముల్

పుల—నీ కెందు కూగకుండును

యాశీర్వప్తీర్తు లింక నతనివె కావా ?

కృష్ణ—లోకాపకారులు గుతులయినను వధ్యలే.

సత్య—భగవంతుఁడుదక్కఁ దదన్య లట్లు సలుపజేరు.

పుల—ఓయదుకుంజరా ! ఇంక వేయిమాట లేల ?

తే. గీ. వైదికము లైనకర్మముల్ వల దటంచుఁ

జెప్పి మాచేత మానిపించినను సరియె

బృహ—పుత్రవాత్సల్యమును ద్రోసిపొన్న వేగ

చెనఁటి యనుగను సంహరించినను సరియె.

కృష్ణ—అట్లయిన నోతాపసులారా ! ఇటు వినుండు, ఆదురాత్ముఁడు
ను. ధరణీగర్భము దూఱనీ, పఱచి పాతాళంబునన్ దాఁగనీ,

శరధిక్ మున్గి యడంగనీ భువనముల్ సుజీభముకొ బొయఁగా

వరకుకొ దున్నెద సంగరస్థలవిఘ్నార్ణచక్రధారామాతికొ

మగలకొ వైదికమార్గముల్ నిలిపి ధర్మంబుకొ బ్రతిష్ఠించెదకొ.

బుఘలు—తథాస్తు. తథాస్తు. తథాస్తు (అని చేతులెత్తి)

శ్లోకము. జయతుజయతు దేవో దేవకీగర్భజాతో

జయతుజయతుచక్రం నిర్గళదైత్యచక్రం

జయతుజయతువేద శాశ్వతానందనాదో

జయతుజయతుధర్మోవైదికోత్తమశ్రావ్యః.

కృష్ణ—మహర్షుల యాశీర్వచనము లహోమయులయి జయప్రదయు లగుగాక.

సత్య—మహర్షులు సంకల్పసిద్ధు లగుట మీ రెఱుంగరా ?

పుల—మఘనూదనా ! కుమారుండు శాగకుని, సూర్యటిపుగదైత్యులను, వి

మార్చి జయంబు వడసినతెఱంగున నీవును నాకుం జెల్పెదవు. కాని నీవు కడుజా

గూకుడవై మెలంగవలయునుమా ; వాఁడనాధాగణ వేదోదుర్నిరీకుఁడు, దుర్బ

శోభలనిర్జరేశ్వరుడు. వీనిమరణవార్త నెప్పుడు విందుమా యని నేము మాచెవులు
క్రమబెట్టుకొని యుండుము.

బృహ—దేవా! నేను నించుక చెప్ప దలచుచున్నాడను. అవధింపుము.

చ. కుటిలుని సోమకాసురునిఁ గూల్చుట కూల్చుటగాదు సూ, మహా

కిటి వయి హేమలోచనుని గెల్చుట గెల్చుట గాదు, సాహసో

ద్భటు బలి భూతలంబునకుఁ బంచుట పంచుట గాదు, కౌర్యలం

ఘటునరకాసురుం బిలుకు మార్చుట మార్చుట గాక యమ్యతా! 30

కృష్ణ—మహాత్మీ! నాశోపబలంబునకు మీశాసఫలంబు సాయమై వానికి
పరణ మాపాదించు.

పుల—అట్లయిన హేమింక నాశ్రమంబులకుఁ బోయి భయవిహ్వలులగు తక్కిన
ముల కీశుభవార్త నెఱిగించెదము.

కృష్ణ—ఓయీ! ఎవ డక్కడ?

దేవ—(ప్రవేశించి) దేవా? ఇదిగో వచ్చితి నాజ్ఞాపింపుము.

కృష్ణ—దేవలా! ఈమహర్షులను సాగనంపుము.

దేవ—చిత్తము (అని తనలో) మఱ్ఱియూడలవలె జడలుపిచ్చిక గూండ్లవలె జుట్టు
యూటక్కరిమునులఁ జూచినతోడనే నా కరకాలిమంట నెత్తికి వచ్చును. వీం
కికో కల్లమాటలు చెప్పి కృష్ణుని తమవలలో వేసికొనిపోవుచున్నారు. అగ్గి
పండకొడుకులు కొట్టినప్పుడు వీండ్ర మరల నిక్కడకు రాకుండునటులు కొట్టలేరని.
నీ పోవలడని కృష్ణునితోఁ జెప్పుదునా? అయిన నా కందుకు? (ప్రకాశముగా) బు
లారా! పోదమురండు. (అని ఋషులతో నిష్క్రమించును.)

కృష్ణ—దేవీ! మునుల మనోవైకల్యముచే నాచిత్త మెంతయు జాలినొందియు
ది. కావున లోకకంటకుఁ డగునాదుండగీని నిప్పుడ పోయి శిక్షించెదను.

సత్య—నాచిన్న విజ్ఞాపన మొకటి యున్నది. మీరు పగతు నెదుర నిలిచి య
గ్రామంబున నసహాయశూరులయి పోరునపుడు కన్నులపండువుగ మిమ్మొకసారి చూ
బయినని నాకుఁ జరకాలమునుండి యభిలాషకలదు. గణికశిఖామణి లగుదేవరహ
పుద్ధు నెల్లంపకలయునని వేడుచున్నాను.

కృష్ణ—దేవీ! ఇది యేటికోర్కె?

మ. నీలా నాజ్ఞములా యమూల్యమణులా నన్యాంబరశ్రేణులా

సోగసుం బేడియలా జగానగరులా చక్రంకుల బాదోటలా

మగువ ల్హోరగరానికోరికల నిమ్మాడ్చి న్నను న్వేడఁగాఁ
దగు నే జూడఁగలారె యంగనలు భీత ల్గాక కయ్యంబులన్.

సత్య—ప్రాణేశ్వరా!

మ. నగలు న్నాణెములుం బ్రశస్తమణులు న్నవ్యాంబరశ్రేణులున్
సోగసుంజేడియలున్ జగానగరులున్ జొక్కుంపుఁబూదోటలున్
మిగులం జేకుఁజె మియనుగ్రహమునన్ మీవెంటఁ గొంపోవుటే
నగలు న్నాణెము లొను నాకుఁ గరుణ న్నాముద్దు నెల్లింపరే.

కృ—దేవీ! నీ కలుగకుండువేని నే నొకమాట చెప్పెద. యద్ధ మన నేమి
దలఁచుచుంటివి?

సీ. కదలుకొండలఁ బోలు గజతండములెకాని గండుతుమ్మెదపిండు లుండ వ
క్రూరదానవచమూకొలాహలమెకాని యొఱపుఁగోయిలకూత లుండ వచట
కుటిలదైత్యులమేని కొన్నెత్తురులెకాని యొసపరివూఁదేనె లుండ వచట
పరసేన విడిపెడుబయటి నేలలెకాని యొప్పారుసౌధంబు లుండవచట

ఘోరి కాకగృధ్రములు యుఁగుటయెకాని
చిలుక గొరువంక నెమ్మియుఁ జేర వచట
పొలసుదిండిపీనుంగులసౌలయెకాని
యలరు నెత్తాని గమగమ లమర వచట.

సత్య—రణరంగ మట్లుండునని నే నెఱుంగకపోలేదు. కావున నాయాగమ
న కనుమతింపుఁడు. మఱియు,

తే. గీ. సగము దేహంబు నింకిలొఁ జక్ర విడిచి
యనికి మీరు పోవుట యేలిన్యాయ నునఘ!

కృ—యెనిమిదిసగంబు లున్నవో యిందువదన
యేసగంబును గొనిపోదు నిష్ఠా డేను ?

సత్య—ఏసగంబు మీవెంట రాదలఁచుకొన్నదో యాసగమును గొనిపోండు

కృ—దేవీ! రణమునకుఁబోవుచు రమణుల వెంటఁబెట్టుకొని పోరాదు. జ
పజయములు మునుమున్న నిర్ణయింపఁజాలము. ఒకవేళనాకుఁ బరాజయంబే సంభ
చు నేని నేను నిన్ను రాక్షసులవారినుండి సంరక్షించుట దుర్లభముకదా !

సత్య—ఏమి! పరాజయమా? మీరొక్కరే సమరమునకుఁ బోయినను బరా
ముండదు. అందు నేను మీసన్నిధినుండ నట్టిది తలంపరాదు.

కృ—నీవు నాకుఁ బరాజయము కలుగకుండ నేమిచేయుదువు ?

సత్య—సీ. ఆహవంబున మీర లలసినప్పుడు మేనిచెమ్మటల్ దుడిచెద చెఱుగుతోడ
నరమేనశరపరంపర లేయఁ దమకింప నలుఁగు లందిచ్చెద నండనుండి
సూతుండు శ్రాంతుండై సాన్మువోయినవేళ నరదంబు గడపెదననుపెటింగి
పగతుండు చెలరేగి పయిపయింగవిసిన బురికొల్పి పంచెదఁ బోరొనర్ప
మఱచుపనులను జ్ఞప్తికి నుగల దెత్తుఁ
గలసి చేదోడు వాదోడుగాఁ జరింతు
నేయు నేటికి హృదయేశ ! విను తెలిపెద
వాలుఁ గైకొనిపోరెద నలయునేని. 41

కృష్ణ—దేవీ ! ఇంతకాలమునుండి నీ కట్టిప్రతిజ్ఞ లుండుట నే నెఱుంగ
తి. ఎన్నడు నేర్చితివి ?

సత్య—దేవా !

తే. గీ. విల్లువంచుట కూర్చుట వింటనాగి

నలుఁగుఁ దోడుగుట యేయుట యద నెఱుఁగుట

రథముఁ దోలుట మొదలై సరణపుఁబనులు

శిన్న నాటను మాతండి చెప్పెఁ గొంత. 42

కృష్ణ—దేవీ ! నిన్నుఁ దోడ్చొనిపోవుట కెంత సమర్థిందుకొన్న నామనసాప్స
యది. కలదన్న నీ వాగ్రహింతువు. పట్టపుదేవియయ్యురుక్మిణి యెన్న డిట్టి
లు కోరియెఱుంగదు.

సత్య—ఔను. నిశ్చయమే.

చ. అనయము భోజరాజసుతయట్టులు జాణను కానుగాని, నా

పనుపులు మీ రొనర్చుటకుఁ బట్టపుదేవిని కానుగాని, నే

నును నొకరాచకన్నియనె, న్యూతన కోరువ, నింతమాత్రపుం

జనువుల కేనియుం దగమ సత్య యటంచును నేఁ డెఱింగితిక. 43

(అని పోబోవుచున్నది.)

కృష్ణ—(చేయిపట్టుకొని) సుందరీ ! పోకు. పోకు. స్మరచాపంబులఁ బోలు నీ
బులు ముడువకుము. ఇదిగో నావెంటవత్తువు. పయనముగమ్ము.

సత్య—నే నిప్పు డనుగ్రహింపబడితిని. రండు పోదము.

(అని యిద్దఱు నిష్క్రమించుచున్నారు.)

శ్రీ

ప్రసన్నయాదవనాటకము

చతుర్థాంకము.

ప్రదేశము—ప్రాస్థోతిపట్టణమునందలి బయలు.

(అప్పుడు వజ్రకంఠుడు ప్రవేశించుచున్నాడు.)

వజ్ర—(తనలో) కటకటా ! ఈదానవులసంపదలు గనుబొమ్మలమీఁది వేండ్లు కలనలెనెప్పటికిని నెదుగుబొదుగులేక యొకమచ్చుననే యున్నవిగద. ఎవఁడో యొక దైత్యుఁడు బాహుబలముచే వేల్పుల గెలిచి విజృంభించినపుడు వానిసాయంబుఁ జూచుకొని మే మందఱము గాలికి లేచి యాడు నెంగిలివిస్తరాకులవలె మిడిసిపడి యావీరుని యధికార మడఁగినతోడనే మరల నొదిగి యుందుము. బలిసినదున్నపోతు నాశ్రయించిన గోమారులవలె బలగర్వితుఁ డగునరకమహారాజు నాశ్రయించి సుఖపడ నీరాక్షసులగతి యేమగునోకద ! ఈనరకమహారాజునకు మఱియెవరితో యుద్ధము వచ్చిన నేను జంకను ; కాని బలుటక్కురియు దుస్స్వభావుఁడు నగు వాసుదేవునితో నిస్పృహ యుద్ధము వచ్చెను గాన నేను విజయమునుగూర్చి సందేహించు చున్నాను. ఈవాసుదేవహతకునిచేత దేవాసుర యుద్ధములయం దయిన వెను కంజపెట్టియెటుంగని యసహాయశూరు లగు రాక్షసప్రవరు లనేకులు నిష్కారణముగ వధింపబడిరి. ఇంతకు మాదినములు మంచివి కావు. అయిన నప్రతిహతప్రతాపుఁ డగునరకుఁడు శ్రీకృష్ణుని మూర్ఖిల్లఁజేయుటచే మాకే విజయమగు నని యించుకథైర్యము గలిగినది. ఇదిగో మందపాలుఁ డిటే వచ్చుచున్నాడు. వీఁ డెందుండి వచ్చుచున్నాఁడో తెలిసికొనియెద.

(అంతట మందపాలుఁడు ప్రవేశించుచున్నాడు.)

మంద—(తనలో) ఏమి చెపుమా ? మావజ్రకంఠు డొక్కఁడు నిచ్చట నిలుచుండి యేదో యోచించుచున్నాడు. నే నీనడుమ గ్రామములో లేనప్పుడు విశేషము లేదైన జరిగినవేమో వీని నడిగి తెలిసికొనియెద. (సమీపించి) వజ్రకంఠా ! విశేషము లివ్వియే లేవుగదా !

వజ్ర—విశేషములు నన్నడుగుచున్నావేమి నీ వెఱుఁగవా?

మంద—నే నీనడుమ గ్రామమునందు లేను.

వజ్ర—ఏగ్రామ మెందునిమిత్తము పోయితివి?

మంద—చెప్పెద వినుము. నాభార్య మూఁడు నెలలక్రిందట పుట్టినింటికేబోయి . ఆమె యక్త డనుండగ నే కిట్టనిముండకొడుకు లెవరో పదిదినములక్రిందట రాత్రి వచ్చి నన్ను బిలిచి యోరీ! నీభార్యకు వైధవ్యము సంభవించినది; కాన నీవుపో చూచిరమ్మని నాతోఁ జెప్పిపోయిరి. పెండ్లి చేసికొన్న భార్య యంతదుఃఖములో న్నపుడు పరామర్శ చేయక పోవుట బాగుండదని వేసు మఱునాఁ డుదయమున నే మలుదేటి పోయి చూచితిని.

వజ్ర—పాప మాబిడవైధవ్యదుఃఖముచేత బాధపడుచున్నది కాబోలు.

మంద—అబ్బే! వైధవ్యము లేదు యేమిలేదు. పనుపుకుంకుమ బెట్టుకొని కల లాడుచు మహాలక్ష్మీలాగున నాకెదురు వచ్చినది. మాదంపతులపొందిక చూచి యో కి కిట్టనివాండ్రట్టివాడుక వేసిరి.

వజ్ర—ఓరీ! నీ వుండఁగ నీ భార్య ముండమోయునా?

మంద—అదియేమిమాట నేనుండఁగ లోకమునం దింతమందియూఁడువాండ్రుండమోయగ నాభార్యమాత్ర మేల ముండమోయఁగూడదు? కానికాలములు వచ్చి ఏవేళ కేమో యెవ్వఁ డెఱుఁగు.

వజ్ర—సరే. నీచరిత్ర బాగున్నది. ఇక్త డి విశేషములు చెప్పెదవినుము మన మహారాజు గారిమీఁద మూఁడుదినములక్రిందట శ్రీకృష్ణుఁడు దండెత్తివచ్చె. అప్ప ఁడియు నతనికి రాక్షసవీరులకును ఘోరయుద్ధములు జరుగుచున్నవి.

మంద—(ఆశ్చర్యముతో) శ్రీకృష్ణుఁడు దండెత్తి వచ్చెనా? (కొంచె మాటాని) అయినను భయములేదు. మహాశూరుఁడు మురుఁడు లేడా?

వజ్ర—లేకేమి యున్నాఁడు.

మంద—ఎక్త డ?

వజ్ర—పరలోకమున.

మంద—ఏమి! అతఁడు మృతి నొందెనా? ఎంతకష్టము! నిశుంభుఁ డేమయ్యెను?

వజ్ర—పాపము మురుఁ డొక్తరుఁడుం బోవలేక చిరమిత్రుఁ డగునిశుంబుని యెఱిగిపోయెను.

మంద—కటకట! నిశుంభుఁడు నిహతుఁ డయ్యెనా? ఇంక దిక్పైవ్వరు? పంచ డున్నాఁడు కదా?

వజ్ర—ఈనడుమ నతఁడు తండ్రిని జూడఁబోయినాఁడు.

మంద—అయ్యయో! హయగ్రీవుఁ డయిన వాసుదేవు నెదుర్కొనలేదా?

వజ్ర—అయ్యో! ఎదుర్కొనకేమి. అతఁడు కొంతసేపు పోరిపోరి నిన్న సాయం కాలమే రంభాసంభోగార్థమై చనెను.

మంద—అయ్యయో! సమయమునకు పంచజనహయగ్రీవు లిద్దఱు లేక పోయిరి వారాపనులమీఁద నిప్పుడే పోవలయునా? మఱియొకప్పుడు పోరాదా, వారి నిప్పుడే పిలిపింపఁగూడదు.

వజ్ర—పిలుచుటకుఁ దగినవా రెవ్వరులేరు. నిన్నే పంపఁదలఁచుకొన్నారము పోవుదువా?

మంద—అయ్యో పోకేమి, స్వామి కార్యము చేయనా?

వజ్ర—అట్లయిన శ్రీకృష్ణునియెదుటకుఁ బోయి నిలువుము. అతఁడే నిన్నుఁ బంపఁగలఁడు.

మంద—ఓరి! దుర్మార్గుఁడా! నన్ను జావు మనుచున్నావా?

వజ్ర—చావకుండఁ జచ్చినవారియొద్ద కెట్లు పోగలవు.

మంద—అట్లయిన పంచజనహయగ్రీవులు చచ్చినారా?

వజ్ర—చావక బ్రతికియున్నారా?

మంద—నీకడుపుకాల! నీమాట లెప్పుడు నిట్లే యుండును. ఏసంగతియు నా గాఁ జెప్పక నడ్డదిడ్డముగఁ జెప్పెదవు. ఇప్పుడు మహారాజుగా రేమి చేయుచున్నారు.

వజ్ర—ఆయన యుదయమునుండియు శ్రీకృష్ణునితోఁ బోరుచున్నారు. ఇప్పుడు వఱకు మనపక్షము బలముగా నే యున్నది. మహారాజుగారు శక్తికొకదానినిఁ బయోగించి వాసుదేవుని మార్చుచుచ్చినారు. అందుచే మాకించుక ధైర్యము కలిగినది.

మంద—ఆదెబ్బతో వాఁడు చచ్చెనా లేదా?

వజ్ర—లేదులేదు. వానిభార్య మూర్ఛితుఁ డైనభర్తను నేదడేర్చి విల్లుగెక్కిని గుజహాకభయంకరముగ యుద్ధము చేయుచున్నది.

మంద—ఏమిచిత్రము. ఆఁడుదియా యుద్ధము చేయుట! ఔరా కాలమహిమ.

వజ్ర—అది యాఁడుదిగాదుగాదురా బాబూ నూఱుమంది మగవాండ్రను జంకి పట్టినది. మతిమాలినముండకొడుకు బ్రహ్మదేవుఁడు పిడుగువంటి మగవానిని జేయఁదలచి మఱిచి యాఁడుదానినిగాఁ జేసెను. ముల్లోకములు జయించిన మనమహారాజుగారి నామయిప్పుడు ముప్పుతిప్పులు పెట్టి యాఁడుచెలువులనీళ్ళు త్రొగించుచున్నది ఇప్పుడు

బ్రతికి యింటివెనుకఁ జచ్చె నన్నట్లు మహేంద్రాదులు గల్చిన దానవసాగ్వభౌ
డు తుద కాఁడుదానిచేతఁ బడు నేమో యని భయము కలుగుచున్నది.

మంద—సరే. ఇంక మనదారి మనము చూచుకొనకలసినదే. నీప్రాణరక్షణ
ట్లు చేసికొనియెదవు.

వ్రజ—మనము కామరూపులము గద. అందుచేత నేను నందినో పందినో మక్కు
నక్కనో పిల్లినో నల్లినో బట్టినో గొట్టినో కేకినో కాకినో చీమనో దోమనో
యినో అప్పనో చెట్టునో చేనునోమై ప్రాణములు వక్కించుకొనియెద. నీ వెట్లు
క్కించుకొనియెదవు ?

మంద—నేను నీవలె తుచ్ఛజంతువునై ప్రాణములు గాపాడుకొనను. నే
నుఁగు నయ్యెదను.

వ్రజ—ఏనుఁగు వగుట యబద్ధము. నీనుఁగు వగుట నిజము.

(తెరలో)

క. అని దివిజేంద్రుని గల్చిన

దనుజేంద్రుఁడు మూర్ఛవోయెఁ దనయరదమువై

మనుజాంగనచే హతుడై

వినిరే యెవరై న నిట్టివింతలు జగతిక.

వ్రజ—హా! చచ్చితి; చచ్చితి.

మంద—అయ్యో! అయ్యో! ఇంక దిక్కెవరు?

వ్రజ—(పలికించి చూచి) ఇదిగో గరుడధ్వజముగల శ్రీకృష్ణనిగ్రథమును సారథి
వైపునకే తోలుకొనివచ్చుచున్నాఁడు. నరకమహారాజును మూర్ఛిల్లఁ జేసిన యా
నిసకూతురు నిన్నును నన్నును దెలియొకబాణమున కెగఁజేయఁగలదు. కావున నిప్పు
కాళ్ళసత్తువకొలఁది పరుగెత్తుదము. రమ్ము.

మంద—ప్రస్తుత మింతకన్న నే అపాయము లేదు. పడపడ.

(యిద్దఱు నిష్క్రమించుచున్నారు)

ఇది విష్కంభము.

[అంతట రథాయాధులై శ్రీకృష్ణసత్యభామలును రథముఁ దోలుచు
సారథి యగుదారకుఁడును బ్రవేశించుచున్నారు.]

దార—దేవా! దేవీ! నరకుఁడు మూర్ఖునుండి తేలువఱకు నరదము నీమట్టిచెట్టు
నీడ నిలిపెదను. రణరంగమున వీరవిహారము సలిపినదంపతుల కిందలి మందమలయా
ఖంబు లుపచారము చేసి శ్రమ మపనయింపఁ గలవు.

సత్య—దారకుఁడా! నీవు చక్కనిపనిఁ జేసితివి. ఇప్పుడు ప్రాణేశ్వరుని యా
యాసము సంపూర్ణముగ నపనయింపఁబడు.

కృష్ణ—నుందరి! నాశ్రమ మేమున్నది? శ్రమమంతయు నీదే. ఏలయన

చ. చుఱుకుచుఱుక్కుమందు మెయి సోకఁగ దానవుఁ డమ్ము లేయుడుకొ

మొరమొర దోప నేను మిసిమింతుఁడనై పడియుండఁ జూచి నీ

చెఱుగునఁ జెమ్మటల్ దుడిచి చేతిధనుస్సు గ్రహించి దానవుల్

వెఱచఱవకొ బొనర్చితివి వీరవిహారము మెచ్చ నెల్లరుకొ.

సత్య—శరీరమం దలఁతఁ జెంగిన యవయవములు విశ్రాంతిఁ జేకొనుచు
నలఁత వడని యవయవములు పని సేయుట ప్రకృతిసిద్ధియు గదా. అందుచే నర్థశ
మలసినప్పుడు తక్కినసగము మేను సమరము నడపి-ది.

కృష్ణ—కళ్యాణి!

తే. గీ. సాటి యెఱుంగని నీమేని చక్కఁదనము

ముందు సతు లెంత సిగ్గును బొందఁగలకొ

ప్రతి యెఱుంగని నీపరాక్రమముముందు

పురుషు లంతియసిగ్గును బొందఁ గలకు.

సత్య—దేవా ! ఇందు నాప్రజ్ఞ యేమున్నది.

తే. గీ. కారణంబులు దీనికిఁ గలవు రెండు

కమలనాథ ! మీసాన్నిధ్యగతియ యొండె

బగతుదౌర్బల్య మొండెఁ గావలయు సుమ్ము

కాక నేనేమి దైత్యులఁ గలఁచు లేమి.

కృష్ణ—ఈరెండును గారణములు కావు. ఇది కేవలము వినయవృత్తి. పగ
చేత నలయింపఁబడిన నేను నీవిజయమునకుఁ గారణ మెట్లుగుదును ?

క. ఎగిరిపడితి నిన్నాథులు

నునాండ్రభుజాబంబు మాట గనక నీ

గ్గకు నిప్పుడు మీముందర

మగువా ! యింక సాగిరావు మా మగతనముల్.

5

తీయఁ,

తే. గీ. ద్వాపరయుగ రెండుచిత్రములఁ గంటి

జలజలాశన నీ సాహసంబుకతన

సత్య—ఆచిత్రములు విసంగోగడ.

కృష్ణ—అడవివారికి పోరువం బహు భూకటి

యబలభావంబు మగవారి కబ్బు భూకటి.

దార—ఇం దతిశయోక్తి యేమియు లేదు.

సత్య—అనుటననుటనాసమర్థు లగుపరమేశ్వరులు స్వయముగ సమగ్రవ్యాపార నడపుచుండ నట్టిచిత్రములు పొడకట్టుట యొకవింత గాదు.

కృ—కళ్యాణి! నీనుశీలముచేత నీవిజయము నా కారోపించుచున్నదానవు; కా నేను దానిని బరిగ్రహించుచున్నాడను.

దార—వీరపుత్రికయు వీరపత్నియు నగు నీదేవిచరిత్రము మహిషాసురుని మర్ధిని దివిజలాశమును నిష్కంటకముగా నొనర్చి వాసుదేవునకు మహానందము గలిగించిన కాల్యాయనివృత్తాంతమును దలపించుచున్నది.

కృ—దారకా! నిజము. నిజము. ఈమెచరిత్ర మట్టిదే. ఓనుందరి! ఆసమరసమమున నీరూపము మిక్కిలి దగ్ధనీయమయి యుండెను. ఎట్లంటేని.

సీ. శ్రమమునఁ బొడమిన చెమటచి త్తడిచేతఁ గన్తురితిలకంబు కరఁగిపోవ

నృత్యముం బొనరించు నెచులిసించమయట్లు వెడఁదవేనలి బాటి వెన్నునిండఁ

దియ్యవిల్తుం డూఁగుతీఁ గెయ్యయ్యలబట్టు లాణిముతైపునరు లల్లలాడ

గుణని నాదయునకు గొన్నబై నలయవోలె ముజేతికడియముల్ మెగయుచుండ

నవనవాంగకములశోభ నవయకుండ

నవక మిందుకయేనియు నలఁగకుండ

వెడఁదతూపులు చూపులు వింటఁగంటఁ

బరునిమీఁదను నామీఁదఁ బగపి తనల.

7

సత్య—ఈవిజయము ఘోరాక్షరవ్యాధముగ లభించినదైన నీస్వల్పకార్యము

చేత మీమెప్పునకుం బ్రాతురాల నయితి నని సంతసించుచున్నదానను.

దార—దేవా ! ఇంతవఱకు పురుషులేగాని స్త్రీలు సాంగ్రామికవ్యాపారులకు దగువారు, కారని నేర దలచితి. ఈ పూజ్యురాలి యతిలోకచాతుర్యము చేత నాయభిప్రాయమును మార్చుకొనవలసె.

సత్య—దారకా!

నీ మగవారి నెల్లపనులకుఁ

వగునారినిగా నొనర్చు దైవము స్త్రీలకు

దగినటుచేసెనె, మగువలు

తగియెదరో తగహ దైత్యదచునుఁడె యెఱుఁగుకొ.

కృష్ణ—దారకా! అంగనలు

మ. చదువన్నేర్తురు పూరుషు లప్పలెనె శాస్త్రంబు లప్పింపించుచో

నదమన్నేర్తురు శత్రునేనల ధనుర్వ్యాపారము త్నేర్చుచో

నుదితోత్సాహముతోడ నేలఁగల రీయర్విక బ్రతిష్ఠించుచో

ముదిత త్నేరఁగరానివిద్య గలదే ముద్దార నేర్పించినకొ.

దార—దేవా! స్త్రీలు ప్రకృతిసుకుమార లగుటచేఁ బురుషప్రాపణీయము లమోటుపనులకుం దగ రనుకొంటి.

కృష్ణ—పువుబొండ్ల మేనులు సహజముగ మృదువు లయినను గాలానుగుణము శ్రమము సహింపఁగలవు.

తే. గీ. కరము స్పృశియించుమాత్రానఁ గందిపోవు

మల్లె సంపఁగిలోనగు మంచిపువులు

పృథివి శోషిల్ల గాడ్పులు విసుగునట్టి

మండువేసఁగి బొదలుచు మంచుఁ గాదె,

(తెరలో)

శ్రీ. గో. యాదవపాంసనా! భార్యాభుజబలార్జితయశోగర్వితా! నలునిలు. సాతిపో

మ. అని నే మూర్ఖులినంతమాత్రమున దైత్యస్వామి నాచేత నీ

త్రినవాఁడంచును సంతసించి నను గేలిం గొట్టుచున్నాడవా ?

పిను నామూర్ఖుఁ గారణంబు వనితా వికాంతియే గాని నీ

ఘనదోస్సారము కాదు సిగుపడ కీగర్వంబు నీ కేలరా?

సత్య—పిడుగువంటి యీధ్వని యెవ్వనిది?

దార—ఇది నగకునికంతధ్వనియే.

కృష్ణ—హృదయేశ్వరీ !

తే. గీ. మొదట నీవాడితూపుల మూర్ఛనోయి
యసుర క్రమ్మఱఁ జెలివొంది యని యొనర్ప
నలుక రట్టింప మనమైకి నగుగుణంచె
వేటువడిన బెబ్బులివోలె నెగిరిపడుచు.

12

(అప్పుడు రథమెక్కి సూతసమేతుడై నరకాసురుఁడు ప్రవేశించుచున్నాఁడు.)
సూతు—రాక్షసేశ్వరా! ఇదిగో శ్రీకృష్ణుఁడు రథాయాధుఁడయి యిం
న్నాఁడు.

నర—ఓహోరి యాదవపాంసనా! భార్యభుజబలార్జితయహోగర్వితా! నిలునిలు.

చిహ్నము.

ఉ. అని నే మూర్ఛిలినంతమాత్రమున ద్రత్యస్వామి నాచేత నీ
ల్గినవారడంచును సంతసించి నను శేలిం గొట్టుచున్నాడవా?
విను నామూర్ఛకుఁ గారణంబు వనితావిక్రాంతియే గాని నీ
ఘనదోస్సారము కాదు సిగ్గుపడ కీగర్వంబు నీ కేలరా?

13

కృ—ఓహోరి నిశాటకులపాంసనా! ఇందు మాకు లజ్జాకారణము లేదు.

క. మాయింటియాఁడువాండుని న
జేయుల మని విఱ్ఱవీఁగు చెనఁటి యసురులకు
మియట్టివారి గెలువగ
నామత గర్వంబె గాక యట సిగ్గెలా?

మీయు నొపిశితాశన!

తే. గీ. అష్టదిక్పాలయుతుఁడైనయమరవిభుని
వ్రేల్మిడిని జయించిన మహావీరుడ వయి
యాఁడు దానిచేఁ దుద కట్టు లయితి ననుచు
సిగ్గుపడి చాక కెట్లు వచ్చితివి మరల?

15

నర—ఓదేవాచాట! మియింటి యాఁడువాండుని సాహసము కలవారె. ఇందు
నిమే పలికితివి.

ఉ. లొంకక నీదుచిట్లెలు పగుల్కొనిపోయెను బొండుపుత్రునిన్
జంకక రుక్మిణీరమణి నాఁడు తగుల్కొని వచ్చె నిన్ను నీ
వంకగ నున్నయంగనల ప్రజ్ఞాకా గరువించుటెల్ల చీ
యింకను నీది యొక్క బ్రతుకే యని మాటల నాడఁ జొచ్చితే?

16.

మీయు నియ్యది నీకు గొలనమే యయివహమున.

చ. అలయక సత్యభామమగడై నిను నేలుచునుండు, నింట గా
జులు తొడిగించుకొంచు నొకచోటను గూరుచునుండి భార్యవై
మెలగుము దానికికై, మగటిమికై బెడబాసినభర్త భర్తయే
పొలియక యప్పుడే బ్రతికిపోతివి దగ్గట భార్య యుంటచేక.

దార—ఆయుష్మంతుడా ! మరియుద నతిక్రిమించి నడచువారితోఁ బ్ర
గించు టొప్పదు.

కృ—దారకా! అగును. ఏదీ వి ల్లిటుదెమ్ము.

సత్య—ప్రాణేశ్వరా ! ఒక్కసారి మీ రూరకుండుండు. వీనితో నే నిండు
ప్రసంగించెదను.

కృష్ణ—సుందరీ! అనందగినిమాటయు ననందగినిమాటయు నెఱుంగనిరాక్షసుఁ
సుమీ యితఁడు. అంతియగాక నీబాణప్రహారములచే నీవతికు మనసు నొచ్చియున్న
వాఁడు గావున మహాభిజాత్యముగల నిన్ను వీఁడు గౌరవింపఁ డని తోఁచెడును.
మఱియు,

తే. గీ. చెనటికి హితోపదేశంబు చేయు టరయఁ
బెద్దపులికి భగ్మములు చెప్పెడు తెఱంగు
కతినులకుఁ గృపఁ గలిగింపఁ గడఁగు తెల్ల
రాతి నేలల నూతులఁ ద్రవ్వు టబల.

సత్య—అది నే నెఱుంగుదును. అయినను నన్నొకసారి పలుకనిండు. బ్ర
హ్మాతిహాధీశ్వరా! ఇంచుక శాంతింతువేని యొక్కమాట చెప్పెద.

చ. పాడమితి వాదిదేవునకు భూసతికిన్ బ్రయనందినుండవై
యడఁచితి వప్తదిక్పతుల భ్యాతి వహించితి విట్టు లుండియున్
గడపితి వింతకాలమును గౌర్యమె నేయుచు నింక నేనియున్
జెడక ముకుందుపాదసరసీరుహముల్ భజియింపు భక్తితోన్.

జెందియు నితఁడు.

తే. గీ. మునులకేని జిక్కనివాఁడు మొదటివాఁడు
పతితులను బావనులఁ జేయువ్రతమువాఁడు
తొంటిపున్నెంబునను నీకు దొరకినాఁడు
భక్తిభజియింపఁ గదవయ్య పరమపురుషు.

దార—ఓసత్రాజిత్పుత్రీ! ఏమీ! నీమగండు పరమపురుషుడా ? ఈజుద

మీద గుఱింతుఁ డెట్లయ్యెనో చెప్పెద వినుము.

మ. శ్రీ వొక్కంతయూ లేనితాపసులు నీతిభ్రష్టఁ డొక్కఁడు అం
కులుబాంకు ల్వయినోకులం బొగడుచుం గోరంత లౌ తద్దణం
బులు కొండంతలు చేసి విష్ణుఁ డని సంభ్రాంజింప నొనరి బలౌ
బలి నే నే హరినంచు సిద్ధ మయి తా వచ్చెం ద్రపాహీనుఁడై.

21

క. భగవంతునియవతారం

బగు నని వర్ణించుచుంటి వబలా వీఁడా

భగవంతుఁడు నీ వీఁడే

భగవంతుఁ డైన జనులపాల్గేమందుకొ.

22

పీఠీయు

అ. వె. ఉల్లి మల్లె యానె పిల్లి బబ్బలి యానె

కాక తేక యానె కలునకంటె

కుక్క గుఱ్ఱ మకానె గోవొనె గోమాయు

వాదిదేవుఁ డొనె యాదవుండు.

23

సత్యభామా! ఇతఁడు నీపతి యగుటచే నభిమానవశంబున నిట్లు పలుకుచుంటివి; కాని
చంటి యుత్తమపురుషులు వీని నాశ్రయించుటకు నీనియం దేమిగుఱము లున్నవి.
కులగౌరవముఁ జూచి కొనియాడు మందువా యదువంశజునికన్న నధముఁడెవఁడు
విక్రమంబునుజూచి వినుతింపు మందువా వానుదేవునికన్న పంద యెవఁడు
అభిమానధనుఁ డంచు నగ్గింపు మందువా నిస్పృహపతికన్న నీచుఁ డెవఁడు
నుగుణసంపద మెచ్చి స్తుతియింపు మందువా గోపాలకునికన్న కూశలయెవఁడు

యేలుటకు నంగుళం చేని నేలలేక

పాండుకుతులపంచను జేరి బ్రతుకువాని

కులము బలమును మానంబు గుణము గలిగి

నెగడు నే నేమి చేరి మన్నించు లేమి?

24

వీరపుత్రీ ! పగతుఁడనైనను నేను నీవిషయమై జాలినొందుచున్నాఁడను. ఏలయన

క. చక్కనిచుక్కవుగదె నీ

కెక్కరణిని దాపురించె నీకుంటారి న

న్నిక్కుముఠ కిచ్చుట సుమల్

గ్రక్కెడు మణిని మసిపాఠేఁ గట్టుట గాదె!

25

నీసాహసంబునకుఁ బక్కదనంబునకుఁ గులగౌరవంబునకుఁ దగనిచుగనిం గట్టు

నీ నీవు హాస్యాస్పదుగాల్పవైతిని.

దార—ఓయీ! రాక్షసా! మహామహిమలచేత నే యితఁడు పరమపురుషుఁడని జ్ఞాను లందఱుఁ దెలియుచుండ నీ వెఱుంగఁజాలవా?

నర—ఓహో! మహిమలవలన జ్ఞాను లెఱింగిరా?

తే. గీ. తోడిదొంగతా మునులను గూడఁ గట్టి
గడుసుదన మెఱుంగనివారి కన్నుఁ బ్రామి

మాయ లింద్రజాలములు వేమాటు చేసి

నంతమాత్రాన భగవంతుఁ డగునె వీఁడు.

సత్య—దేవా! అంతగా రేగిన యీదనుజుని పొగరుదుమారము శిరాసాము చేతిఁగాని యడఁగదు.

కృష్ణ—దేవీ! నేను మొదటఁ జెప్పలేదా?

తే. గీ. సన్నిపాతసంగత మైనజ్వరముచేత

నొడ లెఱుంగక ప్రేలుచు నున్నరోగి

చేవ నిలవేడిమందులచేతఁ గాక

చక్రబడునొక్కొకైత్యోపచారతతుల.

అందుచేత నేనే వీనిమర్మద మడంచెద. ని వుండుము.

సత్య—హృదయేశ్వరా! అవును. నేనొకసారి వీనిని మూర్ఖపుచ్చఁ గలిగితిగాని సంహరింపఁజాల; ఇదితా నేకదైవ్యోద్రోహుని పురుషాహస్తమే వీనిని విధ్వంసము గావించుఁగాక!

నర—అహోహా! ఆయిల్లాలు మచ్చుకొనుట కీయఁ డామెప్పు నంగీకరించుటకు సరిపోయినది. ఓగోరి చంద్రవంశకళంక! నీవా నాదుర్మద మడంచువాడవు.

చ. అణచితి గాదె మాగనుబృహద్రథనందనుని ర్భలంబుచే

నణచితి గాదె కాలయవనాదిబలాధ్యుల విక్రమించి నీ

వణచినవారె ముజ్జగములందు గతించినశూరు లెల్ల హా

వణఁ కుదయించె దిక్ష్ణేవ రిపాయము వాటిలె నేమి నేయుదున.

కృష్ణ—కాల మాసన్న మయినది. తొందరపడకుము.

మ. తులునా! నీతలఁ దన్నినట్టిఘనదైత్యుల్ చండదుర్వారదో

ర్భలసంక్షోభితశత్రుభూధరచమూరత్నకరుల్ వ్రేల్మిడిన్

శలభంబు ల్బలె మగ్గినారు సుమి మచ్చకాగ్ని నీవెంత ప్ర

క్షులు గావించెద మస్తకం బిపుడె నీగర్భంబుఁ క్షృంఛెదన్.

ఉ. ఏటికి నీమతోడ నిపు డీతి నన్న ను బుద్ధిగాడె యే
వాటికినైన నందును ననంబున ని స్థలియింపవచ్చు నా
వాటికిఁ బిచ్చలింగ భువనంబులు నీవెనుడుండగంబులన్
నేటికిఁ బండఁబాతినది నీమరితంబు నిమేష ముండరా ! 39

నర—నీవు నన్న శక్త దుష్టనత్వముచే మెరించుచున్నాడవు గాని నెల్లుబడి కలిగి
య. మే మున్నవో ని న్నొక్కమృతిలో నిగ్రహింపఁగలము.

చ. మగఁటిమిలేని యాపనికమాలినభీరువుతోడ నేటికం
బగ యని యెంచి నీపలుకుఁ బాడిగ నెంచక నిన్ను ద్వారకా
నగరమునుండి యెన్నియొ నినంబులక్రిందట సాగఁదోల నీ
పగిదిని వీడఁగా మోగువట్టితి త్రొ వ్వడఁగితు నుడురా ! 31

చక్రాగ్ని ననేకదనుజులు చక్రిరా ?

శా. ఏడీ వ్రేలువడంని చెప్ప మని నీ వేవీరు న్యాయంబుగా
నోడం బుచ్చితోహంసునా, డిచికునా మోగులం జరాసంఘ నా
పాడిం దప్పియె పిల్కుమార్చితిని యాభవ్యాత్ములం జాలు నీ
యేడాగోడపు బల్లు లేల నిలు ని న్నే డాట లాడింపెదన్. 32

కదానిలోమాత్రము విశేషప్రజ్ఞ యున్నది.

శా. పోరాటంబులు పట్టి యొందొరులకుం భూపాలనశ్రేణిలోఁ
జేరినీయుదు నందు నొక్కని బయంజెండాడి యెట్లెల్ల భూ
భారం బంతయు బావిన ఁడ నిది నాప్రజ్ఞాబలం బందు నా
రూరం బల్మరుఁ జాటఁ బంచెదవుగా నొహో యనన్ భూజనుల్. 33

నీటి కీమిగాని నన్న మాటిమాటికిఁ బాపాత్ముడనని పలుకుచుంటివి. నానశీలుడ
య బహుక్రతుడనై వేదవేదాంగవిదుడనయి మహేశ్వరగణకారపిండధ్యానైక చిత్తు
యిన నేను నీకన్న నెక్కుడుసాపంబు లే నొర్చితనో యొక్కసారి నెలవిమ్ము.

కృష్ణ—ఓముగ్ధుడా !

శా. వేదంబుల్ తలక్రిందుగా జదువనీ, విప్రాలి కర్పింప నీ
భూదానాదులు ; చేమనీ శరమఖిలూల్ ; భిక్షివల్లింప నీ
వేదాంగార్థము ; ముక్తి నొందఁడు నుమి పృథ్విక దయాసత్యశౌ
చాదుల్ నవ్వుగ న్రోలుచుం దిరుగు మోహంఘండు దైత్యాధమా. 34

పంబు నీ వెఱుంగవా ? నీయంతరాత్మ నిన్నుఁ నీడించుట లేదా ?

మ. మునులం బంపితి జన్మ పుంబళువులకొ ముచ్చిల్లి తంతాపురాం
 గనలం బల్మినిబట్టి తెచ్చితివి స్వర్గం బెల్లం జూతాడిని
 న్నని వర్ణింతును జెప్పవచ్చును మితంబైనకొ మహి స్సీవుచే
 యని దోసంబులు చెందరానిగతు లెందైనం గనకొ వచ్చునే.

నర—(నవ్వుచు) ఓదోరియదువంశజలధిబడేబాసల ! ఈదోసంబులు కొన్ని
 యందు కాదు నీయందు బాడగట్టుచున్నవి సుమా !

మత్తకోకిల. చేసినాడవు స్త్రీపథంబును జిన్ననాటను గూళ్ళవై
 చేసినాడవు గోపథంబును జేడె నీల నిమిత్తమై
 తీసినాడవు మామప్రాణము దిక్కులేని యవస్థ నీ
 చేసియుండని దోస మున్నదె సిగ్గుమాలిన పేరిరీ !

అని యుటుండనిచ్చి నే నొక్కటి యడిగెదను. దానిమత్తర మిమ్ము.

క. శిశుపాలుఁడు మఱచి గదా

శిశుపాలుఁడు వలచినట్టి చేడియ నీకుకొ

విశదముగఁ జెల్లలే గద

పశువా యేచునుచు గానిఁ బట్టితి చెపుమా.

దోసంబు లన్నియు నీయంద యుంచుకొని మీఁదు విక్లిల్లి మమ్ము గలుపాత్ము లో
 దవా ? శాత్రువదుర్ని నీకవికృతక్రిడారంభులవలయు జేవోవిహీనుఁ డగునిడొజుని ని
 లకసమేతముగా నొడిచిపుచ్చి జాత్రయం బొక్రమించుట నేగ మగునా ? ఇది తొ
 గారా ? పాటుబోతు వగు నీకు తొత్ర మేమి తెలియును ?

కృ—రాక్షసాధమా ! తొత్ర మనుసరింపఁ దలంచినచో నీవు త్రివిష్టపక్ష
 దండెత్తువచ్చును. సహజవైరి యగుచు సోంధ్రు నెదిరించి గలుగవచ్చును—కాని

మ. నిను నిందించిరె, నీపయి గనలిరె, నీదోలికికొ వచ్చిరె,

చునుచు గానల ముక్తు మూసికొని బ్రహ్మధ్యానముం జేయు స

మ్మనులం గొట్టితి వేమి చేసిరి మహాత్ము ల్వార లాలాక పా

వనులం జంపుటయా పరాక్రమము నాపై జూపు నీతేజముకొ.

సీ. తుగ్రాత్మునకు నీకు దోహదులొనరింప నలహీనుఁ డగువజ్రపాణి గాఁడు

నీదశంబులఁజూచి నిర్విణ్ణులై సాఱి ముకుమూసికొను నెట్టిమునులుగారు

నీవిగ్రహముఁ జూచి నిశ్చేష్టు లగుటకు వనదనా రాజకన్యకలుగారు

నీవిభీషికలచే నివ్వెగపడుటకు బరసాగువులు భూసురులుగారు

ఎవ్వఁడుగఁ దలంచితివో యీవెదను నన్ను

చకటభూతభయంకరజన్యరంగ

భండితానేకదైతేయ కంఠనికర

దేవతాచక్రవర్తిగాఁ దెలిసికొనుము.

39

నర—ఓ. రోరియీశ్వరంమస్య ! నీవు భగవంతుడే వని యీవఱకు నీభార్య సత్య
మ వచియించినది. ఇప్పుడు నీనోటనే వినుచున్నాఁడను. ఇట్లుఁ దలంచుట నీ సేరము
ను, చదువులు నేర్చిన దుష్పండితులు కొందఱు జగద్వంచనము చేయఁదలంచి—

శ్రీ. కఠిమొద్దుపోలు నీ కాయపుంజాయలు కారుమబ్బులకు సంగడము లనిరి

నీమ్రుచ్చుఁదనములు నీఱుంకుకటలు నీలేకిపనులు విష్ణులీల లనిరి

నీపంచకత్వంబు నీగుట్టు వెలిబుచ్చు ధర్మాత్ములను దుష్టదైత్యు లనిరి

నీకు గుఱాము లై నిరతంబు గొనియాడు తెలివిమాలినవాండ్ర దివ్యులనిరి

అన్నిగుణములయందు నీ కన్న యైన

త్రాగుబోతును శేషావతారుఁ డనిరి

ఒక్కపూటకు గతిలేని బక్కవాని

విశ్వమయఁడగు నన్మహావిష్ణు వనిరి.

40

ఈ వారాయణుడ నని నీలో నీవెంత మురిసినను మునిమ్రుచ్చులు ని న్నెంతఁగొని

డినను నీ వచ్యుతుడవు గావు. నక్క పార్వతియగునేని, కప్ప వారాయణుడగు

నీవు హరివగుదువు నాయెఱింగినంతవఱకు,

శా. నీకన్నం గడు దుష్టకష్టమతియు నీకన్నఁ బాపాత్ముఁడున్

నీకన్నం గతితాత్ముఁడుం గుజనుఁడు నీకన్న దుర్మార్గుఁడున్

నీకన్నంబలుకాకియుం జెనఁటియు నీకన్న దుశ్శీలుఁడున్

నీకన్నంజడుఁడుం గనంబడఁ డిల న్నిర్భాగ్యదామోదరా!

41

పురనో ముప్పురనో బక్కరక్కనుల దొంగపోటుగఁ జంపి దనుజాంతకుఁ డనునశీక

రువ నామము ధరించి బెదరింపఁజొచ్చెదవా? సెకవేళ నీ వనుకొన్నట్లు భగవంతుఁ

యగుదువు గాక !

క. భగవంతుడవే యైనను

భగవంతుని తాతవైన భయపడఁ జుమ్మి

తెగటార్చెద పగఁ దీర్చెద

చుగవాడవయేని నిలిచి మార్గము నన్నున్.

42

సత్య—(మెల్లఁగా) పొణేశ్వరా! ఎంతసే పితఁ గొడలుమఱచి ప్రేలుట.

కృష్ణ—సుందరి ! ఈతనిప్రల్లదంబు లిప్పుడే తుదముట్టగలవు. ఓరోరి దైత
ధమా ! అవ్యవస్థితము లగునీదుర్భాషలకుఁ బ్రత్యుత్తరంబు బొసంగ నక్కర లేదు
ఏమంటివేని,

మ. చకితబ్రాహ్మణగోనధూనికరముల్ సమ్మోదముం బొంద జే
దికధర్మంబులు సాగ నెప్పటి యటలుల్ ; దివ్యుల్, ప్రహర్షింపఁగా
సకిరీటంబు సకుండలంబు సశిరస్త్రాణంబుగా నీదు మ
స్తకముం ధారుణిఁ గూల్చువాడె నిదె మచ్చక్రాహతికై దుర్మతి!

దేవీ ! చక్ర మిటు దెమ్ము.

నర—ఓరోరితృత్రిమకులాపశదా ! ఏమి ! సకిరీటంబు సకుండలంబు స
స్త్రాణంబుగా నాదు మస్తకమును గూల్చెదవా ?

సీ. జవరాండ్రతోఁ గూడి సరసమాడుట గాదు మరలించుటకు నాలమందగాదు
జున్ను మీఁగడ వెన్న జాణుకొనుట గాదు పడఁదన్నుటకుఁ జిన్నబండిగాదు
పాలీయవచ్చినపడఁతి బంపుటగాదు చితుకద్రొక్కఁగ నీటిచిలువగాదు
మతిలేకయుండిన మామఁగూల్చుటగాదు వెల్లెగురుటకు వేపల్లెగాదు

మా జరాసంఘనకు నోడి మనుగ విడిచి

నట్టనడిసముద్రంబున నగరు గట్టి

కాపురం బున్న జెట్టివి గావె నీవు

నన్నుఁ గూల్చువాడవు నీవె నందతనయ.

నీవు చక్రంబును ధరింపుచున్నాడవు గావున నే నిడె వింట బ్రహ్మాస్త్రముఁ దొడుగు
చున్నాడను.

క. మొక్కలము లేల పలికెడు

నెర్తులు; నగకాసురుండు విడువఁడు నిను నీ

వొక్కస్మకు నొక్కయ్యకు

నిక్కముగా పుట్టితేని నిలువొ యెదుటక.

నూతుఁడా ! రథము గోపాలున కభిముఖముగాఁ ద్రిష్టము.

నూతు—దేవా ! అట్లే చేయుచున్నాడను.

కృష్ణ—దారకా ! రథము దానవున కభిముఖముగాఁ ద్రిష్టము.

దాగ—ఆయుష్కంతుఁడా ! అరదము వాని కభిముఖముగా నే యున్నది.

(తెరలా)

నరకమహారాజా ! శరణ ! శరణ ! ఈగరుత్మంతుఁడు మమ్ముం బ్రతుకనిచ్చుట లేదు.
కుటిలనఖరాగ్రముల నెత్తుకండలఁ బెకలించియు జంచుపుటంబున మేనులఁ జీల్చియు

(శ్రీ)

ప్రసన్నయాదవనాటకము

పంచమాంకము.

(అవ్వ డేడ్చుచు వజ్రకంఠుఁ డనురాక్షసుఁడు ప్రవేశించును.)

వజ్ర—(తనలో) హా నగకమహారాజా ! హా శ్రీతజనకల్పదుర్మా ! హా ద
కులపారిజాతమా ! హా సుగుణరత్నాకర ! దురాత్ముఁ డయినకృష్ణునిచే నిష్టా
ముగా వధియింపబడితివా ? అయ్యయ్యో ! ఇంక మాకు దిక్కెవ్వరు ? నీయిండ్ ను
బట్టియేగదా దిక్పాతకలను స్వర్గమునుండి దొంగలను దోలినట్లు తోలి కంటి కగ
దేవతల నందఱును క్షతికిదొరకిన బడితెలతోఁ గుక్కలను కొట్టినట్లు కొట్టఁగలిగి
నీసంరక్షణమున నుండఁబట్టియే గదా మేము గాదిక్రింది పంచకొత్తులవలె నే వెలితి
లేక హాయిగా సుఖించితిమి. నీపేరు దివ్యులకు సింహస్వప్నముగదా ? ఆమేలుదినము
పోయినవి. మందభాగ్యుల మగుమాకు నీవంటి యుత్తమోత్తిముఁడు దొరకునా ?
న్యాయమునకు దినములుగావు. అందుచేత నే స్వకులాభిమానులును ధర్మస్వరూపు
తేజోరాసులును నగుమీవంటినారు కడునీచులచేత నుడియుటయు దుర్జనులును దు
ర్గులును దుశ్శీలురు నగువేల్పులు జయించుటయు సంభవించుచున్నది. లోకము
నెందఱికైనను చావున్నది కాని యీపాడుముండకొడుకు కృష్ణునకుఁ జావులేదుగ
మారక్కసుల నందఱుఁ జంపినాఁడు. వారి యాయువుఁ బోసికొని చిరంజీవియై బ్రత
చున్నాఁడు. 'పాపీ చిరాయు' వన్నమాట వీనియందె సార్థకమగుచున్నది. ఈపా
త్మునకుఁ బురిటిలో సందైనంగొట్టదయ్యె. పాలపాపచిన్నెయైన రాదయ్యె. ఏరక్కఁ
చేతంబడి యైనఁ జావడయ్యె. ఏరోగములేక నాచిన్నప్పటినుండియు నీకృష్ణు
నిట్లేయున్నాఁడు. ఎంతోధైర్యవంతుఁడను నేనే యింత బెంగఁ గొనఁ
దలచినపాటుఁడు లోనగువా రెంత కడుపగిలి యున్నవారోకదా !

[అంతట వెద్దపెట్టున నేడ్చుచు మందపాలుడు ప్రవేశించుచున్నాడు.]

మంద—(తనలో) హా! రాక్షసరాజా! నీకెంతలో! గాలమాసన్నమైనది. నీవు లేకపోవుటచే బాసాత్ములగుమునులు దేవతలు జలరేగి మాకొంపలు త్రవ్వదురుగాదా! ఇంక మా కవ్వరు దిక్కు. నే నేమి చేయుదును? చిన్నతనమునుండియు నన్నదమ్ముల లాగున బెరిగితిమి గనుక నేనును మావజ్రకంఠుడును గలసి యేదోబ్రతుకు తెరువాలోచించుకొనియెదము. ఇదిగో వాడిచ్చటనే యున్నాడు. (అని సమీపించును.)

వజ్ర—(ఏడ్చుచు మందపాలునిఁ గొంగిలించుకొని) మన మహారాజుగారిని కృష్ణాడు తనపొట్టున వెట్టుకొన్నాడారా! అన్నయ్యా!

మంద—మన మిప్పుడు దిక్కుమాలినవార మైనామురా! తమ్ముడా!

వజ్ర—ఎల్లప్పుడు నా పాడువేల్పులపంతమే నెగ్గుచున్నదిరా! అన్నయ్యా?

మంద—మనసోట శనియుండఁగా మనపంత మెట్లు నెగ్గునురా! తమ్ముడా!

వజ్ర—మనుష్యుల నెత్తురు గాకలసినంతపానకము ద్రావినట్లు గుటగుటత్రాగ వారముగాదా! అన్నయ్యా!

మంద—మొక్కజొన్న పొత్తులవలె నిగ్గుచుముగాఁ గావలసినప్పుడు మనుష్యు గాల్చుక తినెడువారము గదా! తమ్ముడా!

వజ్ర—ఆవైభవమే పోయిందిరా! అన్నయ్యా!

మంద—అప్పుడే పట్టణచంతా సాక్షాదావహించిరా! తమ్ముడా!

వజ్ర—ఇంతపని చేసినకృష్ణునిఁ గడతేర్చుటకు నుపాయ మాలోచింపవలయును

మంద—బుద్ధిచుంతులము మన మిద్దఱముఁ దలఁచుకొన్న పక్షమున వాఁడింక తుకఁగలఁడా?

వజ్ర—అట్లయిన కృష్ణు నేవిధమున మృతినొందింతము?

మంద—నీవు త్రాచుపాముపై వానిని గఱువుము.

వజ్ర—వెంటనే గరుత్మంతుఁడు నన్ను జీల్చి చంపఁగలఁడు.

మంద—అవునవును. అది వీలులేదు; పోనీ, పుల్కిపై వానిఁ గడతేర్చుము.

వజ్ర—అతఁడు నరసింహమూర్తి. అందుచేత నతఁడు పులిమీఁద పుట్ర.

మంద—నిజము నిజము. అది వలనుపడదు. పోనీ కొండపై నేను నానిమీఁదఁ గుదానా?

వజ్ర—వాఁడు కొండఁ గుండఁ జేయఁగలఁడు. గోవర్ధన మెత్తలేదా?

మంద—నిశ్చయమే. ఈయుపాయములు బాగులేవు. ఈదొంగపొట్టులేల?

వజ్ర—చేతఁబూని మారులమై వాని కెదురుగఁ బోయి వధియింతము. మృతినొందుదు మాయములేదు. గ్రుక్కడుస్త్రాణము. ఎప్పుడు పోయినను పోవును.

వజ్ర—అవునవును. మహారాజుగారే మృతినొందఁగా మన మెంతవారము. 4
తుచ్చప్రాణములపై నాశ విడిచి స్వామిభక్తిని జూపుదము. రమ్మ కత్తులఁ దెచ్చ
కొందము.

మంద—ఉండు. ఉండు. ఎవరో వచ్చుచున్నారు.

వజ్ర—(చూచి) హా! చచ్చితిని. వాఁడు కృష్ణుని సారథి యగుదారకుఁడు.

(అంతట దారకుఁడు ప్రవేశించుచున్నాఁడు.)

దార—(తనలో) భగవంతుఁడు శ్రీకృష్ణుఁడు నన్నుం బిల్చి, దారకా! పిత
విహీనుఁ డగుభగదత్తుమమారుని నే నిప్పుడ చూడవలయు. వానికి నారాఁక నెఱి
గింపు మని యానతిచ్చె. అతఁ డెందున్నవాఁడో తెలిసికొని యిప్పుడే సందేశ మెఱి
గించెద.

మంద—ఓరీ! వజ్రకంఠా! మన మిప్పుడు పాటిపోయినను వీఁడు చంపున
పాటిపోక నిల్చినను వీఁడు చంపును. గతి యేమి ?

వజ్ర—వానిమాట కెదు రాడకపోయినచో వాఁడు మనలఁ జంపఁడు,

దార—ఓయి! మీరెవరు? కుమారభగదత్తుఁ డెందున్నవాఁడు.

మంద—(గజగజవడఁకుచు) మేము నర-నర-నర-నర.

వజ్ర—(గద్గదస్వరముతో) మేము నరకుని బంట్లము కాము.

దార—మీరింత భయపడ నక్కఱలేదు. నేను మీజోలికి రాను. భగదత్తు
బాడఁ దెల్పుఁడు.

వజ్ర—అయ్యా! సరకాసురుఁడు పలమదుర్మార్గుఁడు, కడునీచుఁడు, నీతి హీ
డు నగుటచే మే మతని నేవించుటలేదు.

మంద—అయ్యా! భగవంతుఁడగు శ్రీకృష్ణునకు నరకుఁడు విరోధి యగుట
వానినేవించుట మానితిమి.

దార—(తనలో) ఈపిరికముండకొడుకులు నాకు వెలచి యిట్లనుచున్నారు
(ప్రకాశముగా) రాక్షసులకు సయితము నంతటి యసహ్యము గలిగించు దుర్గుణము
నియొద్ద యేమియున్నవి.

వజ్ర—ఒకటా, రెండో చెప్పవలవిగాదు. స్త్రీలఁ జెఱపట్టుట. మహర్షుల బా
చుట, యాగములకు విఘ్నములు సేయుట, విష్ణుభక్తులను వధించుట మొదలగు పా
కముల ననేకములు చేసెను.

మంద—ఆపాతకుని పేరు మన మిక్కడ తలపెట్టరాదు. కృష్ణుఁడు వానిం జ
లాశమునకు మేలు చేసెను. వాఁడు తప్పుక చావవలసిన వాఁడే.

దార—మీప్రసంగములు చాలించి భగదత్తునిజాడ వెఱుగుదు లేని చెప్పుడు. నిన్నో మీదారిని మీరు పొందు.

శ్రీ—స్వామి! మాకాజాడ తెలియదు. నాకు సెల వొసంగుడు. పోవుదుము. రా! మందపాణా! (అని యిద్దఱు కొంచెము నడచి రహస్యముగా) గండము గడచి వతల పడితిమి. త్వరగా పరుగెత్తుకపోవుదము గమ్ము. (అని యిద్దఱు నిష్క్రమించు న్నారు.)

దార—(తనలో) నా కిప్పుడు భగదత్తునిజాడఁ దెలుపువా చెవ్వరు ? అదిగో క్కడ యొకకంచుకి యుగపడుచున్నాఁడు; వాని నడిగెద. (ప్రకాశముగా) ఓయీ!

[తనలో]

అయ్యా! అఁడు గుఱుపరవశుడై తండ్రిక శేబరము జూడఁగోరి పొలికలనిగిగ వ నుద్యుక్తుడై యున్నాఁడు.

దార—(అలకించి) సగే ! నేనిప్పు దతనియొద్దకుఁ బోయి సందేశ మెఱిగింపన కలేదు. వానుదేవుడే వానిని యుద్ధభూమిలోఁ గలసికొనఁగలడు. (అని నిష్క్రమించును)

ఇది విష్ణుంభము.

అప్పుడు యుద్ధభూమిలో మూర్ఛితుడైన భగదత్తుడును శంబర మర్తినఁ బ్రవేశించుచున్నాడు.

శంబ—(తనలో) పితృవియోగదుఃఖము దుస్సహ మైనదే. ఈభగదత్తుడు తం శేబరము నొక్కసారి చూచి మూర్ఛితుడై యొకను స్మృతినొంద కున్నాఁడు. అనుగ్రహమున వీనికిఁ దెలివి వచ్చునేని వీనిని దండక శేబరమువద్దకు మరలఁ బోనీ ఁదదు.

తే. గీ. భూరిసంతాప మెదఁ జూంగి పొరలునపుడు
చల్లదనమును వెదచల్లుసంగడిల
యూఁగడింపుబల్లులుపాచు నుమ్మలంబు
పాలసొంగును చన్నిరు పాపునట్టు.

1.

భగ—(మూర్ఛనుండి లేచి) హా! తండ్రి ! జగత్రయైకవీరా ! తృణీకృతపురంద కాల్కా !

ఉ. తోలితి వాలమందలనుదోలినపోలిక వేల్పుమూఁక, ది
కృలురద్యారపాలకులుగా నొసరించితి, కోటకొమ్మలకొ
వ్రేలఁగఁ గట్టివాఁడ వరినీరశిరంబుల, నట్టినీవు గో
పాలునిపాలు గావలసి వచ్చెనే యీశ్వరమాయ నక్కటా !

క. తలిదండ్రులకుం దమతన
యులవైఁగల యంగకూర్మి యుండదు తలిదం
డ్రులపై బిడ్డల కనియెడి
పలు కిష్టదు నాకు నిక్కువంబై తోచుకొ.

అందుచేత నేగదా నేను నిన్ననుసరింపలేకపోయితిని.

శంబర—(సమీపించి) కుమారా! ఊహిడిల్లు మాఱిడిల్లును.

భగద—అయ్యా! శంబరమంత్రీ! ఇది నేను స్వయముగాఁ దెచ్చుకొనినదికాదు

అందుచేత నేనడపఁజాల. అయిన నిటు విను.

నీ. ఎవని మెప్పును బొంద నేవేళ భవనుండు వెచ్చనిగాడ్పులు వీన వెఱచు
నెవనియల్కు నోడి యెన్నుండు భవనుండు గట్టిగా నెండలు గాయ వెఱ
నెవనియానతిలేక యెపుడు పర్జన్యుండు గొప్పగావానలు గురియ వెఱచు
నెవనిదాడికి నోడి గోపొద్దు మనుజైరి కుదురుగా కనుమూసి కనుక వెఱ
నెవని పేర్విన్నమాత్రాన ధృతిఁ దొలంగి
దిగ్గజంబులు స్వేచ్ఛమై తిరుగ వెఱచు
నట్టిజగదేక వీరుఁ బోగొట్టుకొంటి
నింక నూట గల్గుట యెట్లు నాకు.

శంబర—నీతండ్రి నిజముగా నీ వన్నట్లు నిరుపమానతేజోరాశి. విచారిత
కార్యము లేదని నే నిట్లు నీ కుపదేశించితినిగాని నీకుఁ గలదుఃఖము నే నెఱుంగ
నేవకుల మయినమేమే యెంతో మఱుఁగుచుండఁగా గారాబుకొడుకు నయిననీ
దురపిల్లుచుంగువో చెప్పవలయునా? కావున నిప్పుడు కార్యగతులఁ బరిశీలి
వర్తింపుము.

భగద—అయ్యా! ఈసమయమునందు.

తే. గీ. ధైర్యశాలి కున్న ని రెండుకార్యగతులు
జనకుఁ దెగటార్చుపగతునిఁ జంపకొండె
సమరముఖమునఁ దా నైనఁ జెచ్చు తొండె
కానబ డదింక నాకన్యకాగ్యసరణి.

శంబర—కుమారా! ఇది గాదు. తండ్రి కన్న సంస్కారంబు చేసి యుత్తరకి
లఁ జేయుటయే కార్యపద్ధతి.

భగద—హా తండ్రి! భవనైకచిహ్న! నీవిషయము యెట్టివారుణవచనంబులు
పలకె.

మ. అపచారం నొనరింప నెన్నడును నే నాబాల్యము న్నీకు నే
యుపచారంబును నీవు నావలన మున్నొక్క స్పృహం గోగ్రహే
తిపు డీకితిని గోరఁగాఁ దగునె తండ్రి యగ్ని సంస్కార మే
యుపచారంబగు నేళ వచ్చినదె యయ్యో నాదునిర్భాగ్యతకె. (మూర్ఛిల్లును)

శంబర—కుమారా! ఏమి యీ నేలతీనము ! (తనలో) ఈతఁడు నూటిమాటికి
ర్ఛిల్లుచున్నాఁడు. ఇతనికిదుఃఖోపశమన మెట్లుగను చెప్పుమా? శుక్రశిష్యుల కెంత
శవస్థ సంభవించినది.

[అస్పృహ రాక్షసులకు వగుశుక్రఁడు ప్రవేశించుచున్నాఁడు.]

శుక్ర—(తనలో) అసురులు వేల్పులకన్న నెక్కుడు తేజోదర్పితు లయినను
మౌశ్వర్యము వినశ్యక మగుటకుఁ గారణ మేమి? (కొంచె మాలోచించి) కారణ
యి వెదుక నక్కరలేదు.

మ. సిరి యెల్లప్పుడు ధర్మమూల మనుచుం జెప్పుకొ విభుల్, ధర్మతే
త్పరుఁడో నాతనిభూరివైభవము నిత్యంబై ప్రవర్ధిల్లు, దు
ష్టరుఁడైధర్మము వీడు మానవు మహౌశ్వర్యంబు లీభూమికిం
బరువై గట్టి పునాది లేనియిలులేనం గూలు నొళ్లు న్ముడికె. 7

దానవులు ధర్మేతగమార్గవర్తను లగుటచే వారికడ సిరి యుండదు. ఎట్లయినను
ఈ మాకుఁ బ్రియశిష్యు లపుటచే నాత్సల్యంబు పెంపున మేము వారిని సమాదరింపక
ల్పదు. ఇప్పుడు పితృయోగదుఃఖితుఁ డగుభగదత్తకుమారుని సమాశ్వాసింపవలయు.

భగద—(స్మృతిఁ దెచ్చుకొని) తండ్రి! నీవు లేమి జగమంతయు నంధకారము
యి యున్నయది. ఏలయన,

తే. గీ. పృథివి యంతయు నేఁడు నిర్విక మయ్యె
రాజకుల మెల్ల నేఁడు నిస్తేజమయ్యె
నిరుజవంశంబు నేఁడు నిర్ద్రుక మయ్యె
నీవు లేనినెలితి ధాత్రి కెట్లు దేరు? 8

శంబర—కుమారా! ఇదే నీనిమిత్తము భగవాను లగుభగవంతులువచ్చియున్నారు.

భాగముచేసి సగానము నడుపుము:

శుక్ర—కుమారా! ఊటడిల్లు మూటడిల్లుము.

భగద—(కన్నీళ్ళతో) భాగవా!

చ. కదనోద్ధూతబిడోజుఁ డానువధికశ్యాణసంపాది, యు
న్మదరాజన్యశిరోవతంసవిలసత్పాదావింకుండు, కో
విరుఁ డననజ్జనకుండు మీహితుఁడు మీభిడ్డండు మీశిష్యుఁ డ
ల్లదె నేలంబడియున్న వాఁడు మామఁడై యాచార్య కన్తోంటివే ?

శుక్ర—వత్సా ! మృతు లయినవారిని మనము దుఃఖించి కృమ్యులు బ్రతికింప
జాలము. చిరసంబంధముచే నెంత యాచుకోన్న ను దుఃఖాతిశయముచేత నేనును కన్నీ
రు విడువక తప్పినదికాదు. తలచుకొనిన కొలఁది దుఃఖము పొరలిపొరలి వచ్చుచు
యుండును; కావున నీవింక నీతఁడైన మణవవలయు.

భగద—అయ్యా! వేదాంతవిద్వారహస్యజ్ఞాతు అగుమీరే దుఃఖమున కప్పు
ష్పడు వశులగుచుండ నింక మాదృకులా దుఃఖసాగరము నీదువారు!

చ. మణవఁడలంతు నాయెడల నుజ్జనకుం డొనరించు గాద్యమున్
మణవఁడలంతు వానియసమానగుణంబుల నెల్లఁ గాని యా
నెఱతన మాజగద్వినుత నిష్కలవిక్రమ మా సుమూర్తియున్
మణవఁడలంచినన్ మణవ నాటరమా నిమిసార్థ మేనియున్.

శుక్ర—ధైర్యసాగరుఁ డగునరతునకుఁ దనయుడ వయిన నీపిట్లనఁ దగదు.

భగద—అయ్యా! ఇప్పు డేమి చూచుకొని నేను బ్రదుకదును ?

శుక్ర—కుమారా! ఏమియు లేనేలేదా?

తే. గీ. పల్లి గలదు రాజ్యరమాతల్లి గలదు
ప్రజలు గలదు నీకుఁ గన్నప్రజలు గలరు
పడుచువాడవు నీ కేమి బ్రతుక కేమి
చన్న వారితోఁ బోదురే యున్న వారు.

భగద—అవి యుండుట నే నెఱుంగుదును.

ఉ. ఉన్న వి వాణివారణము లున్న వి సంపద లెన్నియేని నా
కున్న వి నందనోపమహోపవనంబులు పెక్కు లేలగా
నున్న వి యూకులె న్నయిన నున్న వి వైష్యము లెన్ని యున్న నే
మన్నరకుండు లేమి నవి యన్నియు లేనటు తోచు భార్గవా !

శుక్ర—వత్సా! అట్లయిన నీయద్యమ మేమి ?

భగద—వీరపురుషుల యద్యమమే నాయద్యమము.

శంబ—ఈయిద్యను మనుచిత మయినది.

శుక్ర—ఏమి ? నీవు హరితోఁ గయ్యమునకు నన్నట్లుడె యయ్యివా ?

భగద—అచార్య ! మఱేమి!

ఉ. అంతటివానికిం గొడుకునై, ప్రియశిష్యుడైన భరత్రి మీ
యంతటివానికికా, బ్రభువునై దితిసంతతి కెల్ల, నిన్ని నా
భింతయశేంబుతో నడరి యాసమయంబున బందనోమ నే
సంతము సేయకుంట తగవా నగకాంతకు నభ్యురాంతకు.

13

శుక్ర—ఓయీ ! వెట్టివాడా ! నీతండ్రకిని నీతండ్రందలఁ దన్నిన మొక్క
పురక్క సులకును నలపిగాని యీపని నీకు సాధ్యమగునా ?

క. ఏమనుకొంటివా నీమది

సామాన్యుడు గాఁడు చక్రి సమరంబున నీ

చే నుర్దింపంబడుటకు

నామాటలు వినుము సంధి నడుపుము వత్స !

శంబర—(శుక్ర)నితో మెల్లఁగా) దేవా ! ఈయిద్యను మెట్లయినమాన్వి నను
మనుగ్రహింపుము.

శుక్ర—కుమారా ! కృష్ణానిప్రభావము వినఁగోరుదు వేని నే నించుక ప్రళం
బద వినుము. అతఁడు మహిభారావతరణార్థమై యదుకులంబున నవతరించిన హరిగాని
కుఙాడు గాఁడు. అందుచే నతఁడు,

సీ. పసితనంబున నేలఁ బ్రాక నేర్చిననాఁడె పగరకోటల కగఁబ్రాక నేర్చు
దిన్నఁగానొ క్క విద్వేయును నేరనినాఁడె దితిజులఁ జంఘవిద్వేయును నేర్చు
నిల తప్పుటడుగులు నినుట నేరకమున్నె వెసతప్పుటడుగులు వెట్టు నేర్చు
నుయ్యాలలం దుండి యుగ్మత్రాగెడునాఁడె కిగ్గాడె యసురుల నుగ్మ చేసె
బాలు గుడుచునప్పుడె నేలపాలు చేసె

బ్రబలదైత్యులఁ బలుపురబలము మెలయ

నతఁడు మాపినకులము తె న్నేను గలవు

వలదువలదన్న హరితోడఁ బగలు నునకు.

15

శిష్యు నీతఁడు మాయలఁ ప్రయోగించుటయందు నెఱకాఁడు.

శంబర—అవును. వైష్ణవం బైనమాయ దుష్టర మనీ వినుచుందుము.

భగద—పగతుల సాధింతుట కితఁడు మాయలనే ప్రయోగించునా ?

శుక్ర—వత్స ! మఱేమి ? చూడు.

మ. కెడసెన్ గంసుని, జంపె హంసుని దృటిం గల్చెన్ బరాసంఘునిన్ ;
 జాడిచెన్ చాండ్రకుం, గూల్చె గాలయవసున్, బోకాన్చె జేదీకుం
 క్కడచెన్ బూతన, వీరి నందఱును మాయల్ వన్నియే చక్రి గా
 పడచెన్ గాని, బరాక్రమస్ఫురణచే నంతెంబు నొందించెనే.

అవి యన్నియు నేల ? నాస్వవిషయమున నే నించుక చెప్పెద వినుము. తొల్లి య
 డు మహేంద్రరక్షణము చేయ నదితకశ్యపులకు వామనుఁ డయి బయినింది దీనచిం
 మణి యగుబలిచక్రవర్తియొద్దకు నిలుపేదయట్లు వచ్చి మూడడుగుల నేల యాచి
 అప్పుడు నేను,

ఉ. కైటభదైత్యమర్దనుఁడు గాని యితం డొక యర్థి గాఁడు మో
 మోటముచేత నీవలదు మూడడుగు ల్ధర యంచుఁ జెప్పుడున్
 గాటపుటల్కదర్భగొని న న్నొడిచెన్ గను లొట్టవోవఁగా
 నాటికి నేటికిం దనయ నా కుడిక న్నెటు లుండు జూడుమా ?

భగద—ఆచార్య ! మీరు చెప్పినంతయు సహేతుకముగా నున్నయ
 అట్లయిన నా కిప్పుడు కర్తవ్య మేమి ?

శుక్రు—ఇదిగో నుపదేశించుచున్నాఁడ వినుము.

మ. అభిమానమ్మును జంపుకొమ్ము సమరవ్యాపారము స్మానుకొ
 మ్మభయం బిమ్ముని నందనందనుని పాదాంభోజము లేడెకొ
 మ్మభిషేకమ్మును జేసికొ మ్మవనికిన్ న్యాయంబుగా నేలుకొ
 మ్ము భువిం బిమ్ముటఁ జూచుకొమ్ము సిరియెట్ట న్నీకు నెట్లబ్బునో.

కంబ—ఇదియే కర్తవ్యము.

క. అమరుల కాంగిరసుం డెటు

అమరారాతులకు కుక్కుఁ డట్టులె కానన్

సమయోచితంబు లగునీ

విమలాత్మల నవధరించి వినుము కుమారా.

భగద—భగవానుఁడా ! ఓభార్గవా ! నీయుపదేశము మా కొదేశము గదా !
 నీట్లే జేయుదు, కాని పిచ్చిమగణమునకుఁ బ్రతిక్రియఁ జేయుట యెప్పుడు?

శుక్రు—సమయ మగునప్పుడు.

తే. నీ. మానసంబున రవులుక్రోధానలంబుఁ

గానఁబడకుండ దిగమ్రుంగి కార్యవాది

సమయ మగునట్టి నల రేగి సగము లడలఁ

జైటఁ బడఁదగు నగ్ని స్వతము నోల.

20

భగద—అగార్యా! మేలు. మీమాట మీ సావహించితి. శంబరా! నీవు పోయి
ని యుత్తక్రియలవిషయమునఁ బ్రయత్నము సేయుము. నేనిప్పుడె కృష్ణునిజూచి
బ్రదను.

శంబ—చిత్తము. (అని నిష్క్రమించుచున్నాఁడు.)

[అప్పుడు శ్రీకృష్ణుఁడు స్యౌభానుయుఁ బ్రసేశించుచున్నారు.]

కృష్ణ—దేవీ! చిన్ననాఁడు నేను సాందీపునియొద్ద విద్యఁ గలుచునెడ నొక
బద్దెముఁ జదివితి. దానియాధార్థ్య మిప్పు డెఱింగితిని.

సత్య—అది యేదో యెఱింగించి నాకు వీనులవిందు సేయుదురా ?

కృష్ణ—సందేహ మేమి, ఇదిగో విను.

క. భానుఁ డైన నల్పుఁ డైనను

జననింద్యుం డైన లోక సమ్మతుఁ డైనఁ

భనియైనఁ బేద యైనను

దవతండ్రియే మంచివాఁడు తనయైన కపుడుఁ.

సత్య—దానియాధార్థ్య మెఱింగితిరి?

కృష్ణ—జగత్కంటకుఁ డగుతండ్రికొఱకు భగదత్తుఁడు మిక్కిలి విలపించుటచే
రిసత్య మెఱింగితి. ఇప్పుడు పితృశోకవిహ్వలుఁ డగుభగదత్తుని సమాశ్వాసింపవలయు.

సత్య—దేవా! తండ్రిని జంపి కొడుకు నట్లుఁజిడింపఁ గలరు. మీకు మోమో
మ లేదా?

కృష్ణ—నుండరి! రాజనీతి మోమోటయు నెఱుంగదు. తొల్లి రాసువుఁడు వా
గడతేర్చి యంగదుని యావరాజ్యమున కభిషిక్తునిఁ జేసి వానికి సేవ్యుండు గారేదే.
యటండనిచ్చి యిటువినుము.

మ. భలునిక మాగధుఁ డ్రుంచి తత్తనయునిం గద్దెం బ్రతిష్ఠించితిక

దులువం గంనునిఁ జంప నిల్పితిని బంధుల్ మచ్చ మాతమహుక

బలుగాక న్నరకున్వధించితిని గానం బ్రోతుఁ దత్పుత్రునిక

నలిగింబోడిగొ రాచపాడి యిది క్రొత్తల్లావు మాకీపనుల్.

22

అదిగో శుక్రాచార్యసక్షేతుఁడే భగదత్తుఁ డచ్చట నున్నాఁడు.

సత్య—పేరు వినుటయే గాని భార్గవుల నెన్నఁడును దర్శింపలేదు.

కృష్ణ—దేవీ! ఇతఁ డసురగురుఁడైనను మహామహిమగలవాఁడు. వందనీయఁడు.

(ఇద్దఱు వడచుచున్నారు.)

శుక్ర — కుమారా! దేవీసమేతుడై వాసుదేవుఁ డిటు వచ్చుచున్నాఁడు. వాదము చేసి శరణ మడుగుము.

భగద — చి త్తము. ఇందు, వారి నెదుర్కొందము.

శుక్ర — జయతు జయతు దేవకీనందిన.

కృష్ణ — భాగ్యపుల కభివాదము సేయుచున్నవాడ.

శుక్ర — అనంతకళ్యాణమస్తు. యదుకుంజరా! నీకతమున పితృవిహీనుఁ నీబాలకుఁడు నీకు రక్షణీయుఁడు. వత్సా! భగదత్తా! ఇదే నిన్ననుగ్రహించుటకు వంతుఁడు వచ్చియున్నవాఁడు. శరణము వేడుము.

కృష్ణ — అపరాధి వధింపబడియె. ఇతఁడు మా కవశ్యము రక్షణీయుఁడు.

భగద — (చేతులు జోడించి) దేవా! నందనందనా !

సీ. తమ్మిచూలిని గన్నతండ్రివయ్య యశోదయొడిలోన బిడ్డఁడై యున్నవాడ.

తెలిదివివై బాలిదెగడి వ్రేపల్లెలో మందగాపరి వాచు మన్నవాడ

వేలెలందులయిండ్లు వేమారు కొల్లాడి వెన్న మీఁగడఁ జాల తిన్నవాడ

తలఁపుల నెక్కుఁచి వలపుల సుక్కిఁంచి గొల్లకన్నెలసిగ్గుఁ గొన్నవాడ

కమ్మవీలుకాని గడుపారఁ గన్నవాడ

వేడువారి నేలుదు వంచు విన్నవాడ

సన్నఁ బ్రోవును నీవాడనన్నవాడ

చిన్నవాడనో నందుని చిన్నవాడ. (అనికాళ్ళపైబడుచున్నాఁడు)

కృష్ణ — కుమారా! లేలెమ్ము. (అని లేవనెత్తి)

మ. ఆలుకం బూనకుమయ్య నాపయిని నీయాత్మన్ రవంతేనియున్

దలకుం బొల్పుకు మయ్య నేఁ బగతుడం గానయ్య నీ కియ్యడన్

భిలుడై నీజనకుండు ముజ్జగములం గారించుటం జంపగా

వలసె న్వానిని సేయఁగావలసె దుష్ప్రారంభముల్ నీయెడన్.

భగద — దేవా! ఇందు నీ తప్పేమున్నది? నీకుం బగతుడై మాతండ్రి సగముగా నింత తెచ్చుకొనియె.

కృష్ణ — ఓయీ! వెట్టివాడా! నాకుఁగాదు. లోకమునకుం బగతుడైయనుకా. నాకుం జుట్ట మనంగ గాయమున నున్నాడే ప్రపంచంబునన్

లోకద్రోహులు మాకునోహులు జుమి లోకప్రియుల్ మాప్రియుల్

శ్రీకృష్ణుం డవతాగ మెత్తను జగత్తేమంకహోత్సాహియై

మీకు న్మీకును గీడు సేయుటకు జన్మింపంగలే దిద్దరన్.

శుక్ర — దేవా! నీకుం జుట్టమును బగతురు లేనిమాట నిజమే. కాని నరకుమీకుం జుట్టమును బగతుఁడుఁ గూడ నయ్యు.

సత్య—భార్యలు తన్నగా నెలవెచ్చినారు. ఈమహాత్మునకు నరకుడు భూమి
లన గొడు కగుటచే జుట్టము. భర్త ద్వేషి యగుటచే వైరి.

కృష్ణ—అది నిజమే. కుమారుడ యైనను నుష్ట డగుటచే వాత్సల్యము ద్రోసి
వధించితిమి.

శుక్ర—ఎట్లయినను నరకుడు మీచే హతుడై ముక్తుడయ్యె.

భగద—నాతండ్రి హరిచేత ముక్తుడయ్యెనని నాకిష్టము కొంతదుఃఖ ముపశ
డి.

కృష్ణ—వత్సా! భగదత్తా! నీవు లోకానుభవమున కపరిచితుడవు గాన
నా భావింపవేని నే నించుక యుపదేశింపఁ దలంచుచున్నాడను.

శుక్ర—ఇది వాని ననుగ్రహించుట.

భగద—ఇందు నే నన్యధా తలఁపవలసినదేమున్నది?

కృష్ణ—నరుడెంత తేజశ్శాలి యైనను గుణహీనుడయినచో నభ్యుదయము
ఁడు. దానికి నీతిండియే తార్థము.

శా. ఆతేజంబున కాబలంబునకుఁ దోడై నీతియే యుండెనా

నీతం ద్రొంతటివాఁడు ముజ్జగముల నిక్కంబుగా తేడు నూ

నీతిభ్రష్టుఁడు గాన నిట్లు చెడియె నీతిండి నీవు న్నురా

తాత ల్వానయి పోకఁబోక గుణిబై స్వాస్థ్యతిమం బేలుమా.

26

శుక్ర—కుమారా! ఈయుపదేశము నీ కనుసగణీయ మయినది.

భగద—ఇది నేను శిరసావహించుచున్నాడను.

కృష్ణ—ఇంకను నీ కుపదేశింపఁదగినవి నెండు గలవు. మహానుభావు లగుతపో
యైద విసయవృత్తి నెఱుఁపుము. పరకాంతలయందు మాతృభావము నిలుపుము. వీని
కు ధర్మవిరుద్ధముగా వర్తించుట స్వనాశముం దెచ్చుకొనుటయె.

. ఋషికి నెగ్గొనరించి వృషలుడై జనియించె నవనిలో సమవర్తియంతవాఁడు

—మునుజుచే బల్లకి మోయించి యజగగంబై పడె నహుషునియంతవాఁడు

జడదారి కొకకీడు సలిపియే కాపోపహతుడయ్యె నమరేంద్రునంతవాఁడు

బ్రహ్మర్షి యల్కకుఁ బాత్రుడై నాడెట్టు లడుగంటె వింశ్యనియంతవాఁడు

కాంతికి చెడె రానణునంతనాఁడు

అతివక్త చెడె మీతండ్రియంతవాఁడు

ఎవఁడు సుఖియించె బరకాంత గవయగోరి

యెవఁడు వర్ధిల్లె ఋషులకు నెగ్గు నేసి.

ను ని న్నొకధర్మకార్యమునకు నియోగింపఁదగుతు. అది యేదందువేని

తే. గీ. తల్లిదండ్రుల కెడబాపి తగవుమాటి
పదియునా క్షేలకన్నెలఁ బట్టి తెచ్చి
చెఱల బంధించె పితండ్రి చెనఁటి యగుచు
విడిచిపుచ్చుము వారి వేవేగ నిపుడు.

శుక్రు—అవును. నరకునిపాలిఁటి మృత్యుదేవతలో యన్నట్టు లాకస్యలు దుః
విహ్వలమతులయి యున్న వారు. తల్లీణమ వారిని విడువుము.

భగవ—ఇదిగో నిప్పుడే నేను పోయి వారిని విడిపించెదను.

(అని నిష్క్రమించుచున్నాడు.)

సత్య—దేవా ! అనాథ లగునారాజకన్యలను విపత్స్యముద్రమునుండి యద్ధరి
మీరు పున్నెముఁ గట్టుకొనిరి. మీమేలు వా తెన్నఁడు నుఱవ గని తలంచెద.

కృష్ణ—నుందరి ! నే ననాథలకు నాశుఁడను. అగతికలకు గతినిగన.

సత్య—అందుచేతనే దేవతలు మహర్షులు మి మ్మాశ్రయించిరి.

శుక్రు—(ఆశ్చర్యముతో) ఎవరో యందరికీయును దిగి యిటు వచ్చుచున్నా

కృష్ణ—(చూచి) మహేంద్రుఁడు డగుచిత్రరఘుఁ డనుగంధర్వుఁడు.

సత్య—ఈవిజయయువగుర్చి మిమ్ము బహుకరించుటకు మహేంద్రుఁ డత
బంపియుండును.

శుక్రు—అదిగో బృహదశ్వమహాముని యిటు వచ్చుచున్నాఁడు.

సత్య—ఇతఁడు త న్నిమిత్తమున నే యిటు వచ్చియుండును.

[అప్పుడు చిత్రరఘుఁడు బృహదశ్వఁడు ప్రవేశించుచున్నారు.]

చిత్ర రీ బృహ—విజయతాం విజయతాం నానవగ జేంద్రపంచానన.

కృష్ణ—గంధర్వరాజునకు స్వాగతము. మహర్షి కభివాదము.

శుక్రు—బృహదశ్వా ! బదరికాశ్రమవాసులకుఁ గుశలమా ? చిత్రరఘా ! వి

కభ్యదయమా !

చిత్ర రీ బృహ—ఇప్పు డభ్యదయమే.

కృష్ణ—మీరాక చేత ధన్యుడ నయితిని.

చిత్ర—దేవా ! మహేంద్రుఁడు మీలోనర్చినయువకారమునకుఁ గృతజ్ఞుఁ
తనభక్తిని మీకు విన్నవింపు యని నన్నుం బనిచె. ఇవిగో నాతనిమాటలు వినుము.

క. అనుజుడవై యొకమారా

దనుజుభయం బుడిపి యొక్కదరిఁ జేర్చితి నా

మనుజుడవై యిప్పుడు దితి

తనుజుల మర్దించి నన్ను దయఁ జూచితి నా.

కృష్ణ—ఎంతమాట. మహేంద్రునకు నేనా యుపకారము చేయగలవాడను.
ఈజయమునకుఁ గారణము మహేంద్రప్రభావమే.

తే. గీ. అన్న సన్నద్ధుడై పోరకున్న నేమి
తమ్ముఁగుఱ్ఱయె గెల్చె గా దనుజతతిని
మాపుల నినుండు లేడన్నమాటె గాని
చంద్రకాంతియు నతని తేజంబు కాదె ?

80

చిత్ర—ఇది కేవల వినయోక్తి.

బృహ—దేవా ! బదరికాశ్రమతాపనులు తమభక్తి విన్నవింపు మని నన్ను మీ
కడుకుఁ బుత్తెంచిరి.

మ. శ్రవణానందముగా వినంబడియె శూరమృత్యు గర్వాంఘు డై
త్యవిభు న్ని విటఁ జంపినట్టిశుభవార్త ల్తాపసశ్రేణిచే
భువనంబు ల్పదునాలుగుం బడసె సంపూర్ణప్రమోదంబు నీ
భువి నీరాక్షస మయ్యె నీకరుణ నుశ్ఫుల్లంబుజాతేక్షణా !

81

కృష్ణ—దివ్యులయు మహాగులయు ననుగ్రహముచే నిప్పుడు విజయలక్ష్మీసమే
పడనయితిని.

బృహ—ఇప్పుడుగాదు. ఈవిజయలక్ష్మీని నీవుద్వారకనుండియే వెంటఁదెచ్చితివి.

చిత్ర—అవునవును.

క. ఇత్త లిరుఁబోడిచేఁ గొ

న్నెత్తురులను ద్రావునట్టి నీచదనుజులక

మొత్తించుట మెత్తనిపుపు

గుత్తులతో రాళ్ళు పగులఁగొట్టించుటఁజూ !

బృహ—దివ్యమనుష్యాంగనలలో నెవ్వరు నీమెకు సవతురారు.

శుక్ర—లావణ్యముండుచోట పరాక్రమ ముండుట యరిది.

(అప్పుడు భగదత్తుఁడు ప్రవేశించుచున్నాఁడు.)

భగ—దేవా ! మాతండ్రిచేత బంధింపఁబడినరాజకన్యకల విడిపించితిని. వారం
దఱు గమానాథుఁడు జగన్నాథుఁడే మాకు నాథుఁ డని మిముం బరిణయ మగుటకుఁ
గోరుచున్నారు.

చిత్ర—ఇది మీరు నిరాకరింపఁదగినది గాదు.

బృహ—జగత్కళ్యాణకరునకుఁ గళ్యాణము లగుట వింతగాదు.

శుక్ర—ఆకన్య లనుగ్రహింపఁబడుదురు గాక !

కృష్ణ—ఇందు నేను మధ్యస్థుడను. సత్యభామయే దానిని నిర్ణయింపవలయును.

సత్య—భరియించువారు మీ రుండగ నేను నిర్ణయింపవలసినదేమి?

కృష్ణ—సవతులతో వేగవలసినదానవు నీవు.

సత్య—ఇందఱుభాగ్యులతో మీరు వేగగా సవతులతో నే వేగజాలనా?

కృష్ణ—భగదత్తుడా! మహర్షి సమత్తమున నందఱు నేను బరిగ్రహించితి.

చిత్ర—దేవా! పోవుటకు మాకింక నమజ్ఞ యిమ్ము.

మ. అవతారంబుల నెత్తి భూభగముద్రోయ నీమనమై కూర్మమై

సువరాహం బయి నాగసింహ మయి గుఱ్ఱం బ్రోడయై మీఁద భా

గ్గవుడై రాఘవుడై యదు ప్రవరుడై కళ్యాణము ద్దూర్చి యా

దివిజానీకము గాచు వైష్ణవమహాతేజంబు మమ్మెలుతకె.

33

బృహ—దేవా! నిన్ను నేను గొనియాడజాలను; కాని,

సీ. ప్రామిన్కుటుపిదల సీమంతమణు లొచ నలరారు నెవ్వని యడుగుదోయి

బ్రహ్మాండగృహమందు రతనంపుదివ్వెలై కడువెల్లు నెవ్వనికన్నదోయి

శ్రీతజనంబుల కెల్ల జేయూరొకోలవై క్రాంతి నెవ్వనికేలుదోయి

దుష్టనాశము దెల్పు ధూమకేతువు తొచ ముడివడు నెవ్వనియొక్కదోయి

యట్టిజగదేకగురునకు నమ్యతునకు

నామధ్యాంతరహితన కవ్యయునకు

విశ్వమోహనునకు మహావీరునకును

జ్ఞానమయునకు నంబలి నేనొనర్తు.

34

కృష్ణ—దేవతలయు మహర్షులయు నీప్సితములు సిద్ధించుగాక!

బృహ—జగముల కిదివఱకే యనంతకళ్యాణములైనవి. వెండియు నిట్లగుగాక!

మ. నెలకును మూడువాన లవనిం దగుఁ బంట లెచ్చ రా

జాలు ప్రజలం బలెం బ్రజలఁ జూచుకొనం దగుఁ బ్రేమమీఱ నీ

పలెం దలిదండ్రు లింక దలవంపులఁ దెచ్చెడు పెద్దబిడ్డలకె

పెలుచన శిశు చేయఁదగుఁ బ్రేమముఁ ద్రోసి ప్రసన్నయాదవా!

35

కృష్ణ—తథాసు.

(అందఱు నిష్క్రమించుచున్నారు.)

నమాస్తుత్యం.

